

Lördagen den 30 April 1870.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades två protokollsutdrag för den 28 dennes och protokollet för den 21 dennes förmiddagen.

Grefve Wachtmeister, Hans: Jag får anhålla om fjorton dagars ledighet från den 1 Maj.

Denna anhållan bifölls.

Herr Heijkenskjöld: Som jag icke förut under Riksdagens lopp anhållit om permission, får jag vördsamt anhålla om tjänstledighet från den 3 Maj till och med den 20 samma månad.

Jemväl härtill lemnade Kammaren sitt samtycke.

Upplästes tre protokoll af följande innehåll:

År 1870 den 29 April sammanträdde Kamrarnes valmän, för att, jemlikt 71 och 73 §§ Riksdags-ordningen, utse Riksdagens Fullmäktige uti Riksbanken jemte suppleanter för dem; och befunnos, efter valförrättningarnes slut, hafva blifvit utsedde till

Ordförande:

Herr Fähræus, Olof Immanuel, f. d. Statsråd, med 48 röster.

Öfrige Fullmäktige:

Friherre Skogman, Carl Johan Alfred, Kapten på Kongl. Maj:ts flottas indragningsstat,
Herr Selander, Nils Haqvin, Professor,
Grefve Lewenhaupt, Carl Magnus Casimir, Kapten,
Herr Lindroth, C. A., Grosshandlande,

- Herr Ifvarsson, Carl, i Wärestorp, Hemmansegare, hvardera med 48 röster;
 Herr Dufva, Alired Wilhelm, vice Häradshöfding, med 24 röster, den sistnämnde efter lottning med Herr Leijonancker. F. W. E. C., som jemväl erhållit lika antal röster.

Suppleanter:

- Herr von Stockenström, C. R. P., Bruksegare, med 47 röster,
 Herr Lewertin, C. O., Grosshandlande, med 45 röster,
 Herr Nordenfalk, Carl, Expeditionschef, med 45 röster, sedan genom lottning emellan de två sistnämnde blifvit bestämdt, hvilken skulle såsom andra och tredje suppleant inträda.

År 1870 den 29 April sammanträdde Kamrarnes valmän, för att jemlikt 71 och 73 §§ Riksdags-ordningen, utse Riksdagens Fullmäktige i Riksgälds-kontoret jemte suppleanter för dem; och befunnos, efter valförrättningarnes slut, hafva blifvit utsedde till

Ordförande;

Grefve Hamilton, Henning Ludvig Hugo, f. d. Statsråd, med 47 röster.

Öfrige Fullmäktige:

- Herr Kinmanson, Carl Leonard, Kammarrättsråd, med 48 röster,
 Herr Hierta, Carl Gustaf, Kapten, " 48 "
 Friherre Fock, Alfred Henrik Edvard, Professor, " 48 "
 Herr Warburg, Samuel, Grosshandlande, " 48 "
 Herr Berger, Anders Alexander, Bruksegare, " 48 "
 Herr Holmgren, Hjalmar, Professor, " 24 "
 den sistnämnde efter lottning med Herr Indebetou, C. G., Bruksegare, som jemväl erhållit lika antal röster;

Suppleanter:

- Herr Rooth, Gustaf, Grosshandlande, med 48 röster,
 Herr Klingensjtjerna, Erik Gustaf, Öfverstelöjtnant, " 48 "
 Herr Arrhenius, Johan, Professor, " 47 "
 sedan genom lottning mellan de två förstnämnde blifvit bestämdt, hvilken skulle såsom förste och andre suppleant inträda.

År 1870 den 29 April sammanträdde Kamrarnes Valmän, för att utse tre styrelseledamöter jemte tre suppleanter vid hvardera af lånekontoren i Göteborg, Malmö och Wisby; och befunnos, efter valförrättningarnes slut, hafva blifvit utsedde:

Vid lånekontoret i Göteborg.

Styrelseledamöter:

- Herr Arvidsson, Christian, Grosshandlande,
 Herr Mörner, Carl Otto Stellan, Öfverstelöjtnant,
 Herr Grén, J. Olof, Grosshandlande, hvardera med 48 röster;
 Suppleanter

Suppleanter:

Herr Åvall, Joh. Ad., Handlande, med 48 röster,
 Herr Lewgren, And. Wilh., Grosshandlande, " 48 "
 Herr Delbanco, Edvard, Fabriksidkare, " 48 "
 sedan ordningen dem emellan blifvit genom lottning bestämd;

*Vid lånekontoret i Malmö.**Styrelseledamöter:*

Friherre Bennet, Wilhelm, f. d. Öfverste, med 48 röster,
 Herr Bager, Johan Petter, Handlande, " 48 "
 Herr Kiellander, Ludvig, Ryttnästare, " 24 "
 efter lottning med Herr Olsson, Jöns, i Nordanå, som jemväl
 erhållit 24 röster;

Suppleanter:

Herr Hedman, Gabriel, Handlande, med 47 röster,
 Herr Frick, Rudolf, Rådman, " 47 "
 Herr Persson, Anders, i Burlöf, f. d. Riksdagsfullmäktig, " 44 "
 efter lottning emellan dem, som erhållit 47 röster;

*Vid lånekontoret i Wisby.**Styrelseledamöter:*

Herr Cramér, Rudolf, Konsul,
 Herr Bergman, Carl Johan, Lektor,
 Herr Kolmodin, Gustaf, Landtbrukare, hvardera med 47 röster;

Suppleanter:

Herr Söderberg, Daniel, Theol. Doktor, med 48 röster,
 Herr Stenberg, Carl, Konsul, " 46 "
 Herr Kolmodin, C. J., Handlande, " 45 "

Dessa protokoll lades till handlingarne; och skulle Riksdagens Kansli-deputerade genom protokollsutdrag om deras innehåll under rättas samt anmodas låta uppsätta och till Kamrarne ingifva förslag till så väl förordnanden för de valde som ock underdåniga skrivelser till Kongl. Maj:ts om valen af Fullmäktige i Riksbanken och Riksgälds-kontoret.

Anställdes omröstning jemlikt 65 § Riksdags-ordningen öfver följande af Stats-Utskottet i första punkten af dess Memorial N:o 53 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller Kongl. Maj:ts nådiga framställning, att Riksdagen måtte för väganläggning mellan *Lyksele* och *Wilhelmína kyrkoby*
Riksd. Prot. 1870. 1 Afd. 3 Band. 15

i *Westerbottens län* bevilja statsbidrag till det belopp etthundra sextusen sjuhundra Riksdaler, som i jemnt hundratal närmast motsvarar $\frac{3}{4}$ delar af beräknade anläggningskostnaden; samt att af berörda belopp för år 1871 anvisas femton tusen Riksdaler, röstar

ja;

Den det ej vill, röstar

nej;

Vinner nej, har Kongl. Maj:ts förenämnda nådiga framställning icke vunnit Riksdagens bifall.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 21.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokollsutdrag, N:o 217, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 91 ja och 86 nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 181 ja och 107 nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning enligt 65 § Riksdags-ordningen öfver följande af Stats-Utskottet i andra punkten af dess Memorial N:o 53, föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill att Herr Stålhammars framställning att återstoden, tio tusen Riksdaler af det vid sistlidne riksdag för omläggning af allmänna landsvägen mellan *Hvetlanda* och *Serarps gästgifvaregårdar* inom *Östra härad af Jönköpings län* beviljade anslag af fyratio tusen Riksdaler måtte varda anvisadt att under innevarande år utbetalas, så snart vägen blifvit af vederbörande embetsmyndighet afsynad och godkänd, icke må af Riksdagen bifallas, röstar

ja;

Den det ej vill, röstar

nej;

Vinner nej, har Riksdagen medgifvit, att, derest Kongl. Maj:t af den till dess disposition för 1871 ställda fond af 150,000 riksdaler till vägars anläggning och förbättring anvisar 10,000 riksdaler till fullbordande af *Hvetlanda—Serarps-vägen*, detta belopp redan under innevarande år får från Riksgälds-kontoret utbetalas.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 24;

Nej — 88.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds för-

lopp ett protokollsutdrag, N:o 218, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 63 ja och 113 nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 87 ja och 201 nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning jemlikt 65 § Riksdags-ordningen öfver följande af Stats-Utskottet i första punkten af dess Memorial N:o 54. föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill att arfvodet för sekreteraren hos Lag-Utskottet bestämmes till fyrahundra riksdaler i månaden, röstar

ja;

Den det ej vill, röstar

nej;

Vinner nej, har Riksdagen beslutat, att berörda månadsarfvode förhöjes till femhundra riksdaler.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 44.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammarne; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokollsutdrag, N:o 219, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 141 ja och 38 nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 208 ja och 82 nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning jemlikt 65 § Riksdags-ordningen öfver följande, af Stats-Utskottet i andra punkten af dess Memorial N:o 54. föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill att Riksdagen till Stats-Utskottets disposition anvisar ett belopp af högst tretusen fyrahundra riksdaler, att vid riksdagens slut efter Utskottets beprövande användas till gratifikationen åt de tjänstemän inom Utskottet, som finnas deraf gjort sig förtjente, röstar

ja;

Den det ej vill, röstar

nej;

Vinner nej, har Riksdagen beslutat, att berörda anslag skall utgå med ett till tvåtusen riksdaler nedsatt belopp.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 42;
Nej — 71.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokollsutdrag, N:o 220, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 22 ja och 156 nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 64 ja och 227 nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning jemlikt 65 § Riksdags-ordningen öfver följande, af Stats-Utskottet i dess Memorial N:o 59 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den som vill, att, — under förutsättning, att de nu gällande vilkoren för pensionering utaf afidne tulltjenstemäns och betjentes i fattigdom efterlemnade enkor och barn varda, med den förändring för framtiden, att pensionsrätten för dotter upphör då hon uppnår 25 års ålder eller i gifte inträder, i öfrigt oförändrade bibehållna, — Riksdagen må medgifva, att anslaget för denna pensionering erhåller natur af förslagsanslag, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har, — under förutsättning att de nu gällande vilkoren för pensionering utaf afidne tulltjenstemäns och betjentes i fattigdom efterlemnade enkor och barn varda, med den förändring för framtiden, att pensionsrätten för barn upphör vid den tid, då skyldighet att erlægga mantalspenningar för dem inträder, i öfrigt oförändrade bibehållna, — Riksdagen medgifvit att anslaget för denna pensionering erhåller natur af förslagsanslag.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 75;
Nej — 38.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokollsutdrag, N:o 221, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 38 ja och 138 nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 113 ja och 176 nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning jemlikt 65 § Riksdags-ordningen öfver följande af Stats-Utskottet i dess Memorial N:o 68 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som gillar Stats-Utskottets i dess Utlåtande N:o 46 gjorda hemställan, att Riksdagen väl må lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts nådiga framställning att kostnaden för fortsatt utgifvande af teknisk-ekonomisk beskrifning öfver Statens jernvägsbyggnader i hvad afses nordvestra, norra och östra stambanorna jemte sammanbindningsbanan genom Stockholm må utgå af jernvägsbyggnadsmedlen, äfvensom att den vid försäljningen af detta verk uppkommande behållning må användas till återbetalning af hvad å det i Riksgälds-kontoret anvisade förslagsanslag blifvit lyftadt; men att Riksdagen vid meddelandet af detta bifall måtte i underdånighet anhålla, det Kongl. Maj:t behagade förordna, att arbetet skall fortsättas efter en mindre kostsam plan, än hittills, så att beskrifningen öfver de tekniska och ekonomiska detaljerna af de utförda stambane-arbetena må utgöra hufvudsak och plancher endast då bifogas beskrifningen, när sådana äro nödvändiga för att åskådliggöra de uti beskrifningen förekommande uppgifter; rostar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har Stats-Utskottets berörda hemställan blifvit af Riksdagen afslagen.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 22.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokollsutdrag, N:o 222, som upplästes och hvaraf inhetades, att omröstningen derstädes utfallit med 49 ja och 127 nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 135 ja och 149 nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning jemlikt 65 § Riksdags-ordningen öfver följande af Bevillnings-Utskottet i dess Memorial N:o 7 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller Utskottets, af Andra Kammaren gillade, förslag, att den enskild bank för sedelutgifningsrätt enligt § 15 Bevillningsstadgan ålagda bevilling höjes från 2 till 5 R:dr för hvarje 1,000 R:dr af det högsta belopp af bankens sedlar, som på en gång under näst föregående året varit utlemnade i rörelsen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, kommer denna bevilning att, på sätt Första Kam-maren beslutat. oförändrad bibehållas.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—12;
Nej—101.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kam-maren; och ankom derifrån efter en kort stunds för-lopp ett protokollsutdrag, N:o 223, som upplästes och hvaraf inhem-tades, att omröstningen derstädes utfallit med 100 Ja och 80 Nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 112 Ja och 181 Nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Föredrogs ånyo Konstitutions-Utskottets den 23 och 25 dennes bordlagda memorial N:o 9, med förslag till ändring i Regeringsfor-mens 72 §.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag har redan vid flera före-gående riksdagar uttalat mina åsikter i denna fråga, och vill derföre ej nu vara vidlyftig. Jag ber endast få nämna att efter mitt förme-nande tidpunkten denna gång är så mycket mindre lämplig, som Kongl. Maj:t, till följd af Riksdagens egen framställning, förordnat en komi-té för ordnandet af vårt myntväsende och hvilken komité ännu arbe-tar. Det vore kanske ej ur vägen att afvakta slutet af denna komi-tés arbete, innan man vidtager en ändring, om hvilken man ej vet. huruvida den skulle komma i harmoni med komitéens förslag eller icke.

Det är dessutom så mycket mindre angeläget att nu vidtaga den-na förändring, som den i alla fall ej kan bli lag, förrän tre år här-efter. Man har således god tid att komma med en lag i denna syft-ning, man må vara så stor älskare af förändringen som helst. Följ-den blefve kanske eljest att man nu lägger på bordet ett förslag, som man sedermera må hända skulle önska att man uppställt på annat sätt. — Jag vill ej nu besvara Kam-maren med ett återupprepande af de skäl, på grund hvaraf jag anser denna förändring mindre lämp-lig utan inskränker mig till att yrka afslag.

Herr Rydqvist: Det första i detta utlåtande, som ådragit sig min uppmärksamhet, är det att sedan Konstitutions-Utskottet i början af betänkandet citerat grundlagens ord i 72 § Regeringsformen om Riksdagens rätt att genom Riksbanken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas, så har på de många andra ställen i betänkan-det, der samma citat förekommer, ordet "må" icke blifvit användt,

utan i dess ställe ordet "skall"; och Utskottet har till och med gått så långt, att när Utskottet t. ex. pag. 5 anställt jemförelse mellan innehållet af sistnämnda mom. i 72 § Regeringsformen och 4 § myntbestämmingslagen, Utskottet citerat förstnämnda lagrum så, som skulle det innehålla en bestämmelse, att Riksbankens sedlar skola såsom mynt i riket erkännas, ja till och med kursiverat ordet "skola" och ställt detta ord i jemförelse med ordet *kunna* i myntbestämmingslagen och derigenom kommit till det resultat, att dessa begge lagrum äro olika uttryck för alldeles samma sak; hvarförutan Utskottet på flera ställen i betänkan. det talat om riksbankssedlarnes "ovillkorliga gångbarhet m. m." Regeringsformens 84 § stadgar dock uttryckligen, att grundlagen skall efter sin ordalydelse i hvarje särskildt fall tillämpas, och då man med skäl torde kunna hafva anspråk på, att ett Utskott, synnerligast Konstitutions-Utskottet, icke skall citera grundlagens ord annorlunda, än de i verkligheten lyda, eller med andra ord citera dem riktigt, så har detta förhållande fäst min uppmärksamhet, ej så mycket därför, att jag för min del verkligen hyser den åsigten, att någon skilnad dock förefinnes mellan dessa ord "må" och "skola", utan därför, att ganska framstående bankmän varit af samma tanke. Så t. ex. yttrar F. B. von Schwerin i sin samling af "författningar rörande Bankverket", bland annat, angående de af Utskottet citerade orden i 72 § Regeringsformen, att det för att "förvandla detta "må" i ett "skall" fordras en särskild lag". Och alldeles samma mening har äfven C. D. Skogman uttryckt i sina "Anteckningar om Rikets Ständers Bank."

När jag nu vidare granskar Utskottets motiv, så finner jag å pag. 6 följande ord: "Ifrågavarande lagbud, *hvertill något motsvarande icke förekommer i något annat lands grundlag*, har ej heller utgjort någon del af vår konstitutionella rätt, för än detsamma vid 1809 års riksdag erhöll sin plats i Regeringsformens 72 §". Hvertill denna mellanmening skulle tjena, förstår jag icke riktigt, då, såsom bekant är, någon bank, motsvarande vår riksbank, som eges utaf hela Svenska folket, mig veterligen icke finnes uti något annat land och således icke kunnat i något annat lands grundlag omnämnas. Deremot skulle Utskottet möjligen kunnat skarpare än som skett uti betänkan. det just här betona, att det t. ex. uti Förenta Staterna och i Danmark finnes precis samma stadgande, som Stats-Utskottet anser finnas uti vår grundlag angående tvångskurs å Riksbankens sedlar, men der med det uttryckliga tillägg, att sedlarne *skola* såsom lagligt betalningsmedel anses.

På samma sida längre ned gör Utskottet en kort historik öfver Riksbanken och riksbankssedlarne under tiden från 1809 till 1834 och säger derefter följande: "Huruledes de följande tjugo årens från 1809 erfarenhet gaf tillräckligt vittnesbörd derom, att grundlagsbudet icke förmådde motsvara sin bestämmelse, samt huru, efter det sedlarnes värde sjunkit ända till en tredjedel af det belopp, hvarå de lydde, landet slutligen genom de vid riksdagarne 1828—1830 och 1834 vidtagna åtgärder erhöll ett pappersmynt med bestämdt, ehuru nedsatt värde, är ofvan antydt". Detta resonnement är visserligen riktigt, men då Utskottet uraktlätit att anföra förhållandena i andra länder i detta

afseende, så, på det man icke må misstänka, att endast vi svenskar varit nog olyckliga att under loppet af 25 år icke kunna få våra banksedlar mot metallisk valuta utväxla. vill jag erinra, att samma förhållande äfven inträffat i en mängd andra länder, t. ex. i England från år 1797 till början af 1820-talet, i Danmark, der kursen å nationalbankens (af 1818) sedlar först 1838 blef pari och sedlarne 7 år sednare eller 1845 förklarades realisabla, äfvensom i Norge, der utväxling till pari af Norges banks (af 1816) sedlar begynte först i början af 1840-talet.

Sedan Utskottet pag. 9 talat om den "ovilkorliga förpligtelsen", som man har här i landet att mottaga Riksbankens sedlar såsom mynt, säger det: "Deremot torde man härigenom icke hafva lyckats skydda principen mot öfverträdelse in praxi, då någon påföljd för invexlingskyldighetens uraktlåtande ej blifvit i grundlagen utsatt, och skyldigheten icke, på sätt ske bort, fäst såsom vilkor för rättigheten att få riksbankssedeln ansedd såsom mynt". Det är sannt, att en så beskaffad påföljd icke finnes uti 72 § Regeringsformen föreskrifven, men deremot finnes den uttryckligen intagen i 1830 års banklag och har äfven utaf samtliga riksständen vid 1840—1841 års riksdag antagits, ehuru den då icke vann Kongl. Maj:ts sanktion. Rikets Ständer beslöto nemligen år 1841, på sätt Utskottet i Betänkandet anför, det tillägg till 72 § Regeringsformen, att Riksbankens sedlar må för mynt i riket anses, *så länge de efter deras lydelse af banken med silfver inlösas*. Ett likartadt stadgande föreskrefs redan 1833 för Englands bank äfvensom 1857 för Norges. En sådan bestämmelse synes mig i alla händelser blifva fullt betryggande för sedelinnehafvaren, och det förundrar mig verkligen, att, då Konstitutions-Utskottet sedan 1868 ifrat så särdeles mycket för att hvar och en, som eger eller kan få en riksbankssedel i handen, skall vara betryggad för att den lemnar den valuta som utlofvas, Utskottet icke föreslagit Riksdagen att nu fatta samma beslut som vid 1841 års riksdag. Förhållandena hafva under de 30 år, som sedan dess förflutit, blifvit i väsendtlig grad förändrade, och min öfvertygelse är, att, om ett beslut i denna syftning blifvit af riksdagen fattadt, regeringens sanktion af detsamma icke skulle hafva uteblifvit. Men då hade denna förhatliga punkt i 72 § Regeringsformen, som talar om att riksbanken *allena* eger att utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas, måst bibehållas, och detta har, efter hvad jag förmodar, varit anledningen, hvarför Konstitutions-Utskottet icke velat förnya den framställning, som utaf alla fyra stånden vid 1840 års riksdag beslöts.

Från och med pag. 10 börjar Utskottet att måla i svart; det ser nu idel spöken midt på ljusa dagen. Sålunda, sedan Utskottet anför, hurusom Rikets Ständer under de 20 år, som närmast följde på 1809 års statshvälfning, ansågo det ifrågavarande grundlagsstadgandet, långt ifrån att utgöra ett stöd för riksbanken, innebära en verklig fara för dess säkerhet och en ständig källa till oro för realisationens bestånd, säger Utskottet: "Ty det kan möjligen förleda bankens styrelse att, i förlitande på banksedlarnes i grundlagen försäkrade enahanda giltighet med mynt, egna mindre uppmärksamhet än nödigt åt upprätthållandet af deras värde." Men en bankstyrelse, som så skulle skö-

ta sitt uppdrag, i strid med sina principalers uttryckligen ådagalagda tänkesätt, skulle säkerligen icke länge få komma att förvalta riksbankens affärer. Vidare yttrar Utskottet: "och det kan till och med innebära en nog stark frestelse att för ändamål, som med bankrörelsen icke hafva någonting gemensamt, anbefalla utgifvande af sedlar, "hvilka för mynt i riket må erkännas", utöfver bankens förmåga att dem inlösa". Denna frestelse skulle således påkomma riksdagens begge Kamrar. Det är visserligen möjligt att så kan komma att ske, men högst eget vore det dock, om under hvilka skiften som helst, hvilka finansiella förhållanden som helst, riksdagen skulle besluta utgifvandet af en mängd millioner assignater. Jag för min del hyser den säkra förhoppningen, att riksdagen, under hvilka förhållanden det vara må, aldrig skall kunna komma att fatta ett så beskaffadt beslut.

Pag. 11 talas om, huruledes det ojemförligt största antalet af dem, som hafva fordringar hos andra, är att söka just bland samhällets i ekonomiskt afseende mindre gynnade medlemmar. Jag vill icke tvista med Utskottet, huruvida detta kan vara sannt eller icke. Men sedan säger Utskottet: "Dessa personer sakna i allmänhet ej mindre kännedom om hvad det innebär att under olika förhållanden nödgas mottaga sedlar såsom mynt än ock makt att genom särskilda förbehåll trygga sig mot verkningarne deraf". Detta är också mycket riktigt, men jag undrar, om icke förhållandet är alldeles detsamma med privatbankernas sedlar, om de, som få denna stora massa af 35 millioner riksdaler i privatbankssedlar, hafva mera förmåga att skydda sig mot dem än mot riksbankens sedlar, och om faran i detta sednare afseendet icke är större, då det finnes ofantligt mycket mera sedlar af det förra slaget utelöpande i rörelsen än af det sednare. Det är till och med numera ytterst sällsynt att i våra landsorter få se några riksbankssedlar, och faran är således i detta hänseende mycket större i afseende på privatbankernas än på riksbankens sedlar.

Utskottets yttrande lägre ned på samma sida om "tvångskursen" är en följd af den fixa idéen att ordet "må" uttrycker alldeles detsamma som ordet "skall".

Till afhjelpande af de olyckor, som Utskottet sålunda förespeglar sig, har Utskottet icke något annat botemedel att föreslå än det att ur 72 § Regeringsformen utesluta de begge sista punkterna. Men uppenbarligen kan denna uteslutning af nu befintliga grundlagsbestämmelser icke blifva ett tillfyllestgörande värn för betryggandet af sedelmyntets utväxling mot metalliskt. Huruledes skall man då ställa till, för att banken i alla skiften må kunna fullgöra sina förbindelser, så att sista spåret af misstanke må försvinna, att banken skall kunna honorera dem? Jo, genom att föreskrifva, att banken skall vara i den ställning, som hvarje sedelutgifvande bank borde innehafva, nemligen att banken för alla sina sedlar hade dels metallisk kassa och dels och hufvudsakligen fullt säkra räntebärande obligationer att tillgå, precis på samma sätt som privatbankerna i Förenta Staterna numera hafva. Man visste då, att metallisk valuta, eller hvad deremot svarar, funnes för hvarje utelöpande sedel att tillgå. Det är min åsigt, att riksbanken bör komma derhän, och detta kan

ske utan kännbara uppföringar, om Riksdagen allenast medgifver, att banken någon kortare tid får behålla åtminstone någon större del af sin årliga nettovinst, och samtidigt besluter, att för dessa medel skola säkra, räntebärande obligationer uppköpas. Denna åsigt delas emellertid icke af nutidens makttagande i bankfrågan. När det är tal om användandet af bankovinsten, då säger Banko-Utskottet att banken icke behöfver ett enda öre af denna vinst, då säger man, att Sveriges Riksbank är den solidaste bank i hela världen. Konstitutions-Utskottet åter säger alldeles motsatsen, när det blir fråga om 72 §. Hela landets välfärd står då på spel, och hvar och en bör akta sig för att någon längre tid hafva Riksbankens sedlar i sin kassa. Jag återigen skulle tro, att lämpligaste sättet att höfva de dubier i detta ämne, som Konstitutions-Utskottet vid hvarje riksdag från och med 1868 uttalat, vore, såsom jag nyss nämnt, att låta banken under någon tid, t. ex. under 10 år få behålla åtminstone hälften af sin årliga nettovinst, hvilken derefter borde i räntebärande obligationer förvandlas. Banken skulle då få en så god ställning, att den ej kunde riskera någonting vid att inlösa hela den utelöpande sedelstocken på en gång, om en sådan inlösning ens vore tänkbar. Vill man vidare förnya förslaget från 1841 års riksdag, så måtte väl det sista spåret af misstroende till dess sedlar försvinna och den så mycket omtalade 72 § ej behöfva någon annan förändring än detta tillägg.

Utskottet har pag. 12 ansett sig böra ånyo inskräpa uti Riksdagens minne hvad det säger sig hafva under Kamrarnes öfverläggningar vid sistlidne riksdag inhemtat, nemligen en af Högsta Domstolen år 1829 fälld dom. Märkligt är dock, att man hvarken före eller efter nämnda tid kunnat få reda på några flera lika talande exempel. Högsta Domstolens dom är för öfrigt icke någonting annat eller mera än ett prejudikat, som icke förtjenar att särdeles mycket omtalas, då det kan vara högst osäkert, om in casu numera ett likartadt beslut skulle af Högsta Domstolen fattas.

Sidan 13 påpekar Utskottet svårigheten att under nuvarande förhållanden åstadkomma ett utveckladt inhemskt fondsystem. Jag får dock för min del uppriktigt säga, det jag ej kan fatta, hurledes Utskottet tänkt sig denna sak. Är det icke så, att obligationer i svenskt riksmünt utgifvits, motsvarande så och så mycket i riksdaler silfver, och hafva icke dessa obligationer på de sednaste åren tagit särdeles stor favör, säljas de icke med begärlighet? Och likväl äro de ställda på 40 å 50 års betalningstid. Skulle det vara någon svårighet för Svenska staten att utfärda lika beskaffade obligationer, tryckta på svenska och ställda på betalning i svenskt sedelmynt, motsvarande så och så mycket metalliskt? Jag kan icke tro annat, än att, om om så skedde, allmänheten icke skulle draga i betänkande att taga dem, äfven om 72 § Regeringsformen kvarstode oförändrad.

På samma sida, litet längre ned, upplyser Utskottet att England har förklarat, "att Englands banks sedlar äro lagligt betalningsmedel, så länge banken fortfar att vid anfordran inlösa dem med klingande mynt och att ett dylikt stadgande infördes år 1857 i lagen för Norges bank", d. v. s. att England och Norge antagit det stadgande

i förevarande ämne. som Svea Rikes Ständer för sin del enhälligt godkände år 1841; hvarefter Utskottet fortsätter sålunda: "I Danmark åter skola nationalbankens sedlar visserligen mottagas såsom lagligt betalningsmedel så väl af enskilda som i offentliga kassor. men härvid är dock att märka, dels att grundförfattningarna för denna bank. som gäfvos år 1818 på en tid, då banken icke förmådde inlösa sina sedlar med klingande mynt, i motsats till vår grundlag uttala den grundsats, att silfver. så snart omständigheterna tillåta, bör utgöra landets enda lagliga mynt och banksedlar i liqvider mellan enskilda endast mottagas efter öfverenskommelse, ehuru tillämpningen af denna grundsats af för Utskottet okänd anledning ännu, fastän sedlarne numera med silfver inlösas, icke funnits böra inträda. dels att Danmarks jordegare i egenskap af delegare i banken häfta i ansvar för fullgörandet af dess förbindelser. medan detta i Sverige kan komma att ytterst bero af den ena statsmaktens benägenhet att frivilligt underkasta sig de särskilda uppoftningar, som för detta ändamål möjligen kunna finnas nödiga." Jag bekänner uppriktigt, att jag icke vet. hvarifrån Utskottet fått så beskaffade uppgifter som de sistnämnda beträffande Danska nationalbanken. Förhållandet är nemligen sådant, att den år 1813 i Danmark upprättade riksbank. hvilken år 1818 öfvergick till nationalbanken, visserligen fick sin grundfond i så kallade "heftelser" eller inteckningar med första prioritetsrätten i landets alla fasta egendomar, till vissa procent af dessas värden. men att nämnda "heftelser" tid efter annan till så stora belopp infriats, att blott en obetydlig heftelsesumma numera återstår oinlöst. Sålunda utgjorde t. ex. vid räkenskapsårets slut den 1 Augusti 1846 af nationalbankens aktiva, Dansk R:mt R:dr 36,309,000, bankheftelserna allenast " " " 348,000, samt den 1 Augusti 1869 bankens aktiva " " " 43,136,000, bankheftelserna blott " " " 147,000; under det att bland bankens passiva upptogs under förra året sedlar för 16,500,000 och under det sednare för 22,000,000. Alltså häftar numera en ytterst obetydlig fraktion af Danmarks jordegare för ett högst ringa belopp i ansvar för fullgörandet af nationalbankens förbindelser.

Sidan 14 yttrar Utskottet: "Ehuru sålunda ifrågavarande stadgande i grundlagen hvarken ur principiell synpunkt eller betraktadt i sina verkningar på den allmänna rörelsen kan försvaras, har likväl den föreställningen hos mången vunnit insteg, att Riksbanken icke bör afstå sin grundlagsenliga rätt att få sina sedlar emottagna såsom mynt, förr än man hunnit bringa till stånd en förändring af vissa delar af vår banklagstiftning, i synnerhet den som rör de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, af hvilken, såsom den nu är ordnad, man fruktar så väl för riksbanken som för den allmänna rörelsen i öfrigt menliga följder, och hvilken man därför önskar bygga på mera betryggande grunder än den nu anses ega". Ja, deri har Utskottet fullkomligt rätt. Utskottet fortsätter: "Man har till och med sagt i fråga, huruvida icke, genom bifall till Utskottets förslag, den antydda reformen i banklagstiftningen skulle undanskjutas, men deremot å andra sidan samma reform påskyndas genom bibehållande tillis

vidare af ifrågavarande stadgande i grundlagen. Utskottet anser för sin del den sålunda anvisade vägen så litet egnad att leda till det åsyftade målet, att ett motsatt förfaringsätt synes icke blott lämpligt, utan rent af nödvändigt. Derom torde man vara temligen ense, att det öfverklagade onda leder sitt upphof derifrån, att de enskilda bankerna, i följd af stadgandet om riksbankssedelns egenskap af mynt, tillåtits utgifva sedlar mot ineliggande riksmynstkassa och inlösa dem med Riksbankens sedlar, hvarigenom denna banks metalliska kassa fått uppbära hela bördan af icke blott riksbankens utan ock de enskilda bankernas utelöpande sedelmassa“. Det sålunda påpekade "öfverklagade onda" är emellertid icke det enda, som vidlåder den nu gällande lagstiftningen rörande enskilda sedelutgifvande banker, utan åtskilliga andra omständigheter finnas, som göra, att man, innan man besluter något slags ändring eller tumning på 72 §:n, bör vidtaga vissa ändringar i lagstiftningen för privatbankerna. Att nu ingå i någon framställning rörande detta ämne anser jag emellertid icke vara lämpligt.

Utskottet fortsätter på samma sida: "Hvarje försök i samma riktning, medan Regeringsformens 72 § kvarstår oförändrad, måste strandas derpå, att det kommer i strid med grundlagen. Här återstår således icke någon annan utväg än att först ändra denna — —.“ Jo, det återstår visst en annan utväg, nemligen att först ändra privatbankslagen och samtidigt dermed 72 § Regeringsformen. Detta kan mycket lätt gå för sig och skulle också, efter min tanke, blifva följden, i fall man omfattade denna åsigt.

Pag. 16 säger Utskottet: "Hvad åter angår farhågan, att Riksbankens sedlar skulle af privatbankerna undanträngas, synes den icke så litet öfverdrifven. Ty utan afseende på de medel, hvilka alltid stå en kapitalstark bank, som drifver omfångsrik rörelse, till buds att hålla sina sedlar i omlopp, skulle Riksbanken alltid behålla det företrädet framför de enskilda bankerna, att dess sedlar och inga andra komme att emottagas i allmänna uppbörden. Faran vore i sanning ej stor, att sådana sedlar skulle ur allmänna rörelsen utträngas, hvilka hade uteslutande privilegium att mottagas vid den största af alla liqvider, som försiggå inom landet, och som dessutom företrädesvis komme att användas vid de utbetalningar, som för statens räkning verkställas“. Men är nu icke det faktiska förhållandet, att Riksbankens sedlar allt mer och mer utträngas ur rörelsen, och att Riksbankens utelöpande sedelstock sedan år 1859 minskats med 8 millioner R:dr, men privatbankernas ökats med ungefär samma belopp? Man säger: det är ingen fara, ty den allmänna uppbörden skall ske med Riksbankens sedlar, inga privatbankssedlar få der mottagas. Ja, ännu har man icke hunnit så långt, att man föreslagit en sådan rättighet äfven åt privatbankssedlarne, men huru länge torde detta väl komma att dröja, sedan 72 § en gång lyckligt och väl blifvit ändrad? Och huru länge stadna väl de riksbankssedlar kvar i rörelsen, som inlemnas vid kronouppbörden? Dagen derpå eller några dagar derefter ila de till privatbankernas kassor, der de ligga i säkert förvar. Längre ned på samma sida heter det: "Så länge privatbankerna, såsom nu är förhållandet, ansågos fullkomligt

säkra, blefve efterfrågan efter silfver der ganska ringa, och allmänheten nöjde sig med vissheten att när som helst kunna få sedlarne inlösta. De mindre silfverkassor, som privatbankerna under alla förhållanden dock måste hålla, skulle i de flesta fall genom inköp af vaxlar eller på annat sätt kunna med mindre kostnad anskaffas från utlandet än från Riksbanken“. Denna möjlighet för privatbankerna att införskaffa silfver från utlandet medgifves, men nämnde metall komme väl då in i landet under formen af vare sig tackor eller utländskt mynt, hvadan, då privatbankerna skulle utvexla emot svenskt, Riksbankens förråd af det sednare sannolikt i alla händelser komme att anlitas.

På sista sidan säger Utskottet: “Man har slutligen såsom följder af den föreslagna grundlagsändringen förutspått oro i landet och misstroende till banken från allmänhetens sida. Med större skäl torde man då kunna påstå, att denna oro och detta misstroende skulle uppstå, om man, sedan allmänhetens uppmärksamhet en gång blifvit på dessa ämnen fäst, oupphörligen förkastade ett förslag, hvilket har till slutligt mål att bereda eganderätten ett hägn och banken en sjelfständighet, som de nu sakna“. Jag skulle tro, att då man låtit den i fråga varande grundlagsparagrafen i längre tid få vara i fred, tilldess agitationen mot detsamma år 1868 i denna Kammare begynte, och då Riksbankens ställning enligt majoritetens i Första Kammaren tanke är särdeles god, så hade det varit bättre att låta s:en fortfarande få hvila i fred. Förslaget har ursprungligen kommit från en ledamot på Stockholms-banken och vidhålles enträget från samma håll, fastän detsamma år efter år blifvit i Andra Kammaren förkastadt. Om således någon oro verkligen finnes, så har den blifvit uppväckt genom dessa oupphörliga ändringsförslag. Jag för min del tror dock, att den icke finnes annorstädes än hos privatbankernas vänner och gynnare och hufvudsakligen hos den representant, som så ifrigt agiterat för förändringen. Utaf allmänheten är det icke många, som besvärats af denna oro, och den, som hos dem möjligen finnes, skulle försvinna, om Konstitutions-Utskottet behagade lyssna till den röst, som hos de aldra flesta gör sig gällande, nemligen att de af Utskottet föreslagna ändringar i 72 § äro, lindrigast sagdt, obehöfliga.

Utskottet tröstar oss slutligen på samma sida på följande sätt för faran af den föreslagna ändringen: “Och då denna del af banklagstiftningen har civillags natur, eger Riksdagen alltid i sin makt att såsom vilkor för dess ändring förbehålla Riksbankens sedlar sådana företräden, som kunna anses af omständigheterna påkallade, när de upphöra att under alla förhållanden utgöra lagligt betalningsmedel.“ Man bör dock kunna taga för gifvet, att om det en gång lyckas få bort det i grundlagen åt Riksbankens sedlar framför privatbankernas medgifna företräde, man också skall försöka att så snart som möjligt borttaga allt slags företräde för riksbankssedlarne. Allting tyder derpå, att så skulle komma att ske.

Jag anser för öfrigt tidpunkten att söka genomdrifva denna förändring vara ganska illa vald, då frågan om införandet af ett nytt myntsysteem för närvarande är under behandling af den utaf Kongl. Maj:t tillsatta myntkomitéen.

Slutligen ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att det förefaller i hög grad besynnerligt detta förslag, som 1870 års Konstitutions-Utskott lemnat i utbyte mot de begge sista punkterna i 72 § Regeringsformen, hvilket förslag lyder som följer:

“Riksbankens sedlar skola, vid anfordran, efter deras lydelse, af Riksbanken inlösas“.

Men hvartill skulie det tjena, att i *grundlagen* införa ett så beskaffadt stadgande, som finnes uti såväl banklagen, som på hvarenda Riksbankssedel? Det följer ju uppenbarligen i sakens natur. Får jag icke valuta för banksedeln, enligt denna lydelse, så stämmer jag banken, på samma sätt som jag stämmer hvilken annan gäldenär som helst, hvilken ej betalar sin förfallna skuld, enligt förskrifningens innehåll, och banken blifver då lika väl som andra gäldenärer dömd att betala.

På grund af hvad jag nu tagit mig friheten anföra, anhåller jag om afslag å Betänkandet.

Herr Malmsten: Den fråga, som här nu föreligger, har redan vid föregående tillfällen blifvit så grundligt diskuterad, och är i detta Konstitutions-Utskottets Betänkande så fullständigt utredd, att föga torde vara att tillägga. Men det framkommer ofta under diskussionens gång ett och annat yttrande, som är af beskaffenhet, att det icke bör alldeles obesvaradt få passera. Det är detta som förmedt mig att här nu begära ordet, och för en stund taga Kammarrens uppmärksamhet och tålmod i anspråk. Jag gör det ju icke så särdeles ofta.

Af de båda föregående talarne, har den, som först yttrade sig, framhållit vissa formella betänkligheter, gående derpå ut, att denna fråga icke *nu* bort väckas, utan först i sammanhang med frågan om ett nytt myntsystem. Härvid ber jag dock att få anmärka, att innan 72 § Regeringsformen blifvit förändrad, kan intet beslut i myntfrågan fattas. Jag ber tillika att få fästa uppmärksamheten på, att — såsom Utskottet här behandlat frågan — intet skäl finnes, hvarföre förslaget icke skulle kunna blifva hvilande. Äfven den, som möjligen icke känner sig fullt tillfredsställd af Utskottets bevisning, att 4 § i myntbestämmningslagen fullkomligt motsvarar mom. 2 af 72 § Regeringsformen — han kunde visserligen tveka, ifall det gällde ett definitivt afgörande, men icke gerna nu, då det endast gäller att förklara förslaget hvilande. Ty alla sådana bestämningar som afse att, i vidsträcktare eller inskräntare mån, gifva åt Riksbankens sedlar egenskapen af lagligt betalningsmedel — alla sådana bestämningar hafva ju sin rätta plats *icke* i *grundlagen*, utan i *banklagen*. Och då i alla händelser det definitiva afgörandet af den här föreslagna grundlagstörändringen icke kan förr än efter tre år ifrågakomma, är det alls icke nödvändigt, att förslaget till en förändrad banklag framläggas *samtidigt* med förslaget till grundlagstörändringen.

Den andre talaren, som närmast före mig hade ordet, ingick äfven i sjelfva saken. Det är icke min mening att här nu till besvarende upptaga de flera anmärkningar, som han gjorde mot sjelfva innehållet af Utskottets Betänkande, öfvertygad, som jag är, att nä-

gon af Utskottets ledamöter icke lärer underlåta att svara på dessa anmärkningar. Hvad jag här nu egentligen vill bemöta, rör sig kring några vissa punkter, hvarvid den värde talaren synes hafva särdeles fäst sig, och hvilka vanligen, ja nästan alltid, framhållas, då fråga är om någon förändring i 72 § Regeringsformen.

Dit hörer bland annat den der tvångskursen på banksedlar, som äfven finnes i andra länder, t. ex. England, hvilket just i detta hänseende så ofta åberopas. Jag skall derföre icke underlåta att taga bankförhållandena i England i en närmare och mera speciel ompröfning; men dessförinnan ber jag att först och främst få fästa uppmärksamheten på, huru nödvändigt det är, att noga skilja emellan tvänne olika fall, nemligen 1:o då banksedeln är legalt betalningsmedel *i den mening*, att den mottages i allmänna uppbörden och i alla Statens kassor, och 2:o då banksedeln äfven vid transaktioner enskilda emellan *måste* såsom lagligt betalningsmedel erkännas och emottagas af hvem det vara må. Hvad *det förva* beträffar — hvilket egentligen hvarken är eller bör kallas tvångskurs — eger sådant rum i alla länder, der det finnes någon bank med erkänd solidité; *det sednare* åter, hvilket ensamt förtjenar namn af tvångskurs, eger deremot rum *helt naturligt* i sådana stater som Ryssland, Österrike, Spanien, Förenta Staterna med flera, der myntförhållandena äro i oordning och således tvångskurs på sedlar är nödvändig; men *helt onaturligt*, det vill säga i stater med ordnade myntförhållanden, eger det rum, utom i Sverige, endast, så vidt jag känner, i Norge, England och möjligen i Danmark, på de tvänne förstnämnda ställena dock med ganska stora och viktiga inskränkningar.

Det är, mine Herrar, såsom vi alla veta, af ett stort både theoretiskt och praktiskt intresse att få reda på de *naturliga* lagarne för allting inom både den materiela och sociala världens företeelser; men det har också sitt stora intresse och sin stora praktiska nytta med sig att stulera *onaturaligheterna* och missbildningarne, eller med andra ord, de inflytelser, som vissa perturberande krafter öfverallt, der de förekomma, utöfva. Derigenom undanrödjes mången oriktig föreställning om faktiska förhållanden; och månget sådant, som förut ansetts och åberopats såsom naturligt och nödvändigt, får, efter en närmare bekantskap med detsamma, uppgifva sina anspråk på att vara det, och helt beskedligt stiga ner och intaga sitt rum bland den öfriga mängden af missbildningar och onaturaligheter.

Så är också förhållandet med tvångskursen å Engelska bankens sedlar. I första ögonblicket, då man får höra att den finnes i ett sådant land som England, är man lätt frestad att tillägga den en både större och allmänare betydelse; men när man sedermera kommer under fund med, *huru* den der tillkommit, icke genom förhållandenas egen naturliga utveckling, utan såsom ersättning för något annat, såsom priset för vissa medgifvanden i andra stycken å Engelska bankens sida, med hvilken man icke ville stöta sig; då framstår dess tillvaro der i en helt annan dager, och den förlorar med detsamma den vikt och betydelse, som man förut varit benägen att tillerkänna den.

Men för att kunna visa detta, är det nödvändigt att i minnet

återkalla några drag ur Engelska bankhistorien. Der möter oss genast det besynnerliga förhållandet, att i ett land sådant som England, der associationsfriheten för öfrigt i nästan alla riktningar fått göra sig gällande, denna frihet deremot i afseende på bildandet af bank- och kreditanstalter så länge blifvit hållen tillbaka. Förklaringen härpå är emellertid icke svår att finna. Bankfrihetens utveckling i England är i sjelfva verket icke annat än en, ända intill sednare tider fortgående, kamp emot *monopolet*.

Engelska banken hade nemligen, till belöning för de tjänster och de förskotter den gjort staten, redan 1708 förstått att utverka åt sig ett sådant monopol genom den viktiga bankakten af nämnde år, der det stadgades att intet bolag af mer än 6 personer skulle i England ega rätt att utgifva sedlar eller utfärda vexlar betalbara på kortare tid än 6 månader. Detta monopol fortfor oförändradt i nära 120 år, och det var först efter den svåra katastrofen 1825, då oviljan mot Engelska banken stigit till en för densammas bestånd farlig höjd, som nämnde bank sjelf började inse att monolet i *hela* dess utsträckning icke var hållbart. Derföre och oaktadt bankens privilegium icke var slut förr än år 1833, gjorde bankstyrelsen redan 1826 det frivilliga medgifvandet, att banksällskaper med huru många delegare som helst skulle få bilda sig i England, blott det icke skedde på kortare afstånd än 65 engelska mil ifrån London.

Knappast hade dock statutet härom 1826 blifvit utfärdadt, innan Engelska banken genast sökte att tillintetgöra all verkan deraf. Den hade nemligen i samma statut fått sig rättighet medgifven, att sjelf i alla delar af England inrätta filialer; och så snart någon ny bank bildades i hvilken trakt utaf landet som helst, var Engelska banken genast färdig att precis på samma ställe inrätta filialkontor, i ingen annan afsigt än att genast ifrån början förqväva den nya banken.

År 1833 var emellertid, såsom jag redan omnämt, tiden för Engelska bankens privilegium tilländalupen, och detta privilegium skulle då förnyas. Nära nog samtidigt drogs under kronjuristernas bedömande en fråga, hvilken ända sedan 1822 blifvit behandlad af en mängd skriftställare, den nemligen, huruvida ordalagen i bankens privilegier lade hinder i vägen för inrättandet af *deposit*-banker hvar som helst i England. Kronjuristerna ansågo att intet sådant hinder förefunnes, ty privilegierna talade endast om rättigheten att utgifva sedlar eller utfärda vexlar betalbara på kortare tid än 6 månader, och i öfverensstämmelse med kronjuristernas förklaring blef ett särskildt moment i privilegii-förnyelse-akten 1833 infördt.

Sedan detta skett, dröjde det icke länge, innan åtgärder vidtogos för inrättandet af en depositbank i sjelfva London, — en depositbank, hvilken sedermera spelar en så märkvärdig rol i Englands bankhistoria genom den förföljelse från Engelska bankens sida, som den under de första åren af sin tillvaro var utsatt för. Det var den berömda *London and Westminster Bank*, hvilken inrättades 1834 och sedermera fortsatt samt ännu i dag utvecklar en storartad verksamhet.

Så väl denna bank, som den år 1836 inrättade *London Stock Bank*

Bank och de år 1839 inrättade *Union Bank*, *London and County Bank* och *Commercial Bank* voro alla funderade såsom "*partnership of common law*", det vill säga såsom vanliga handelsbolag. Visserligen hade de nya bestämmingarna i förnyelseakten för Engelska banken af 1833 undanröjt hindren för depositbankers inrättande i sjelfva London; men en bank derstädes kunde dock icke komma i åtnjutande af de formella lättnader, som 1826 års bankstatut medgaf, alldenstund detta endast gällde banker på mer än 65 miles afstånd från London. Hvilka svårigheter detta förorsakade ofvannämnde 5 banker är lätt att inse, om man blott erinrar sig, att ingen utaf dem kunde vidtaga någon laglig åtgärd med t. ex. en skuldfordran af vanligaste slag, utan att i handlingarne uppräknat namnen på hvarenda delegare; och det minsta skriffel eller misstag vid stafningen af ett namn var enligt Engelsk rättstolkning tillräckligt att få hela åtgärden ogillad.

Redan omkring 1836 hade visserligen fråga väckts i parlamentet, att *London and Westminster Bank* skulle få rättighet att genom sin *Chairman* verkställa stämningar och lagsökningar. Men ehuru Underhuset med stor pluralitet beviljade detta, utverkade dock Engelska banken genom sitt inflytande hos Öfverhusets lorder, att förslaget der blef förkastadt. Läger man nu härtill, att Engelska banken ungefär vid samma tid, eller år 1836, hade fattat ett formligt beslut att icke diskontera någon enda vaxel endosserad af en *Joint-Stock-Bank*, så kan man lätt göra sig en föreställning om, hvilka svårigheter dessa banker hade att bekämpa före bankakten af 1844.

Jag har anfört ofvanstående fakta för att visa, hurusom, ända från förra hälften af 1820-talet — eller nära nog den tidpunkt då Engelska banken åter började att *fullständigt* inlösa sina sedlar med klingande valuta — och till Peelska bankaktens utfärdande den 15 September 1844, styrelsen för Englands bank visade i alla sina åtgöranden en synnerlig retlighet och oginhet mot allt, som den ansåg göra intrång på bankens monopol och deraf härflytande fördelar. Denna ofta småaktiga ovilja, som *efter* 1834 nästan uteslutande vände sig mot *London and Westminster Bank* och de andra depositbankerna i London, hade *före* nämnda tid de i landsorterna inrättade småbanker till föremål.

Denna ovilja fick år 1825 en särskild anledning genom den redan förut omnämnda paniken och vissa tillfälliga förhållanden, som deraf föranleddes. Det må gerna medgifvas, att de ifrågakvarande landsortsbankerna voro långt ifrån grundade på riktiga principer, och hade icke heller utvecklats sig på samma sunda och för allmänheten betryggande sätt som de Skottska bankerna. Också uppstod vid paniken 1825 bland dem som innehade sedlar, utgifna af dessa småbanker, en så kallad "*run*", för att få sedlarne inlösta. Och för att kunna möta denna, måste dessa banker hastigt försälja en del af de statspapper de innehade. Detta gjorde de också, och erhöilo såsom vanligt betalning i Engelska bankens sedlar. Men som dessa sedlar då för tiden icke kunde påtvingas någon emot hans vilja såsom lagligt betalningsmedel, och allmänheten under den rådande paniken önskade erhålla klingande mynt, måste naturligtvis landsortsbankerna sända sedlarne till inlösning i London för att erhålla sådant.

Detta var i sjelfva verket en helt naturlig åtgärd. De belopp, som det var fråga om, voro också jemförelsevis ganska obetydliga, och kunde visst icke på något ens nämnvärdt sätt öka den tillfälliga förlägenhet, som paniken försakade äfven Engelska banken. Men långt större än förlägenheten var förargelsen hos de mäktige herrarne i Englands bank, hvilka redan förut hade ett horn i sidan till de der småbankerna. Att gulduttag skedde för utlandets räkning till huru stora belopp som helst — *det* var något helt naturligt och deremot gjorde de icke den ringaste invändning; men att sådant skulle ske för landsortsbankernas räkning — ehuru *deras* rätt att få sedlarne inlösta var lika obestridlig — *det* gick deras ära för när, och *det* hade de svårt att smälta.

Jag har redan omnämnt, hurusom vid paniken 1825 oviljan mot Engelska bankmonopolet hade hos allmänheten stigit till en sådan höjd, att bankstyrelsen sjelf började inse, att monopolet i hela dess utsträckning icke var hållbart. Jag har likaledes omnämnt, att till följd häraf och ehuru privilegiet icke förr än 1833 gick till ända, bankstyrelsen sjelf redan följande året 1826 gjorde det frivilliga medgifvande, att banksällskaper med huru många delegare som helst skulle få bilda sig i England, blott det icke skedde på kortare afstånd än 65 mil ifrån London. Men allmänna meningen i landet var härmed icke tillfredställd; den fordrade något mera och hade länge fordrat det; den fordrade nemligen en klar och tydlig bestämning derom, att äfven i London och dess grannskap depositbanker finge inrättas. Det var naturligt att detta skulle inverka på de underhandlingar, som egde rum angående förnyelsen af bankprivilegiet; och resultatet blef, såsom vi alla känna, att i förnyelseakten 1833. eller den så kallade *Wilhelm IV:s Bankakt*, infördes ett särskildt moment, som uttryckligen fastställde rättigheten att äfven i London och på mindre afstånd derifrån än 65 mil inrätta depositbanker; men *tillika*, och såsom ett slags ersättning för detta medgifvande å Engelska bankens sida, infördes der ett annat moment, som gaf åt dess sedlar egenskapen af lagligt betalningsmedel för summor öfver 5 pund sterling, så länge banken fortfor att *à vista* inlösa dessa sedlar.

Så, mine Herrar, förhåller det sig i sjelfva verket med tillkomsten af denna så ofta åberopade tvångskurs å Engelska bankens sedlar, en tvångskurs som dessutom är långt ifrån ovilkorlig och vida mer begränsad än den som vår grundlag bestämmer, ty den upphör i samma ögonblick som banken icke inlöser sina sedlar. Anledningen till densamma är visst icke att söka i något, som erfarenheten bekräftat såsom nödvändigt eller mera betryggande. Den berodde helt och hållet på vissa för England egendomliga förhållanden och var, så att säga, endast ett offer, som man gjorde på en stormakts altare, med hvilka man icke ville stöta sig. Den tilkom för att tillfredsställa hvad Engelska banken satte en ära uti, nemligen att stå ojemförlig vid sidan af andra bankinstitutioner. Också har denna tvångskurs aldrig blifvit utsträckt till Skottland, utan det förklarades tvärtom uttryckligen i Peelska bankakten af 1845, att den icke skulle gälla, ehuru samme statsman lät den i 1844 års bankakt kvarstå för England.

Den kan icke heller — såsom mig synes — återopas såsom för andra länder normerande, och aldrig minst för vårt land; ty jag är fullkomligt öfvertygad derom, att, om förhållandet med Engelska banken varit detsamma som med vår Riksbank, öfver hvilken en riksdagsmajoritet *ensam* och obesvärad af privata delegares rätt eger förfoga, — för hvilken den *ensam* föreskrifver huru dess lånerörelse skall bedrifvas — till hvars styrelse den *ensam* väljer personerna, och årligen, om den så behagar, kan ombyta dem efter den för tillfället rådande majoritetens intressen, — för hvilken den *ensam* eger bestämma, om, utöfver ineliggande metallisk valuta, 30 millioner eller 130 millioner i sedlar må utlemnas i rörelsen, och detta kanske på ett sätt som bättre passade för deras inlösen med diskont-reversaler än med silfver eller guld; — om, säger jag, i dessa och mångfaldiga andra hänseenden förhållandet med Engelska banken varit detsamma som med vår Riksbank, så är jag fullkomligt öfvertygad derom, att Engelska folket aldrig skulle hafva tillåtit införandet eller bibehållandet af en tvångskurs på banksedlar sådan som vår grundlag fastställer den, hvilken under sådana förhållanden — man kan icke förneka det — är åtminstone vida mer farlig än . . . den gagnar.

Ty, jag frågar, hvartill gagnar den? För min del är jag öfvertygad om, att *der* den skulle gagna, behöfves den icke, och *när* den olyckligtvis skulle behöfvas, gagnar den icke; den skulle då endast visa sig i vissa hänseenden vanmäktig, i andra skadlig. Jag vet visserligen, att denna mening icke delas af alla, och jag erinrar mig från en föregående riksdag, hurusom en då varande representant på Stockholmsbanken liftigt framhöll det krångel och de olägenheter, som en gäldenär kunde blifva utsatt för, om tvångskursen borttoges å Riksbankens sedlar. Han medgaf visserligen, att stadgandet härom vore principiellt oriktigt, men han tillade liksom lugnande och tröstande, att "detta vore en sak för sig". Det må vara "principiellt oriktigt, men det är dock . . . klokt". Utan detta stadgande skulle svåra prejerier kunna ofta ega rum; ty om fordringsegaran icke vill taga emot banksedlar, hvar skall gäldenären taga silfret? Han måste kanske finna sig i det hårda prejeriet att betala agio af 20 till 30 procent.

Under det att detta här i *denna* Kammare yttrades, lät en annan ton höra sig endast några väggar härifrån, en ton visserligen beslägtad med den förra och lika orubbligt tillgifven 72 § Regeringsformen, men som bittert klagade öfver att detta stadgande redan blifvit rubbadt genom privatbanksedlarne. Dessa gå ju — hette det *der* — lika bra i allmänna rörelsen som Riksbankens sedlar. Tror man väl, att det är möjligt för en fordringsegare, som erbjudes likvid i privatbanksedlar, tror man att det är möjligt för honom att säga: jag tager inga sådana, skaffa mig riksbankssedlar? Jo, vackert. Gäldenären ginge sin väg, och Gud vet *när* man åter finge se honom.

Dessa båda yttranden, mine Herrar, afgåfvos *samtidigt* i Första och Andra Kammaren rörande *samma* fråga. Båda talarne ville åt samma håll; men under det den ene sökte skrämja för hvad som skulle inträffa, klagade den andre bittert öfver att något dylikt . . . *aldrig* inträffade.

En af våra qvickaste författare skref en gång en teaterpjäs, der scenen föreställde hela världen; och när ridån drogs upp, såg man representanter för alla jordens folk ligga på knä och tacka Gud, för att *hans* folk var det yppersta bland alla, och *icke* sådant som det eller det eller detta. Men som det eller det eller detta låg straxt bredvid och uppsände samma tackoffer, så gjorde det hela en obeskripligt komisk effekt, och åskådaren — ja, *han* hade stort skäl att tacka Gud för, att tid och rum finnas till här på jorden, så att man *samtidigt* kan höra hvad som *samtidigt* yttras på olika ställen.

Jag öfvergår nu slutligen till ett närmare betraktande af en annan omständighet, som ofta framhålles, då det är fråga om en förändring af 72 § Regeringsformen, och som äfven påpekades af den värde talare, som närmast före mig hade ordet. Våra privatbanksedlar, säger man, har i sjelfva verket också en tvångskurs, en åtminstone *faktisk* tvångskurs; ty det finnes icke nere i landsorten några andra sedlar att tillgå. Man framhåller detta, för att derigenom förminska kraften af de anmärkningar, som göras mot den i grundlagen fastställda tvångskursen å Riksbankens sedlar. Men, mine Herrar, jag ber att få fästa eder uppmärksamhet på, att när man kallar det der omnämnda förhållandet med privatbanksedlarna för tvångskurs, så missbrukar man så till vida ett ord, som man öfverflyttar dess egentliga och naturliga betydelse *dit*, der denna betydelse endast kan vara figurlig och oegentlig. Med andra ord, man begagnar sig af en *metafor*; och vi känna alla *Louis Paul Courriers* bekanta yttrande: "det är två saker, som jag ber Gud bevara mig ifrån: *hin onde* och *metaforen*, ty Gud vet hvilken af dessa två, som ställt till mesta oredan här i världen." Jag för min del går visst icke så långt som *Louis Paul Courier*, utan låter gerna, hädanefter som hittills, metaforen "gå i hjälp" hos skönheten, och der dekorera och drapera tanken så, att blott det man vill skall blifva synligt blir synligt, och det öfriga beslöjadt. Men så till vida ger jag den snillrike Fransmannen rätt, att öfverallt der det gäller exakta begrepp och precisa bestämningar, der har metaforen ännu aldrig gjort annat än ställt till oreda och förvirring.

Derföre också, om någon, som har en aktningvärd afsky för alla utländska produkter, behöfver t. ex. köpa rågmjöl och vill helst hafva Svenskt sådant, men icke kan få det, ty det finnes för tillfället intet inne; så må ingen förtänka honom, om han känner ett visst obehag öfver den "tvångskurs", som de Ryska mjölmattorna lyckats förskaffa sig; ty en sådan hafva de ju för *honom*, som icke eger något val, utan måste taga hvad som finnes, så vida han icke skall svälta. Detta, säger jag, må visst ingen förtänka hans *känsla*; men om hans *förnuft* blandar sig i saken och icke gör motstånd, ifall han i allmänhet vill framhålla, att — tvångskurs som tvångskurs — det kan komma på ett ut, om den är stadgad i lag eller beror på vissa faktiska förhållanden, som lika mycket inskränker min fria vilja och mina tycken; om, säger jag, han skulle framhålla detta och *förnuftet* icke gör motstånd, då fruktar jag att metaforen redan har det *så* i sin makt, att det kan tillåta sig hvilka slutledningar som helst.

Nej, mine Herrar, det är en ganska stor skilnad, om jag af la-

gen, och framför allt af *grundlagen*, tvingas att taga en banksedel för mynt, eller om jag ändock gör det utan ett sådant lagstadgande. Sannerligen, i sednare fallet gör jag det icke längre, åtminstone icke mycket längre än förtroendet räcker.

Och om olycka skulle inträffa, huru olika blifva icke följderna. Jag vill antaga det värsta, antaga att en privatbank icke inlöser sina sedlar, utan de falla i värde och jag förlorar på dem t. ex. 50 proc. eller mera. Detta är illa, ja mycket illa, det medgifves gerna. Men förlusten blir dock begränsad och sträcker sig icke längre än till de sedlar af denna bank, som jag vid olyckstillfället har i min kassa. Deremot, om Riksbanken skulle upphöra att invexla sina sedlar, om den skulle — visst icke genom dess förvaltning, ty det är omöjligt — utan genom någon Riksdagens egen åtgärd, något Riksdagens eget beslut till följd af politiska förhållanden eller politiska kombinationer, om *den* skulle se sig tvungen att stänga sin vexlingslucka, tror ni då, mine Herrar, ifall tvungskurser står kvar, sådan vår grundlag för närvarande fastställer den, tror ni då att allt skulle aföpa för lika godt pris? Nej, visst icke. Det blefve en olycka som sträckte sig vida längre både till omfång och tid, och förlusten skulle träffa icke blott dem, som för tillfället innehade riksbankssedlar, utan många, många andra — ja, äfven dem, som aldrig haft med riksbanken det ringaste att skaffa. Och jag frågar, kan det väl tänkas något obilligare, orättvisare och mera upprörande, än att kanske många år efteråt vara tvungen att *till fulla nominalvärdet* emottaga dessa papperslappar i likvid för en fordran, som under helt andra förhållanden tillkommit? Jag frågar, kan i ett land, der sjelfva *grundlagen* fastkedjat vid eganderätten en sådan fara, kan väl der, mine Herrar, sägas att det finnes något verkligt skydd för eganderätten? Härpå svarar jag af innerligaste öfvertygelse *nej* och yrkar därför bifall till, att Konstitutions-Utskottets förslag må blifva hvilande till grundlagsenlig behandling.

En mängd ledamöter yttrade härtill bifall.

Friherre Sprengtporten: Den ärade Kammaren behöfver icke frukta, att jag skall inlägga metaforer i mitt yttrande. Tvärtom, skall jag så noga som möjligt hålla mig till ämnet och icke uppehålla mig vid andra föremål än sådana som höra till saken. För öfrigt anser jag icke behöfligt att i väsentligare mån upprepa hvad som förekommit under föregående riksdagar; men då jag icke kan biträda den föreslagna förändringen, har jag ansett mig icke kunna undgå att med några ord vidröra densamma. Konstitutions-Utskottets farhågor, att bibehållandet af 72:dra §:ens nuvarande lydelse skulle, för eganderättsförhållandena och upprätthållandet af myntvärdet innebära en stor våda i framtiden — en mening för hvilken Utskottet hemtat stöd från den beklagansvärda ställning inom landet, som uppkom till följd af 1808 och 1809 årens krig — synes mig sakna allt giltigt skäl; ty visserligen är det icke omöjligt, att sådana tider kunna återkomma; men vi böra lugna oss vid den föreställningen, att vi lärt oss åtskilligt af olyckan och äfven inhemtat af er-

farenheten, att det finnes bättre utvägar, till hvilka man kan taga sin tillflykt i nödens stund än att anlita Bankens sedelutgifningsrätt. Mig förefaller det, såsom om man visar alltför mycken misstro till Riksdagens förstånd och dess rättskaffenhet, då man föreställer sig, att sådana beslut kunde komma att fattas, hvarigenom Riksbankens bestånd hotades; åtminstone har man icke skäl till en sådan föreställning, på grund af den bankförvaltning, som egt rum under den långa tid som förflutit, sedan realisationen beslöts.

Inom ett civiliseradt land är det nödvändigt att ega tillgång på ett bytesmedel. Nu vill man göra de ädla metallerna uteslutande till ett lagligt sådant; men på dessa ega vi en högst otillräcklig tillgång. De ädla metallerna låta sig icke kvarhållas genom lagbestämmelsen. Deras art är att rätta sig efter handelsvägen. Är denna gynnsam för ett land, strömma de in, är den ogynnsam, gå de bort.

Men är det då billigt att tvinga någon att fullgöra sina liqvider med ett mynt, som icke är att tillgå; sådant måste ju framkalla agiotage och hinder i rörelsen. Man kallar den bestämmelse som inefattas i 72:dra §:en af Regeringsformen, att Bankens sedlar *må* som mynt i riket anses, för en tvångskurs, men detta uttryck är icke logiskt; ty en tvångskurs kan icke uppstå, utan att först en kurs finnes och på Bankens sedlar finnes ingen sådan, enär de inlösas med silfver efter sin lydelse. Jag skulle för öfrigt icke hafva fäst mig vid detta oriktiga språkbruk, om jag ej hade hört detsamma så ofta och med så mycken ihärdighet upprepas.

Jag ber att med ett par ord få bemöta ett yttrande af en föregående talare. Han sade nemligen, att om man ville förändra vår standard till guld, så kunde icke detta ske, med mindre än att man antog nu föreliggande förslag. Jag anser i allmänhet rätt att, innan man bestämmer sig att förändra en lag, man först bör se till huru den nya lagstiftningen kommer att gestalta sig. Det är för öfrigt icke utan exempel, att om en lag blifvit föreslagen, som i någon mån berört grundlagen, det jemväl blifvit antydt, att lagens antagande förutsatte jemkning i den och den grundlagsparagrafen. Jag är visserligen icke ibland dem, som anse att man obetingadt bör efterapa andra folk, och tror till och med, att vi i vissa finansiella frågor lånat för mycket af England; men icke har jag af den siste värde talarens yttrande funnit det återopade exemplet vederlagdt, att Engelska bankens sedlar blifvit i detta land erkända som lagligt betalningsmedel. Min öfvertygelse är, att den af Konstitutions-Utskottet föreslagna lagförändringen icke är behöflig och, att den, långt ifrån att vara påkallad i eganderättens intresse, tvärtom kan komma att utgöra begynnelsen till en omstörtning i förmögenhetsförhållandena inom vårt land, om denna lag blifver antagen; och om den sannolika följden häraf skulle blifva, att transaktionerna man och man emellan försvårades eller betungades, har man att förr eller sednare emotse en reaktion. I hvilken form den kan komma att uppträda, derom vill jag nu icke yttra mig; men att den icke uteblifver, derom är jag öfvertygad. För min del kommer jag att rösta emot Konstitutions-Utskottets förslag.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning klockan 6 eftermiddagen.

Herr Dickson, Charles: I likhet med den förste talaren anser jag det vara onödigt att ingå i diskussion om sjelfva principen, och efter det lysande föredrag, som här nyss blifvit hållet, kan icke finnas något att vidare tillägga; men då den förste talaren har ansett att den närvarande tidpunkten vore olämplig att bringa förslaget om förändring uti 72:dra §:en Regeringsformen å bane, tager jag mig friheten att förklara, hvarföre jag just anser tidpunkten vara lämplig för en sådan förändring. Den förste talaren sade, att tidpunkten icke var lämplig, dels derföre att ännu trenne år återstode, innan saken kunde förekomma till afgörande, dels ock derföre att man med anledning af myntkomitéens betänkande kunde af Regeringen vänta något förslag, som kunde utöfva inflytande på denna fråga.

Min åsigt är, att till följd af frågans vigt den alltid bör hållas, att jag så må säga, vaken, och att det varit särdeles lämpligt, att då Andra Kammaren i så betydlig mån undergått förändring, för de nyvalde ledamöterna framlägga saken till begrundande. Derjemte torde, för den händelse att Regeringen är sinnad aflåta någon proposition med anledning af myntkomitéens betänkande, ett beslut af Riksdagen, att antaga Utskottets förslag såsom hvilande, kunna blifva välkommet. Något vidare har jag icke att tillägga, än att jag kommer att rösta för bifall till Konstitutions-Utskottets förslag.

Friherre von Schwerin: Det kan ej falla mig in att yttra något vidare i denna sak, då vi nyss haft nöjet åhöra en så snillrik behandling deraf, utan vill jag endast begagna tillfället att hembära den ärade representanten från Eifsborgs län min tacksamhet för den utredning han egnat detta svåra ämne. Hans lifliga framställning af den olika betydelsen af orden *skola* och *må* är just ett bevis, att stadgandet i sin nuvarande form är otydligt. Funnes ej annat skäl, vore detta alldeles tillräckligt för att yrka en förändring.

Öfvertygad att Kammaren delar denna åsigt, röstar jag således för bifall.

Herr Wallenberg: Jag skall försöka en axplockning efter den räfsning, som redan skett af en föregående talares betydliga misstag. Denne talare har yttrat, att i ordet *må*, enligt hans uppfattning, ej ligger något obligatoriskt. Jag skall ej inlåta mig på en pröfning af hvem som här har rätt, han eller hundredetals andra, men jag frågar, om ej i den omständigheten, att en tvetydighet i stadgandet förefinnes, ligger ett obligatoriskt skäl för Riksdagen att undanrödja denna tvetydighet? Jag tror, att om en sådan tvetydighet möjligen kommer att under vissa eventuella förhållanden förvandla hvarje liqvad till en rättegång, man skall komma att bittert beklaga, att man ej under lugna tider och normala förhållanden undanröjt densamma. Man har åberopat såsom prisvärda exempel de länder, som hafva tvångskurs å sina sedlar, bland andra Amerika. Jag torde då få upplysa, att Amerika är på god väg att afskaffa tvångskursen

på sina kreditsedlar, samt att man redan nu i tidningarne läser tillkännagifvanden från aktade firmor i landet, att de för sin del inlösa sina förbindelser med klingande mynt. Man bör dessutom ej glömma, att Amerika för få år sedan utgått ur ett det förfärligaste krig man kan tänka sig, ett krig hvars fador ökades derigenom att det var inbördes. Då skakades alla ekonomiska förhållanden och klingande valutan flydde ur rörelsen. Det blef då för tillfället nödvändigt att bestämma tvångskurs å sedlarne; men detta var, som sagdt, endast en exceptionel åtgärd och innebär en betydande skilnad emot att i en grundlag stadga, det Riksbankens sedlar under alla förhållanden skola löpa med tvångskurs. 50 år hafva förfutit sedan denna bestämmelse insattes i grundlagen, men åtminstone för 35 år sedan borde den hafva derutur borttagits. Att nu, såsom den värde talaren föreslagit, införa i grundlagen hvad som af Kongl. Maj:t afslogs år 1847, eller att Bankens sedlar skola såsom mynt anses, så länge de af Banken med klingande mynt inlösas, möter en betänklighet. Det fordrades hela tiden från 1809 till 1818 att konstatera det faktum, att Riksbanken upphört att invexla sina sedlar med mynt, och jag fruktar, att nästan lika lång tid skulle framdeles åtgå, hvaraf en mängd olägenheter komme att uppstå genom påtrugade liqvider af ett till sitt värde minskadt pappersmynt.

Samme talare har beklagat, att man i landsorten på många ställen ej ser annat än privatbankssedlar. Han kan dock vara öfvertygad, att, om riksbankssedlarne falla i värde i följd af bristande invexling, man snart nog skall få se dem i rörelsen. Det är nemligen en erfarenhet, att ett sämre mynt alltid ur rörelsen uttränger ett bättre. Vi hafva tillfälle att se huruledes Danskt och Norskt mynt eröfrat en tredjedel af landets terräng, och det endast derföre att detta mynt är en procent sämre än det Svenska. Blevde nu Riksbankens sedlar några procent sämre än silfret, skulle vi aldrig få se silfvermynt i rörelsen. Det kunde då gå som i Amerika år 1837 och i Australien än sednare, der silfret alldeles försvann ur rörelsen och affärsmännen finga utgifva sina särskilda mynttecken. Man fick till och med se sedlar på 5 cents eller en tjugondedel af en dollar. Sådana utvägar hafva måst *tillgripas*, men ej kan man kalla det skick och ordning i myntförhållandena.

Sedermera har den ärade talaren gjort sig den frågan, huru man skulle kunna ställa till för att få full säkerhet, att ej riksbankssedlarne förlora i värde, och han har föreslagit, att man i banken borde upplägga metallisk valuta och räntebärande obligationer, motsvarande den utelöpande sedelstocken. Detta är visserligen ett sätt och ett bättre sätt än att gifva ut sedlar på Riksbankens kredit; men vidtog man en sådan åtgärd, torde det nog äfven blifva nödigt att skilja sedelutgifningsdepartementet från lånedepartementet, ty annars kanske man blefve frestad att underhålla låneafdelningen från depositionsafdelningen, så att när deponenterne ville hafva penningar, lådan funnes tom. Ej heller tror jag, att man genom denna åtgärd skulle absolut uppnå det äsyftade ändamålet under alla möjliga förhållanden. Det ifrågasättes ju ej, att banksedlarne icke skulle blifva inlösta, utan här är frågan att få dem inlösta *ögonblickligen* vid uppvisandet. Om man ock tän-

ker sig, att man är innehafvare af en första klassens obligation, måste man dock äfven tänka sig, att det alltid finnes till hands en köpare med klingande mynt — och hvarifrån taga dem i ett land sådant som vårt, der man på allt sätt söker att förfaga klingande mynt ur rörelsen? Man måste då vända sig till utlandet — men dertill åtgår tid, och *har* en panique inträffat, linner förvirringen derunder komma i full gång, och då är det för sent att hjälpa. Man säger att det är endast af nödtvång — “par la force des choses” — som allmänheten emottager enskilda bankernas sedlar, men dermed är ej annat förhållande, än t. ex. att så länge intet inträffat, som stort Riksbankens kredit, så länge kan man taga emot Riksbankens sedlar utan all tvekan. Men det är en väsendtlig skilnad att vara tvungen att taga emot *dem*. Inträffar en olycka, och jag har emottagit ett kreditpapper frivilligt, så har jag ej rätt att klaga, men förlorar jag på Riksbanken, så kan jag hafva skäl att därför anklaga den lagstiftande makten. Det finnes således ej, enligt min tanke, något säkert medel att ställa sakerna till rätta i detta fall förutom afskaffandet af tvångskursen.

Vidare har samme talare yttrat, att *först* privatbankslagen och *sedan* 72:dra §:en Regeringsformen borde ändras. Nu förhåller det sig så, att jag hört ganska många jurister och andra insigtsfulla personer vara af den åsigten, att ändring i privatbankslagstiftningen ej kan ske innan grundlagsförändringen föregått. Här stå vi då emellan två konträra vindar, och ingen ändring på någotdera stället kan ske, ehuru alla äro öfverens om att en ändring i beggadera afseendena är önskvärd och nyttig.

Det har varit förvånande att höra en annan aktad talare, som kommit till en sådan erfarenhet och ålder samt varit så mycket med som han, säga sig ej hafva hört talas om, att Riksbankens sedlar någonsin gått med tvångskurs. Hvad var då det förhållande, som egde rum emellan 1818 och 1834 annat än en tvångskurs. När sedlarne upphörde att invexlas, så var väl detta tvångskurs. Att allmänheten sökte deremot försvara sig genom att höja priset på lifsförnödenheter, var ju naturligt såsom den enda utväg man hade att tillgripa. Men om vi sålunda ej kunna bestrida, att tvångskurs har funnits, så lära vi ej heller kunna bestrida, att en sådan kan återkomma. Våra författningar äro ej af den beskaffenhet, att vi genom ett “senatusconsult” kunna på några månader omstöpa våra grundlagar, utan vi behöfva tid på oss dertill. Är det ej därför skäl att under en tidpunkt, då allt är lugnt och fredligt samt våra ekonomiska förhållanden äro jmförelsevis goda, söka undanrödja tvektigheterna? — Under en kris tänker ingen på sådana saker, utan då får man ångra att ej hafva gjort det i rätt tid. Man har förmenat, att det ej vore skäl att nu röra vid saken emedan en komité blifvit nedsatt för att ordna myntväsendet; men jag har ej hört talas om att denna komité fått sig uppdraget att föreslå införande af papperspenningar. Den har i fråga om sedelmyntet sig ej annat ålagdt än att afgifva betänkande om valörerna, det vill säga att föreslå multipplar af myntenheten. Denna omständighet kan således ej inverka på saken. Det är besynnerligt att se huru rädd man är att få förslaget hvilande; — man säger: låt §:en vara i fred. Denna omständighet,

att man ej vill medgifva förslaget hvilande, anser jag vara betecknande, ty blir förslaget blott hvilande, skall man nog finna, att allmänna meningen ej råkar i den förskräckelse som blifvit förutspådd. Om det blir hvilande, så kan det ju hända att det går igenom i sinom tid, sedan man hunnit betänka sig på saken — och därför är det naturligtvis konsekvent, att de, som ej vilja förändringen, ock vilja förhåla afgörandet så länge som möjligt.

Man har talat om vigten af fastighetskreditens ordnande, och ingen kan mer än jag önska det. Men huru är det med vårt hypoteksväsende. Hafven I, mine Herrar, tänkt eder in i huru lösligt den affären är ordnad? Det finnes i hypoteksföreningarnes bolagsreglor en bestämmelse, som säger att, om någon tager hypotekslån, är han ansvarig för ursprungliga beloppet, ända till dess han får förnyelse eller afskrifning. Sådan beviljas dock mycket ogerna. Föreningen skrifver ej af annuiteterna är för år, utan reversen ligger der. Detta är författningen; huruvida den tillämpas så öfverallt, vet jag ej, men har anledning tro det. Hypoteksföreningarna hafva skulder mot obligationer i utländskt mynt, hvilka, i den mån de förfalla, skola betalas i klingande valuta, men deras egna fordringar kunna gäldas med riksbankssedlar. Föreställom oss nu, att bank-sedlarne falla i värde, så betalar man ändock med banksedlar till hypoteksföreningen, men hypoteksföreningen sjelf måste betala i klingande mynt. Jag är ganska säker att ur denna källa skola uppstå en massa rättegångar, om olycka inträffar.

Den förstnämnde talaren har behandlat hela denna fråga, som om den ej vore annat än en tvistefråga emellan Riksbanken och de enskilda bankbolagen. Han har ställt sig på den grund, som tillkommer honom såsom representant, nemligen på Riksbankens och har uppträdt till försvar för Riksbanken gent emot de andra bankbolagen, som kallas de enskilda bankerna. Men jag ber få nämna, att jag anser detta vara en kortsynt uppfattning. Jag vill ej uppträda till försvar för de enskilda bankerna, utan för den allmänna rörelsen — och kanske ej ens den ärade talaren är villig att derutinnan gå så långt som jag. Jag har påyrkat, att de enskilda bankerna skulle vara skyldige att infria sina sedlar med mynt, utan hänsyn till beloppet. Jag vill vidare, att sedlar ej skulle få utgitvas på lägre valör än 15 R:dr, vare sig af Riksbanken eller de enskilda bankerna. Hela den lägre cirkulationen skulle derigenom komma att röra sig med klingande mynt och ej vara beroende af krediten, och jag tror ej att en sådan förändring skulle skaka den större handelsverlden. Detta är mitt yrkande, och vill man gå så långt, tror jag ej att man behöfver frukta för privatbankssedlarne. Men jag förstår nog meningen: man vill förbehålla sig sjelf att öfversvämma landet med de kära papperssettorna och femmorna och blott betaga de enskilda bankerna denna rätt. Men då jag ej kan se, att allmänna rörelsen derpå skulle vinna, kan jag ej vara med derom. Gerna skulle jag vilja vara med om att för Riksbanken upptaga ett silfverlån för att höja dess metalliska kassa till 25 millioner, blott man, såsom jag nyss antydde, fränskiljer lånerörelsen. Vill någon biträda ett sådant beslut, skall jag gerna för min del åtaga mig en sådan tunga — men

det vill man nog ej. Frågan gäller här emellertid långt mera än bankens större eller mindre vinst på sedelutgifningen — den gäller, huruvida alla de tusentals aftalen man och man emellan skola *fullgöras så* som de äro *ingångna*. De äro ingångna under förutsättning att papperet är värdt den silfvervaluta, som det representerar, men de kunna komma att fullgöras sedan detta värde nedgått. Sådant kan ej förekommas på annat sätt, än att man ur lagen utplånar hvarje bestämmelse, som kan skapa tvångskurs; går ej papperet genom den kredit, det kan skaffa sig sjelft, är det ej värdt att gå.

Den ärade talare jag ofta omnämnt har sagt sig vara öfvertygad, att Riksdagen ej skulle under några förhållanden kunna komma att besluta utfärdande af en mängd millioner assignater. Men om denne talare och en och annan med honom ej ofrivilligt inom sig hyste en tanke derpå, att det allmänna någon gång kunde hafva nytta af detta grundlagsstadgande, förstår jag ej, hvarföre man så mycket håller på det. Den allmänna rörelsen kan ju aldrig hafva något gagn deraf, och då måste det väl vara Staten, som gagnet möjligen kan tillkomma.

Man bör slutligen ej heller förbise, att denna fråga är stor jemväl i det afseendet, att så länge paragrafen står kvar i sitt nuvarande skick, ligger deri en uppmaning att vid aftals ingående den ena kontrahenten söker ställa så till, att aftalet ej behöfver fullgöras. Det är derföre nödvändigt att borttaga denna bestämmelse, på det vi skola få fullt klart begrepp derom, att papper är ej annat än papper; och yrkar jag sålunda bifall till Utskottets förslag.

Herr Caspersson: Jag har begärt ordet endast för att bemöta några yttranden af den andre talaren, men då dessa redan blifvit af talare före mig till vederläggning upptagna, inskränker jag mig till att tillkännagifva, det jag ämnar rösta för bifall till Utskottets förslag.

Herr Bergstedt: Det är alldeles samma förhållande med mig som med en föregående talare, eller att jag finner det mesta redan vara sagdt i frågan och derföre har föga att tillägga. Jag ber emellertid att få upptaga några formela anmärkningar emot Utskottets förslag, hvilka väl icke varit i sig sjelfva särdeles besvärande för Utskottet, men hvilkas vigt jag hoppas kunna än ytterligare reducera.

Den andra talaren i ordningen förebrädde Utskottet att icke rätteligen hafva citerat grundlagens bud, då Utskottet på femte sidan talat om, att Riksbankens sedlar *skola* i stället för *må* såsom mynt anses. Om den värde talaren läser om denna mening i Betänkandet, skall han emellertid, som jag hoppas, finna, att Utskottet helt enkelt upptagit motståndarnes tankegång, och det är dem som Utskottet här låtit tala. Jag må för öfrigt bekänna att, om icke *må* här är liktydigt med *skola*, hela detta grundlagsbud eger bra liten betydelse. Ej vill väl någon vara så grym, att han nekar en person, som vill anse en papperslapp, han har i handen, för mynt, att göra det, men detta kan icke vara ett grundlagsbuds uppgift, utan *må* måste här vara det juridiska *må*, det vill säga *skola*. Vidare misstänkte den

värde talaren Utskottet för en viss animosité mot Riksbanken, under det Utskottet skulle hysa ett särdeles intresse för de enskilda bankerna. Jag hoppas, att hvarken den värde talaren eller någon annan kan ur detta betänkande hemta minsta anledning till en sådan förmodan, och jag lemnar den derföre åt sitt värde. Icke är det heller underligt, att den klandrade relativsatsen om lagbudet i 72 § Regeringsformen "hvertill något motsvarande icke förekommer i något annat lands grundlag," blifvit införd på 6:te sidan. Huru skulle Utskottet hafva kunnat underlåta att nämna en så vigtig sak, i Utskottets bevisföring i det närmast följande af stor betydelse. Den värde talaren önskade, att Konstitutions-Utskottet i stället skulle hafva framlagt ett förslag, att bankens sedlar skulle erkännas såsom mynt, så länge de med silfver inlösas. Ja, jag medger riktigheten af ett sådant stadgande, som ju också varit ifrågasatt, men det har sin plats i en banklag men icke i en Regeringsform; men Konstitutions-Utskottet kan ju icke, utan att eskamotera bort sin uppgift, byta rol med Banko-Utskottet; det har således icke att göra med sådana bestämmelser som röra Riksbanken och bästa sättet för dess förvaltning, utan endast att ur grundlagen utrensa hvad som är oförmligt och för allmänheten menligt. Det bör också märkas, att i denna Kammarer knappt någon af den föreslagna förändringens motståndare vid de båda föregående riksdagarne nekat dess *principiela riktighet*, ehuru man under närvarande omständigheter och utan genomgripande förändringar i myntväsendet och lagstiftningen för de enskilda bankerna icke velat att den skulle genomföras.

Den ärade ledamoten för Elfsborgs län har vidare klandrat Utskottet derföre, att det anført ett exempel derpå, att en person kunnat under den nu gällande paragrafen lagligen fränkännas 62½ procent af sin genom fullt lagligt testamente tillförsäkrade inkomst. Detta är endast en tillfällig dom, menade talaren, men icke något prejudikat. Jag är häruti af skiljaktig tanke med honom. Hvarken Göta Hofrätt eller Högsta Domstolen kunde döma annorlunda, och samma dom skulle än i dag komma att fällas under enahanda omständigheter.

Utskottet har äfvenledes fått uppbära förebräelser ej blott af talaren från Elfsborgs län utan äfven af en talare i mitt grannskap, derföre att dess förslag skulle innebära någon misstro till Riksbankens närvarande styrelse. Långt derifrån. Vi hafva ej hyst den ringaste farhåga, att de män, som nu hafva denna institutions välfärd i sina händer, skulle ett ögonblick förgäta hvad pligt och klokhet bjuda. Men de sitta ej evigt på sina platser, och valet af dessa Riksdagens fortroendemän beror understundom på en förseglad sedel. Man kan icke förbise vissa möjligheter, de der kunna vara frestande nog för bankstyrelsens principaler, att begagna sig af denna grundlagens bestämmelse på ett sätt, som kunde blifva ganska betänkligt för banken sjelf och för den allmänna eganderätten. Det är egentligen tre slags frestelser, som härvid äro att befara. Den första är, att man vid ett inträffande krig skulle söka fylla de stigande behoven genom en ökad sedelemission, ett sätt som alldeles icke är ovanligt. Man gifver ut sedlar och betvivlar visserligen icke möjligheten

att åter kunna draga in dem, men hvilken vinglare har icke samma tanke, då han hufvudlöst utsläpper förbindelser, dem han ämnar inlösa under gynnsammare förhållanden; men dessa bättre tider komma icke, och derpå finnes prejudikat. Den andra frestelsen, som icke heller torde vara oss alldeles främmande, ligger i sträfvandena att åstadkomma en stor lånerörelse. Ju mera sedlar Riksbanken gifver ut, desto mera utvidgas "lånerätten", och det kan tänkas att representanterna af deltagande för en eller annan s. k. hufvudnäring icke skulle försmå att begagna denna utväg. Man har ju nyss satt i fråga att öka allmänna diskontfonden till 17 å 18 millioner. Den tredje frestelsen — ja icke ens den ligger icke alldeles utom möjligheternas område; det är att vid beviljandet af anslag för hvarjehanda ändamål utan ökade skatter helt enkelt taga der det finnes och lägga der det fattas. Det låter ganska väl tänka sig, att när de många enskilda jernvägsbolagen om några år komma med sina pretentioner på statsanslag, och vi icke hafva penningar i Statskontoret, man kan tycka sig finna en räddning uti en utsträckt sedelemission, då man resonnerar som så, "nästa år få vi en orimligt stor skörd, exportera mycket och allt är hjälpt."

Det har nyss blifvit yttradt, att vi hafva lärt mycket under nöden i framfarna tider, så att vi nu känna bättre utvägar i dessa fall, än att anlita bankens sedelutgifningsrätt; men att blindt lita på det förflutnas lärdomar tror jag vara nog mycket vågadt. Detta oinskränkta förtroende till vår vishet och vår ekonomiska stadga erinrar mig om något, som nyligen passerade vid ett Norskt folkmöte. I Norge pågår, såsom vi veta, en agitation, för återinförande af tvångsränta. På detta folkmöte afhandlades äfven den saken, och någon påpekade den fara, som låg deruti att, om räntan genom tvångslag sattes till fyra procent, penningarne skulle söka sin väg ut ur landet eller också högre ränta tagas, fastän i hemlighet. Nej svarades det på andra sidan, det är ingen fara att penningarne gå ut ur landet? Man trodde sig nemligen hafva hört, att räntan utomlands stod under, ej öfver 4 procent. Hvad åter beträffade det andra alternativet, svarade bönderna: "det kan väl ingen förutsätta om hederliga menniskor, att de skulle vilja drifva procenteri!"

Slutligen har man sagt, att det kunde vara tid, att denna § numera finge vara i fred, men jag frågar om någon tror, att denna § med dess stadgande är i stånd att åstadkomma trygghet för eganderätten i den allmänna meningen. Jag hade tillfälle att för några år sedan sammanträffa med en gammal riksdagsman, en gammal-konservativ, som visst icke ville tumma på grundlagen. Vid den tiden, det var, om jag ej missminner mig, i Maj eller Juni 1866, stod Riksbankens metalliska kassa nära öfver eller nära under tio millioner, jag minnes nu ej riktigt hvilketdera. Den gamle mannen var full af bekymmer, dels öfver de förestående förändringarne i vårt representationssätt och dels öfver de olyckliga följder, som Franska traktaten, enligt hans tanke, skulle komma att medföra för våra näringar. Men framför allt var han bekymrad för Riksbanken, och han fruktade i hvarje ögonblick för ett "jernbref". Rätt nu stänges bankluckan, sade han och huru skall det då gå med mig? Jag har en liten för-

mögenhet placerad i fordringar, men då jernbrevet kommer, måste väl Riksbankens sedlar gå med agio, och då förlorar jag en stor del af min förmögenhet“. Det var en bland de mest konservativa personer jag känt, som yttrade denna farhåga, och en man som varit mycket med i sin tid. Bättre tankar hade icke han om den trygghet 72 § förlänar eganderätten, och huru är det väl möjligt, att denna § skulle upphöra att djupt oroa alla dem som gjort sig reda för hvad den innebär. Långt derifrån att den bör lemnas i fred och ro, tillhör det Konstitutions-Utskottet att allt fortfarande arbeta på dess upphävande.

Jag yrkar derföre att förslaget måtte af Kammaren antagas att hvilat till vidare grundlagsenlig behandling.

Många ledamöter hördes nu ropa på proposition.

Herr Rydqvist: Ehuru jag alltför väl känner, hvad utgång frågan får i denna Kammare, torde det dock ursäktas mig, att, då alla talare, hvilka efter mig haft ordet, med undantag af Friherre Sprengtporten, opponerat sig emot mitt förra anförande, jag ånyo önskar yttra mig för att bemöta åtminstone några af dessa anmärkningar; hvarvid jag dock lofvar att icke blifva vidlyftig. Den ärade talare, som näst efter mig hade ordet, har i afseende å tvångskursen i Norge förklarat, att den vore bunden vid stora inskränkningar, och han förmenade vidare, derest jag icke oriktigt uppfattat hans yttrande, att förhållandet vore detsamma i Danmark. Jag anser mig med anledning häraf böra upplysa, att 7 § i lagen af den 14 Juni 1816 för Norges bank lyder sålunda: "Bankens sedlar skola vid alla betalningar, hvilka ej äro bestämda i "rede" silfver, gälla i riket som reda penningar och som sådane gå från hand till hand och mottagas i alla offentliga kassor."

Till detta stadgande har dock lagen af den 28 September 1857 gjort följande tillägg och förklaring: "Om Banken någonsin upphör att infria sina sedlar efter fulla värdet, upphöra dessa att vara tvungna betalningsmedel vid alla tillfallen, och utan hänsyn till förskrifningens lydelse.

Men såvidt jag vet, har sedermera härutinnan icke någon förändring egt rum. Jag ber nu att få fästa uppmärksamheten derpå, att det just är ett så beskaffadt stadgande eller klausul, som den år 1857 i Norge tillkomna, som jag tagit mig friheten tillstyrka att införas i 72 § Regeringsformen. Hvad åter Danmark beträffar, så innehåller 42 § af Lagen för dess den 4 Juli 1818 oktroyerade nationalbank följande stadgande: „Nationalbanken skall vara och förblifva det enda i Danmark berättigade institut till utgifvande af betalningsmedel; och förnye vi derför, för oss och våra efterträdare i regeringen till betryggande för Nationalbanken och innehafvarne af dess sedlar, den Riksbanken vid dess instiftelse den 5 Januari 1813 gifne Kongl. försäkran, att det icke, så länge denna oktroy är gällande, skall från Statens sida utgifvas eller tillåtas att utgifvas något representativt betalningsmedel, men att deremot Nationalbankens sedlar skola vara de enda, hvilka, såsom sådane, skola kunna vara gällande emellan man och man, och mottagas i våra och andra offentliga kassor.“ I detta

stadgande har, såvidt mig är bekant, någon förändring sedermera icke egt rum, och det innebär sålunda den skarpaste tvångskurs som gerne låter tänka sig.

Den värde talare, som näst derefter haft ordet, har förklarar sin tacksamhet därför, att jag önskat, att Konstitutions-Utskottet velat utreda den juridiska skilnaden emellan orden *må* och *skola*, i 72 § Regeringsformen, och han yttrade, att ensamt den omständigheten, att någon tvekan, huruvida dessa uttryck äro fullt liktydiga, borde förändra till antagande af förevarande förslag. För min del skulle jag hafva önskat, att Utskottet framlagt motiven för sin åsigt, att orden *må* och *skola*, hvad förevarande grundlags-paragraf beträffar, hafva alldeles enahanda betydelse, men icke kan jag finna nödvändigheten af att helt enkelt borttaga de båda sista momenten af 72 § för att få denna sak klar; ty antingen der står *må* eller *skola*, är uttrycket likgiltigt, derest man tillade hvad som finnes stadgad i England och Norge, eller att bankens sedlar icke gälla såsom mynt, derest de icke städes invexlas med metallisk valuta. En annan talare har förklarar, att införandet i 72 § af det tillägg, som Rikets Ständer år 1841 enhälligt antogo, skulle erfordra lång tid, men att under tiden en mängd olyckor skulle kunna inträffa. Detta öfvergår mitt förstånd. Jag kan nemligen icke begripa, att detta af mig nu förordade förslag skulle erfordra längre tid för grundlagsenlig behandling än det af Utskottet framställda till ändring af 72 §, men skilnaden dem emellan är högst väsentlig; ty om det af mig förordade blefve hvilande och sedermera antaget, skulle sista skynten af tvekan upphöra, huruvida Riksbankens sedlar under alla förhållanden, i alla skiften måste såsom mynt i riket gå och gälla. Det är dock icke detta man vill, utan man vill helt enkelt borttaga det stadgandet, att Riksbanken *allena* eger rätt att utgifva sedlar, som för mynt må erkännas, och i stället införa den, lindrigast sagdt, högst öfverflödiga föreskrift, som förekommer i sista punkten af Utskottets förslag. Samme talare har mycket riktigt anmärkt, att ett sämre mynt öfverallt uttränger det bättre, hvilket jag är den förste att erkänna. Han har vidare påpekat, hurusom Norskt och Danskt silfvermynt inträngt i rörelsen här i landet, och detta kan icke heller bestridas, men man får dock icke tro, att Svenskar utbyta sitt silfver emot Danskt och Norskt, utan förhållandet är helt enkelt det, att till följd af den lifliga samfärdseln emellan grannländerna, cirkulerar icke obetydligt af de begge nämnda ländernas mynt i de närmast belägna Svenska provinserna. Samme värde talare har ock förklarar sig befara, att, om icke 72 § så snart som möjligt blefve ändrad på det sätt Utskottet föreslagit, kunde man riskera, att lånebanken i stort skulle blifva låntagare af vaxelbanken, och att de forna förhållandena i detta afseende komme att upplifvas. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att förhållandet är nu mycket olika emot den tid, då banko-sekretessen fanns, och att det icke nu för tiden går så lätt att göra sådana der *hokus pokus*, som förekommo fordomdags. För min del tror jag icke, att Riksdagen skulle vilja välja Bankofullmäktige, hvilka kunde tillåta sig sådana. Samma talare har vidare, till bemötande af hvad jag yttrat derom, att Riksbanken borde konsolideras genom uppköpande af obligationer, sagt, att en sådan åtgärd icke skulle vara tillfyllest-

görande, emedan dessa obligationer icke skulle kunna ögonblickligen säljas vid en panique; men, mine Herrar, det är icke tänkbart, att, om jag antager bankens utelöpande sedelstock till hvad den för närvarande utgör, eller 25 å 26 millioner, hela denna massa sedlar skulle från alla rikets kanter på några få dagar kunna inlöpa i bankluckan för att utväxlas emot silfver. För en sådan stormlöpning mot bankluckan erfordras alltid någon tid, och när Fullmäktige se förebud till en sådan *run* af värsta slag, hafva de fullt tillräckliga skäl att vidtaga kraftiga åtgärder för farans afväjande, och om de då hafva till sitt förfogande fullt säkra, på penningemarknaden välkända och således lätt realisabla obligationer, kunna de utan svårighet besvärja stormen. Afvenledes har samme aktade talare yttrat, att denna fråga gäller hela allmänheten och dess intresse, hvilket är mycket riktigt sagdt; men jag undrar, om i Danmark, der, såsom jag nyss visat, långt strängare tvångskurs än i Sverige finnes, man verkligen är så förskräckt öfver detta förhållande; för min del tror jag fullt och fast, att ingen menniska i Danmark finnes, som icke anser den dervarande nationalbanken fullt säker, och att man utan tanke på tvångskursens tillvaro i det landet sover ganska lugnt.

Med afseende å hvad den siste talaren yttrat skall jag blifva mycket kort. — Han har med anledning af det utaf mig citerade uttrycket af Utskottet pag. 5: "Dåslutligen blifvit ifrågasatt, huruvida myntbestämmningslagens 4 § till innehållet motsvarade 72 § 2 mom. Regeringsformen, enär denna ovilkorligen föreskrefve, att Riksbankens sedlar *skola* såsom mynt i riket erkännas, men myntbestämmningslagen inskränkte sig till den förklaring, att de *kunna* såsom betalningsmedel användas, har Utskottet härvid endast att erinra, att den i sistnämnda lag medgifna *rättighet* för hvar och en, som har likvider att fullgöra, att använda Riksbankens sedlar såsom betalningsmedel, icke lärer kunna existera utan motsvarande *skyldighet* för fordringsegaren att mottaga sedlarne såsom mynt, och att det sålunda är uppenbart, att lagarne i detta fall endast använda olika uttryck för alldeles samma sak," yttrat, att det icke är Utskottet som säger detta, utan att Utskottet hänföer sig till hvad man i allmänhet tror. Jag vill nu icke tvista med den värde talaren rörande denna punkt, men för att rättfärdiga mitt yttrande, att Utskottet på flera ställen i Betänkandet begagnat ordet *skola* i stället för *må*, då ordalagen i 72 § citerats, vill jag uppläsa följande punkt å den nästa sidan eller å pag. 6: "Ehuru det i följd häraf icke egentligen varit Utskottets uppgift att ingå i någon närmare profning ur finansiell synpunkt af nu gällande lagstiftning i dessa ämnen, än som varit nödvändigt för att bedöma, huruvida densamma, sådan den för närvarande förefinnes, bör ega grundlags natur eller ej, har Utskottet likväl, enär, i synnerhet hvad vidkommer stadgandet derom att Riksbankens sedlar *skola* såsom mynt i riket erkännas, frågan om dess borttagande ur grundlagen ytterst torde bero af hvars och ens åsigt om ändamålsenligheten af dess bibehållande inom banklagstiftningen öfver hufvud, samt ämnet företrädesvis från denna allmänna synpunkt blifvit under öfverläggningarne inom Kamrarne behandladt, trott sig böra sammanfatta de skäl, som tala för detta stadgandes uteslutande icke

icke blott ur vår grundlag utan ock framdeles, när tidpunkten dertill finnes lämplig, ur civillag. Detta må stå för Utskottets räkning. Jag vill ej upptaga tiden med att citera mera, då Kammararens otålig-
het att vidare afhöra de talare, som uppträdt emot bifall till Konstitutions-Utskottets föreliggande Betänkande, synes vara i stark tillväxt, men vidhåller mitt förut gjorda yrkande.

Ropen på proposition förnyades.

Friherre Sprengtporten: Jag anhåller endast att få yttra några ord för att bemöta en värd talare, hvilken mera direkt vändt sig mot mig. Den värde talaren tyckes betrakta det såsom en följd af någon garrulitas senilis, att jag kunnat fälla det omdöme, att det icke finnes tvångskurs på Riksbankens sedlar. Jag har aldrig sagt, att det icke funnits och har ej heller påstått, att det icke kan komma att finnas en sådan kurs, fastän jag tror att detta, som kunde vara att befara, om man beröfvar banksedeln sina företräden, icke kommer att inträffa, om nuvarande lag bibehålles oförändrad. Jag har endast yttrat, att tvångskurs vore under nuvarande förhållanden ett oegentligt uttryck, och denna mening har jag stödt på logiska skäl, som icke torde behöfva upprepas.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats, dels att Konstitutions-Utskottets förevarande förslag skulle antagas att hvila till grundlagsenlig behandling, och dels att detsamma måtte förkastas; framstälde Herr Grefven och Talmannen proposition på förslaget antagande att hvila till grundlagsenlig behandling och, då dervid svarades talrika och starka ja jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Grefve Mörner begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den som vill, att Konstitutions-Utskottets i Memorialet N:o 9 framställda förslag till ändring i Regeringsformens 72 § skall hvila till grundlagsenlig behandling, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammararen ifrågavarande förslag.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 15.

Härefter anmälde sig och yttrade:

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag anhåller att få mot det nu fattade beslutet nedlägga min reservation, dervid tillkännagifvande att vid den otålighet, som Kammarens majoritet mot slutet af sammanträdet visat, jag icke velat upptaga tiden, icke ens för att fästa uppmärksamhet på en del yttranden, som efter mitt förmenande gått alldeles utom ämnet.

Herr Rydqvist: Äfven jag får reservera mig mot Kammarens nyss fattade beslut.

Kammaren åtskiljdes kl. 4 e. m.

In fidem

O. Brakel.

Lördagen den 30 April 1870.

Kammaren sammanträdde kl. 6 e. m.

Justerades fyra protokollsutdrag för sammanträdet å förmiddagen.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 21 och 23 dennes bordlagda Utlåtande N:o 58, i anledning af väckta motioner angående upphörande af tackjernstionde m. m.

Härvid anmälde sig och yttrade:

Friherre Tersmeden: Då 1:sta och 2:dra punkterna utiifrågarande Betänkande hafva ett ovilkorligt sammanhang med hvarandra, så får jag hos Herr Grefven och Talmannen anhålla, att dessa begge punkter blifva föredragna och behandlade tillsammans.

Sedan Kammaren, uppå gjord proposition, härtill lemnat bifall, föredrogos i ett sammanhang.

1:sta och 2:dra punkterna.

Herr Heijkenskjöld: Då jag för min del ej kan gilla Stats-Utskottets Betänkande i denna fråga, och jag inom Utskottet framlagt ett annat förslag, men ej i min reservation motiverat detta tillräckligt, utan endast framhållit, huru frågan skulle komma att ställa sig, i händelse att Utskottets förslag af Riksdagen antoges, så får jag anhålla att nu närmare motivera mitt förslag.

Genom föregående riksdagars beslut har man biträdt den åsigt, att produktionsskatter icke äro passande för vår tid utan därför böra upphöra. I konsekvens härmed har äfven den åsigt utbredt sig, att produktionsskatten vid jernhandteringen jemväl borde borttagas. Vi hafva sett, att hammarskatten blifvit efterskänkt utan någon ersättning. Man har jemväl tagit bort tackjernstionden till hälften, ehuru den vid gynnande konjunkturer ökades igen; men sedermera, om jag ej minnes orätt, så sattes den åter år 1854 ned till hälften. Att produktionsskatter äro olämpliga och falla inom bergslagera mycket ojemnt, visar sig deraf, att det finnes masugnar, der tackjern tillverkas, hvilka endast betala 2 lispund per dygn, under det att andra masugnar inom samma bergslag betala 9 lispund tackjern i dygnet för sin tillverkning. Detta är ju ett förhållande, som ej kan bestå för en oväldig granskning och pröfning. När det sålunda förekommer, att vid de masugnar, som betala endast en lägre afgift, men äro inrättade i afseende på nyare tillverkningssätt, det tillverkas nära på lika mycket som vid de, hvilka betala en betydligt högre skatt, så finner man deraf, att skatten är alldeles för ojemnt fördelad, och att det i följd deraf är skäl att borttaga denna produktionsskatt. Ett ytterligare skäl för borttagande af densamma ligger deri, att om en ny masugn i dessa tider bygges och dervid iakttagas alla de förbättringar, som numera finnas, så kan en sådan masugn tillverka 300 centner tackjern i dygnet. 60:delen häraf eller tackjernstionden som nu utgår, skulle således efter 2½ R:dr per centner utgöra 12½ R:dr, hvilket väl får anses som en orimligt hög beskattning. Dessutom, om kommunikationer uppstå i bergslagen, som komma att skära de stora vattendragen, hvarvid sågverksrörelse bedrifves, så får jag upplysa, att vid ett större sågverk kan man med affallet af bakar, förvandlade till kol, hålla en masugn i gång ett år; äfvenså skulle genom sågspån och mindre, odugligt affalls användande i en dertill tjenlig ugn så stor värmequantitet åstadkommas, som motsvarar 18 å 19,000 döjter kol. Annu ett skäl för produktionsskattens borttagande är nemligen den så kallade Bessemers-methodens användande, hvarigenom både stål och smidigt jern genast tillverkas, och således ej tackjern, hvaraf tionde skulle utgå; och hvem kan våga vidtaga en sådan förändring, innan man känner huruvida denna tillverkning blir belagd med produktionsskatt eller ej. Således vill jag härmed hafva bevisat, att produktionsskatten bör försvinna. Efter 1859 års förordning äro våra masugnar jemförliga med fabriker, och

då fabrikerne ej betala någon produktionsskatt, så synes mig, som vid utfärdandet af denna författning produktionsskatten bort bortfalla. Jag vet visserligen, att bränvinstillverkningen är ålagd produktionsskatt; men dermed är likväl ett annat förhållande; ty den skatten är att anse såsom en hufvudsäklig inkomst för Staten, då densamma beräknas och uppgår till många millioner; men här deremot endast är fråga om 42,000 R:dr. Emellertid har nu Utskottet verkligen satt i fråga produktionsskattens upphörande, men emot åsättande af ränta och rotering.

Om vi gå tillbaka och besinna huru tackjernstionden uppkommit, så finna vi 2:ne Kongl. Bref af 1608 i Februari och Mars, det ena utfärdadt för Norbergs och Westernorbergs bergslager och det andra för Nora och Lindesbergs bergslager. Anledningen till dessa Kongl. Bref, hvilka innehålla ungefär detsamma, var den, att bergslagsallmogen plågades af ökade körslor och hjälpedagsverken till Kronans bruk, vare sig att Kronan skötte dem sjelf genom sina förvaltare, eller ock utarrenderade dem åt arrendatorer. Dessa herrar ålade allmogen körslor, eftersom de deraf voro i behof, hvaröfver bergslagerne klagade och fingo på sina besvär den resolution, att om de betalade tionde af tillverkningen, så skulle de deremot vara fria från allt annat eller, enligt nämnda Kongl. Bref, hytte- och hammarskatt, månadspenningar, skattejern och kol. Jag begagnar tillfället att nämna hvad det står i dessa Kongl. Bref, eller att "så går thet som oss tyckes rätvisligen till, och then gifwe thå mer som mere bruk haffuer och then mindre som mindre bruk haffuer och der i då få något, så få wij medh, få i ock lithett, så få wij medh lithett", d. v. s. att då tillverkningen vore stor, skulle Kronan hafva mera, och då den vore mindre, skulle Kronan äfven hafva mindre, och hvarigenom det skulle blifva en rättvisa med skatten. Detta har dock Stats-Utskottet ej tillräckligt beaktat; och jag behöfver, för att styrka detta mitt påstående, endast nämna, att Lindes bergslag, hvilken haft en högst obetydlig tackjernstillverkning, skulle få ökad ränta af 7,352 R:dr 56 öre. Man borde väl fastmera kunnat trott, att, då denna bergslag en lång följd af år haft mycket mindre tillverkning än förut, Stats-Utskottet bort fästa afseende vid innehållet af förenämnda Kongl. Bref, så att denna bergslag fått en mindre ränta att betala, än den kollegierna föreslagit.

Å sidan 29 i Kollegiernas utlåtande uppgifves "att Kongl. Brefvet den 26 Mars 1608 så till vida oriktigt tillämpades, att icke afkortades städjepenningarne och de årliga dagsverkena, hvilka ännu utgå."

Således medgifva derigenom Kollegierna, att ehuru alla räntorna skulle afföras, enligt nämnda Kongl. Bref, endast två voro afförda och att två deremot stodo kvar; men det oaktadt har tackjernstionden utgått till fullo.

Ytterligare å sidan 30 i samma utlåtande medgifva Kollegierna, "att de tvänne förstnämnda posterna eller städjepenningarne och dagsverkena, vid den öfriga jordeboksräntans upphörande på grund af Kongl. Brefvet den 26 Mars 1608, icke affordes, utan hafva allt sedermera oafkortade kvarstått".

Nu uppträda Kollegierna här såsom ett slags domstol, för att döma emellan tiondegifvarne och Kronan. Jag respekterar i så fall Kollegiernas åsigt, att de, såsom Kronans embetsverk, böra stå på Kronans rätt och söka förskaffa Kronan så mycket som möjligt. Men å andra sidan beklagar jag bergslagerna och oss, att en del af våra privilegier långt före detta upphört, det vill säga det privilegium, att vi hade särskilda domstolar och ett särskildt Bergskollegium i Stockholm, hvilket, efter hvad jag funnit under den tid jag varit med, alltid stod på bergslagernas rätt och bästa. Hade detta förhållande ännu existerat, så kan man säga, att Bergskollegium blifvit part mot Kammar- och Kommerskollegium i utredningen af denna fråga; men deremot tror jag, att vi nu ej haft någon som bevakat våra intressen och rättigheter; och det må väl ursäktas, då för närvarande i Kommerskollegium ej finnes mer än en ledamot för beredningen och föredragningen af frågor tillhörande bergslagerna och jernhandteringen. Jag medgifver allt för gerna, att denne ledamot kan vara en utmärkt person i alla afseenden, men jag tror ej, att han hunnit studera sig så in i bergslagernas förhållanden som en person, hvilken i den vägen genomgått graderna. Således anser jag, att vi gent emot Kollegierna stå alldeles utan försvar; och, mine Herrar, jag måste erkänna, att jag i Kammarkollegium förgäfves sökt att taga reda på en mängd förhållanden, angående bergslagerna; ty man skall vara en drifven kameralist för att kunna intränga i alla de förhållanden, som inverka på dessa ämnen.

Det är ledsamt och beklagligt, att Stats-Utskottet har sammanfört på ett ställe den roterade och den extra roterade bergslagen. De stå naturligen i bra olika förhållanden till hvarandra; och jag tror det därför varit rättast att Stats-Utskottet, enligt de ingifna motionerna, afgifvit särskilda yttranden deröfver; ty det är en möjlighet, att, då Kongl. Förordningen den 20 September 1859 stadgar, att bergslagsjord fick innehafvas utan sammanhang med hyttebruk, och derefter Rikets Ständers skrifvelse 1860 foreskrifver, att om man ville begagna sig af denna rättighet, så skulle detta bero på vidare anmälan, de bergslager, som äro ordinarie roterade, då kunnat befria sig från tackjernstionden mot åtagande af ränta. Men om vi nu också se, huru det förhåller sig med Kollegiernas utredning, så hafva vi der den uppgift, att de hemman, som anses befriade, de hafva dock både jordeboksränta och mantalsränta, denna sistnämnda med sina sex särskilda titlar, landtågsgården, byggningshjelpen, salpeterhjelpen, boskapspenningarne, skjutsfärdspenningarne och dagsverkspenningarne, hvilka påfördes efter 1608, det vill säga från 1617—1652, äfvensom härförutom kronotionde. Nu kan man möjligen härpå svara, att dessa hemman hafva endast en del af dessa räntor eller till lägre belopp än den öfriga bergslagen; men då är jag lycklig att i min hand ega ett utdrag af 1858 års jordebok, upptagande tvänne hemman, af hvilka det ena blifvit år 1608 befriadt från ränta och det andra skattlagdt år 1684; men emellan dessa bägge hemman finnes icke någon skilnad i räntor.

Hvad 1859 års Förordning angår, så veta vi, att densamma tillkommit på det sätt, att Rikets Ständer vid 1840—1841 årens riksdag

afgåfvo en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, der framställning gjordes om utvidgade friheter för bergsnärigen. Denna skrifvelse innehöll tvänne punkter, som rörde den tackjernstillverkande bergslagen. Den ena punkten säger, att om ett hyttelag vill slå sig tillsammans och anlägga en stångjernshammare, så skulle detta vara tillåtet mot ränta och rotering; den andra punkten åter, att om ett hyttelag ville upplösas, så skulle det ega rätt dertill, likvisst mot åtagande af ränta och rotering. Det är emellertid bra olyckligt, att dessa i den underdåniga skrifvelsen så bestämdt påpekade skyldigheter ej blefvo i 1859 års Förordning tydligen utsatta; ty jag är öfvertygad att i så fall många hyttelag skulle betänkt sig, innan de begagnat sig af rättigheten att skilja bergsmansjorden ifrån hyttebruket. På sätt min reservation utvisar, skulle ett hemman i Carlskoga bergslag få en ökad beskattning af 97 R:dr 83 öre genom ränta och rotering. Jag behöfver ej påpeka huru mycket ett hemmans kapitalvärde derigenom nedgått, som efter år 1860 blifvit inköpt, utan att dervid tagits i beräkning hvad som komma skulle; och jag kan icke annat än kalla detta för ett ingrepp i eganderätten, till säljarnes fördel och köparnes förlust.

Med all respekt för Kollegierna, kan jag likväl icke neka, att, då man, efter deras påstående, ålägges ytterligare onera, så borde ej sådana uttryck användas som "*så synes*" och "*likväl äro att anse*", hvilket är allt för obestämdt för att vara ett juridiskt åläggande utan någon appell. Mig synes som borde man valt mera bestämda uttryck för detta åläggande.

Dessutom hafva vi i vår ego ett Kommerskollegii utslag af den 22 Maj 1867, deri Kollegium förklarar, att Westerbergslagen i juridiskt afseende må räknas till bergslagen, men att den icke är privilegierad; sedermera i December 1867 säger samma Kollegium, att bergslagen är privilegierad. Det är i sanning svårt att hysa förtroende för ett embetsverk, som den ena gången dömer så, den andra så.

Man talar så mycket om våra privilegier; men, mine Herrar, hvad är det som karakteriserar ett privilegium? Det måtte väl vara frihet från onera och skatter. Men då vi hafva både jordeboks- och mantalsränta äfvensom kronotionde, så synes, att det är föga bevändt med denna frihet från onera. Männe det då är rätt, att denna jord dessutom blifver ordinarie roterad, utan att någon afskrifning af räntorna sker. Bergslagerna hafva redan förlorat de flesta af de förmåner, som blifvit dem beviljade; så egde förut bergslagsallmogen, enligt våra gamla förordningar, att i bergslagsuppstäderna köpa spanmål till klockan 12 på dagen, utan att någon annan egde att konkurrera; så hafva i sednare tider inskränkningar skett i inmutningen af mineralrikets produkter; så hafva vi äfven blifvit af med våra domstolar; men icke hafva vi härför njutit någon slags afskrifning.

Efter hvad jag nu haft äran anföra, och sedan jag sökt visa, att Kollegiernas utredning, som ligger till grund för Utskottets förslag, ej till fullo utredt dessa förhållanden, samt då bergslagerna redan förut fått halfva tackjernstionden aflöst, likväl utan motsvarande afskrifning, så får jag vördsammast hemställa till Första Kam-

maren, om icke, vid aflösning af den återstående hälften af tackjernstionden, det kunde vara rätt och billigt, att bergslagerna åtaga sig endast hälften af den skatt, som Kollegierna vilja ålägga dem. Det visar sig nemligen, att räntorna, som Kollegierna föreslagit skulle påläggas, utgöra 36,726 R:dr; hvaremot roteringen, uträknad efter bergslagernas 378 rotar, multiplicerade med medium för vakansafgiften, utgöra 43,443 R:dr. Således uppgår roteringen till större belopp än räntan; och då dertill kommer, att tackjernstionden enligt Kongl. Maj:ts Proposition om Statsverkets tillstånd och behof är beräknad till 42,000 R:dr, så utgör den vakansafgift, som jag anser bergslagerna böra åtaga sig, ett större belopp. Man ser, att derigenom skulle för Kongl. Maj:tt och Kronan icke någon förlust uppstå.

Stats-Utskottet utlåter sig, pag. 3, i sitt betänkande: "Sådant förhållandet nu mera utvecklats sig efter år 1859, då hyttelagen upphörde att vara tvungna föreningar, hvarefter lott i hytta kunnat utan sammanhang med bergsmansjord förvärfvas och innehafvas, synes åter genom den ifrågasatta regleringen en orättvisa tillskyndas sådana egare af bergsmansjord, hvilka tillika icke innehafva del i hytta. Sådana jordegare kunna nemligen icke hemta den ringaste fördel af tiondetackjernets upphörande och likväl skulle deras jord få vidkännas högre onera till följd deraf, att tiondeafgiften afskaffades." Detta låter bra; men, mine Herrar, om tackjernstionden icke blifver borttagen, så komma tackjernstillverkarne att drabbas af den orättvisa, att de få betala skatt för den jord, som innehafves af andra.

Orsaken hvarföre jag yrkar, att roteringen bör påföras i stället för räntorna, är den, att det finnes en mängd i sednare tider skattlagda hemman, hvilka icke skulle komma att drabbas af den af Kollegierna yrkade påföringen af ränta. Skulle derföre tackjernstionden nu aflösas på det sätt, att både ränta och rotering påföras, så är det gifvet, att de äldsta hemmanen skulle få en påökning i sina räntor och dessutom roteringen. Om deremot, enligt mitt förslag, räntorna afföras, då komma alla hemman att blifva totalt likställiga. På grund af allt detta, får jag nu vördsammast anhålla om afslag på Utskottets förslag i 1:sta och 2:dra punkterna, men deremot yrka bifall till det af mig i min reservation framställda förslag: "att skyldigheten inom privilegierad bergslagsort till utgörande af tackjernstionde äfvensom af skatte- och hyttegälsjern, der någondera af dessa tvänne sednare afgiftsposter blifvit åsatta och ännu qvarstå, skall för framtiden upphöra; dock så, att, med undantag af Nyeds bergslag samt Heds och Gunnilbo socknar inom Skinnskattebergs bergslag, öfriga privilegierade bergslagsorter, der sådant icke redan eger rum, varda åsatta ordinarie rotering till det rotetal, hvartill de blifvit extra roterade."

Herr de Laval anförde skriftligen: Då min i förevarande ämne till Riksdagen afgifna motion i ett sammanhang omfattar icke allenast frågan om tionde af tackjernstillverkningen, utan äfven om tionde af alla bergsbruksnäringens alster; så torde mig tillgifvas om jag, i det yttrande jag nu går att framställa, i ett sammanhang kommer

att beröra allt hvad jag anser vara att anmärka och anföra emot de åsikter och beslut, som i Utskottets Betänkande förekomma.

Om för vårt land dess bergsbruksnäringens bestånd samt vidare utveckling och fulländning äro af behovet högeligen påkallade, och derom lärer väl icke förefinnas mer än en åsigt; så måste ock de åtgärder, hvarförutan omförmälda viktiga mål icke kan vinnas, vara det i lika hög grad.

Bland sådana åtgärder framställer sig såsom främst utaf nöden *den*, hvarigenom näringens beskattning må kunna blifva *lindrig*, samt billigt och rättvist fördelad; ty sådant är icke förhållandet med den produktionsskatt, som, benämd tionde, utöfver den allmänna bevillingen, utkräfvos å bergsbruksnäringens tillverkningar, med undantag endast för jern, då tackjernet ej tillverkas inom privilegierad bergslag, ehuru bergverksrörelsen numera, enligt begge Statsmakternas derom uttalade åsikter, är att hänföra till fabriksnäring.

För jernstillverkningen utom de privilegierade bergslagerna är ock, såsom nyss antyddes, i öfverensstämmelse med Riksdagens redan år 1841 i ämnet uttalade åsigt, tackjernstionden redan borttagen. Behöfligheten af produktionsskattens upphälvande för bergsbruksrörelsen i allmänhet torde ock få anses vara derigenom erkänd, samt blef äfven ytterligare bekräftad genom Statsmakternas beslut och åtgärder under åren 1859 och 1860. Rättvisan kräfer derföre denna åtgärds utsträckning till alla andra grenar af bergsbruksnäringen, der särskilda uppoffringar af Staten ej kunna till något undantag derifrån föranleda.

Ett sådant undantagsförhållande har icke uppgifvits kunna ifrågakomma annat än i afseende på tackjernstillverkningen inom privilegierad bergslag och beträffande de så kallade "ädlare verken"; och rörande dessa undantag hafva Kammar- och Kommers-kollegierna dels tillstyrkt att tackjernstionden må upphöra, men mot påförande af vissa räntor och rötering å hemmanen i bergslagerna, dels ännu icke afslutat undersökningarne om de förmåner, som Staten förmånas hafva uppoffrat till de ädlare verken mot tionde af deras tillverkningar.

Uti ifrågavarande Betänkande har Stats-Utskottet vitsordat, icke allenast att allmänna meningen kan derom anses såsom enhällig, att bergsbruksnäringens fortsatta betungande med tiondeafgift är olämpligt och obilligt samt bör upphöra; utan äfven att de förmåner och privilegier, hvilka för vissa bergslager och ädlare verk ännu kvarstå, blifvit af ålder lemnade åt *bergshandteringen*. Utgående från dessa grunder vill det i afseende på omförmälda undantag synas mig som frågan derom, huruvida berörde förmåner äro för näringen fortfarande behöflige, icke kunna i någon mån få anses beröra jordbruksnäringen, och den orättvisa, som innefattas i anspråket att jordbruksidkare i bergslagerna skola till Staten återgälda det understöd, som Staten lemnat bergshandteringen i de skattebidrag, hvilka Staten från jordbruket hemtat, men till bergsbrukets fördel afstått, kan vid sådant förhållande icke, såsom Utskottet antagit, vara blott skenbar. Då tackjernstionden år 1608 fastställdes kunde de derförinnan af orternas hemmansegare till Kronans eget bergsbruk utgjorda bidrag och

dagsverken, vid detsamma upphörande, desto heldre lemmas till understöd för ortens öfriga bergsbruksrörelse, som, i man af densamma utvidgande, ökade inkomster, på grund af berörda aftal, måste Staten tillflyta, och dessa räntors sålunda upphörda utgörande till Staten är, såsom Utskottet anför, ett understöd för *bergshandteringen*, icke åt *jordsbruksnäringen* uti ifrågavarande orter, ehuru dessa näringar vid den tiden af samma personer ikades.

Om det sålunda är obestriddigt, att den eftergift i utgörandet till Kronan utaf vissa räntor af hemmanen i bergslagerna, hvilka utgå af hemman inom Rikets landslag, icke är beviljad till understöd för jordbruksnäringen, utan till bergshandteringen, samt, i följd deraf, dessa räntor antingen fortfarande utgöras till bergsbruket, eller och blifvit denna näring annorledes godtgjorda genom högre betalning för den från slik skatt vid afsöndringen från den gemensamhet emellan bergs- och jordbruket, som förut förefanns, befriade jordbruksfastigheten, så måste och orättvisan i det anspråk som nu framställes derpå att jordbruksnäringen skall åläggas att ännu en gång, och sålunda dubbelt, utgöra denna beskattning, vara så uppenbar, att en sådan kränkning af jordbrukarens rätt icke läter kunna vinna representationens bifall, helst stadgandet i Kongl. Förordningen den 20 September 1859, om i behörig ordning bestämmande inskränkning i bergsmansfriheterna för då medgifven utsträckt frihet i bergshandteringen, icke gifvit någon visshet om beskaffenheten och vidden af sådant slikt äfventyr vid afsöndring af jord- och bergsbruk från hvarandra, och en sådan tillämpning deraf, som nu är antydd, ostridigt måste gifva anledning till otaliga invecklade, att icke säga för rättvisan nu mera olösliga tvister emellan enskilde om återgång och heml af äldre och nyare köp, utan tvifvel föranledande till mängens fullkomliga ekonomiska obestånd. Om de åsichter, som Utskottet vill se tillämpade, vinna Riksdagens godkännande har ofvannämnde författningsobestämda innehåll utan tvifvel icke varit af ett välgörande inflytande för mängden af bergslagernas befolkning, som icke kunnat föreställa sig att den inskränkning i bergsmansfriheterna, hvarom författningen talar, skulle i beskattningsväg göra hemmanen i bergslagerna likställda med landslagens, oberoende af egendomarnes olika beskaffenhet. Det bör och vara uppenbart att det ringa och svaga åkerbruk, som vanligen förekommer i bergslagerna, betingadt af jordmånens och klimatets beskaffenhet, icke kan rättvisligen anses likställigt med bördigare traktens, och bergsmanshemmanen kunna i följd deraf utan en noggrann undersökning å hvarje lägenhet icke billigtvis åläggas lika räntor och beskattning med landslagens hemman, särdeles sedan den fördel de fordome egt i en bättre skogstillgång måst uppoffras och nära nog, åtminstone mångenstädes, blifvit tillintetgjord i och för ortens bergsbruksrörelse.

Likasom förlidet är får jag och härmed uttala den åsigt, att den så kallade Westerbergslagen i Stora Kopparbergs län icke är att hänföra till de privilegierade bergslagerna. Den åtnjuter icke, i likhet med dessa, frihet från rotering. Genom det aftal, hvarmedelst ortens bergsbruksidkare år 1608 åtog sig att till Kronan erlægga tionde af tackjernstillverkningen, eftergaf väl Kronan de till dess bergs-

bruk af hemmanen förut utfordrade bidrag och dagsverken, men icke afsågs eller gafs dermed något understöd eller privilegium åt orten, då Kronan i tiondeafgiften uttog derifrån nära tre gånger värdet af de räntor, som hemmanssegarne genom den förändrade regleringen fingo använda till den utvidgning af deras bergsbruksrörelse, som påkallades af deras nya åliggande att utgöra tionde af tackjernstillningen. Icke heller deruti kunna Westerbergslagens hemmanssegarne sålunda anses hafva vunnit någon förmån — och derför utan lär icke heller något privilegium förefinnas. Detta öfverensstämmer ock med den åsigt Kommerskollegium i Utlåtande den 22 Maj 1867 uttalat derom, att denna ort väl måste betraktas såsom hörande under "Bergslag" (i administrativt, kommersielt och judicielt hänseende), men att den i beskattningshänseende icke åtnjuter de förmåner, hvilka nu mera så kallade privilegierade bergslag fått sig tillerkända. Enär derför utan härtill jemväl kommer, dels att bergsbruksnäringen här, såsom annorstädes i landet, oaktadt det understöd och de eftergifter i beskattningen som tid efter annan blifvit lemnade, till följd af lokala svårigheter och andra länders lyckligare näringsförhållanden, lider af ett betryck, som hotar den med undergång, dels att, då enligt Kollegiernas utredning den ifrågakända ökade beskattningen icke kan påföras alla de hemman i orten, som nu äro lika beskattade, ett beslut enligt nu framställda förslaget just måste komma att tillskapa och föröka den skiljaktighet i beskattning och jordnatur, som det likväl uppgifves vara åtgärdens ändamål att förekomma, dels ock att andra bergslagsorter, i viss mån till beskattningsförhållandet jemförliga med Westerbergslagen, ansetts, utan rubbning deri, böra upphöra att såsom bergslag betraktas, ehuru Staten från desamma ingalunda dragit de fördelar, som utaf Westerbergslagen; så har å sistnämnde ort icke heller kunnat tillämpas de bestämmelser, som i Kongl. Kungörelsen den 14 December 1860 finnas meddelade i afseende på de privilegierade bergslagernas åliggande, att fortfarande utgifva tionde till Staten af deras tackjernstillverkning; och enahanda måste förhållandet vara i afseende på tillämpning af hvad Kongl. Förordningen den 20 September 1859 innehåller om inskränkning i bergsmansfriheterna, så vidt dermed afses beskaffenheten af hemmanens räntor.

Annorlunda synes mig förhållandet vara i fråga om roteringsfriheten. Derom förekommer icke något i aftalet af år 1608 emellan Staten och bergslagerna om tackjernstionden. Denna frihet är sålunda icke mot berörde afgift tillförsäkrad bergsbrukets idkare. Då öfriga roteringsskyldiga hemman sedermera indelades till knektehåll, så lemnades hemmanen i vissa bergslager fria derifrån. Denna befrielse är sålunda gifven åt jordbruks-, icke bergsbruksnäringen, men är nu mera ingalunda förenlig med de allmänna grunderna för en rättvis och ändamålsenlig organisation af vårt lands försvar. Vid sådant förhållande och då en friare näringslagstiftning icke vidare gör berörda undantagsförhållande behöfligt för möjligheten att i nämnde orter låta dess begge hufvudnäringar bestå bredvid hvarandra, så torde äfven tidpunkten vara för handen, att undanröjda detsamma.

Såsom förut blifvit antydt, funno Rikets Ständer redan vid 1840 års riksdag den bergshandteringen bland annat betungande produk-

tionsskatten böra borttagas, och författningarne af den 20 September 1859 samt den 14 December 1860 utgöra en tillämpning af berörde åsigt. Derförinnan hade dock Stora Kopparbergs bergslag redan år 1856 i aftal med Staten måst afstå från alla koppartillverkningen vid Stora Kopparberget förunnade förmåner och privilegier för att vinna nedsättning till $\frac{1}{30}$ af tillverkningen uti den förut af näringen utgående högre tionden. I allmänna ordalag har väl Utskottet vidhållit åsigten om obilligheten af jemväl denna tiondes fortsatta utgörande, så väl som tionden af andra mineralrikets alster; men min framställning derom, att Riksdager, måtte besluta, att dessa tiondeafgifter skola upphöra, har Utskottet afböjt under tillkännagifvande, att Kongl. Maj:ts nådiga framställning derom borde afbidas i anledning af redan företagen undersökning om och hvilka enskilda fördelar de ädlare verken innehade innan frågan afgjordes om dessa delars af bergshandteringen befriande från tiondeskatt, på sätt billighet och rättvisa eljest fordrade. Redan den 5 Juni 1866 erkände Rikets Ständer det vara obilligt och orättvist, att tiondeskatt erlägges af den bergsbruksrörelse, som icke af Staten åtnjuter särskilda förmåner. Den ofvannämnde undersökningen har nu så framskridit, att, enligt den promemoria deröfver, som jag från en tjänsteman i Kammarkollegii andra provinskontor erhållit, det blifvit fullleligen utredt att koppartillverkningen vid Stora Kopparberget icke vidare åtnjuter några förmåner af Staten. men det oaktadt har Riksdagen i år beslutit, att omförmalde bergsbruksrörelse skall äfven för nästa år, det 5:te efter det sådant af Riksdagen på ofvanberörda sätt i principen offentligen ogillades, betungas med ifrågavarande produktionskatt. Väl uppgifves det att utredningen i dess helhet skall i nästa månad fullbordas af Kollegiernas underordnade tjänstemän, men då flera särskilda detaljfrågor, beträffande andra verk, inrättningar och förhållanden dervid uppstått, som måste föranleda till vederbörandes hörande, innan Kollegierna deröfver kunna sig utlåta, så synes det med visshet kunna antagas, att ärendet icke kan i sin helhet komma till slutlig behandling så tidigt, att den Kongl. Maj:ts nådiga framställning i ämnet, som Utskottet velat afbida, kan vara att förvänta till nästa Riksdag. Är det under sådana förhållanden, och då, såsom jag med i utlandet offentliggjorda pristabläer inför Utskottet ådagalagt, kopparen under loppet af sistförflutna 10 år förlorat vid pass $\frac{1}{3}$ af derförinnan egda saluvärdet, med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att af näringsidkarne fortfarande uttaga en beskattning, som, till följd af nyss anförda förhållande måste vara så högst betungande och som enligt redan kända förhållanden samt Statens offentligt uttalade förklarande, icke billigt och rättvisligen bör samma näring drabba? Jag kan för min del icke medgifva det.

Enahanda är ock förhållandet med nämnda bergslags tillverkningar af svafvel, rödfärg och vitriol af särskilda slag, äfvensom med andra i sednare tider der och annorstädes tillkomna tillverkningar af mineraleffekter, för hvilkas tillgodogörande Staten några särskilda förmåner icke anslagit; men detta allt oaktadt, har Utskottet hemställt, att min motion i ämnet icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda — det vill med andra ord säga: "att Staten skall af vissa

näringsars idkare fortfarande uttaga en erkänt obillig beskattning under en tid hvars begränsning icke kan förutses. såsom beroende af alla de stridiga, ändra näringsidkare berörande förhållanden, hvilkas särskilda bepröfvande kan af undersökningen påkallas.

Jag har yttrat att Westerbergslagen icke är att hänföra till de privilegierade bergslagerna och sådant bekräftas af Kommers-kollegii Utlåtande af den 22 Maj 1867, som, intaget i Juridisk Tidskrift, lyder sålunda: "På grund af allt detta uttalas den åsigt, att den ort som benämnes *Westerbergslagen* icke kan betraktas annorlunda än såsom "hörande under Bergslag, ehuru densamma i beskattnings hänseende "icke åtnjuter de förmåner, hvilka nu mera så kallade *privilegierade "bergslag* hafva sig tillerkände."

Jag har vidare yttrat, att ett beslut enligt nu framställda förslaget måste komma att tillskapa och föröka den olikhet i beskattning och jordnatur, som uppgifves vara dess ändamål att törekomma. För denna åsigt får jag till stöd åberopa den utredning, som finnes meddelad i Kongl. Kammar- och Kommers-kollegiernas utlåtande af den 31 December 1867 pag. 94, 95 och 96, samt innehåller "att af de i "1825 års Jordebok för Westerbergslagen upptagna Krono- och Skat- "tehemman, (utgörande, utom de hemman hvilkas räntor blifvit fast- "ställda efter år 1825, 144 $\frac{37}{100}$:dels mantal,) 86 $\frac{7}{100}$:dels mantal tillkom- "mit intill år 1619, samt att de öfriga i en sednare tid tillkomna "hemmanen äro skattlagda till fullkomligt lika räntor med de äldre "hemmanen, och att dessa nyhemman, icke äro att betrakta såsom åt- "njutande några friheter i räntan"; i följd hvaraf den likhet, som nu förefinnes i beskattningen emellan hemmanen i Westerbergslagen, måste komma att genom ifrågakända beslutet tillintetgöras.

Jag har slutligen åberopat en promemoria i afseende på förhål- landet emellan Stora Kopparbergs bergslag och Kronan, hvilken, meddelad under den 23:de i denna månad, lyder sålunda: "Stora "Kopparbergs bergslag har afstått från alla de särskilda privilegier "och förmåner, som densamma af Kronan erhållit, mot det att kop- "parräntan nedsatts från en tiondedel till en tretiondedel, på sätt af "Kongl. Kammar- och Bergskollegiernas underdåniga utlåtande den "12 Juni 1855, Kongl. Brevet den 19 Juli samma år och förenäm- "de Kongl. Kollegiers till underdånig följd af deri erhållen nådig fö- "reskrift med bergslaget den 18 Januari 1856 afslutadt kontrakt i "ämnet inhemtas."

På grund af hvad jag sålunda anfört, och för öfrigt i saken förekommit, anser jag mig värdsamt böra yrka att, med afslag å Utskottets derifrån skiljaktiga utlåtande, Kammaren må besluta:

1:o att skyldigheten inom privilegierad bergslagsort till utgörande af tackjernstionde, äfvensom af skattejern och hyttegälsjern, der någondera af dessa sednare afgiftsposter blifvit åsatt och ännu kvarstår, må upphöra från och med år 1872, eller derest den redan upphört att påföras, från den tid sådant egt rum.

2:o att der hemmanen i sådan ort icke redan äro till knektehåll roterade, sådan indelning skall der verkställas till öfverensstämmelse med hvad i öfriga bergslagsorter lindrigast förefinnes.

3:o att tillverkningen af så väl koppar som bergsbruksnäringens öfriga alster icke må påföras, och af dess idkare utkrävas, någon tionde från och med år 1872, derest icke genom den redan företagna undersökningen ådagaläggas, att något verk, eller särskild del af bergsbruksnäringen utaf Staten fortfarande åtnjuter sådana förmåner, att på grund deraf tionde af tillverkningen än vidare må utgöras; i hvilken händelse densamma likväl icke må utgå med mera än samma förmånens värdebelopp, — och, för den händelse att framställningen i första punkten icke bifalles,

4:o att Westerbergslagen, såsom icke tillhörande de privilegierade bergslagerna och redan roterad, bör, utan vidare reglering och ersättning till Staten, såsom från nedannämnde tid egt rum, fortfarande tillgodonjuta den frihet från tionde af tackjernstillverkningen, som genom Kongl. Kungörelsen den 14 December 1860 tillerkännes hytteverken utom de privilegierade bergslagerna.

Herr Hammarhjelm: Den fråga, hvilken nu å nyo föreligger till Kammarens afgörande, har redan i Medkammaren fallit. Det kunde måhända derföre synas öfverflödigt att nu dermed sysselsätta sig, men då lösningen af densamma omöjligt längre kan uppskjutas och då Regeringen i det skick denna fråga sig för närvarande befinner icke gerna kan göra en förnyad framställning till Riksdagen, utan att någon af dess båda Kamrar uttalar en bestämd opinion, så vågar jag hos denna ärade Kammarer vördsamt anhålla, att den icke måtte blifva å nyo undanskjuten genom ett blekladgt afslag. Ty inom bergslagerna äro omständigheterna verkligen sådana, att till och med en dålig lösning af denna är att föredraga framför alls ingen. Det torde nemligen för ingen af denna Kammares ledamöter vara obekant, att den Engelske ingenieuren Bessemer för ungefär ett tiotal af år sedan gjorde en sekular-upptäckt inom jernindustrien, hvilken de Svenska metallurgerna egentligen gjort praktisk och användbar på de sednaste tiderna. Med tillämpning af denna method gäller det nu att tillverka jern och stål för billigare pris direkte ur masugnen, och alla rikets bergslager, de som företrädesvis hafva malm och kol, skulle blifva alldeles hindrade att tillägna sig denna arbetsmethod, derest icke de befriades från utgörande af tackjernstonden.

Och hvad är det som Riksdagen i sjelfva verket skulle eftersöka. En skatt, hvilken i den Kongl. Propositionen är beräknad till 42,000 R:dr om året, eller tillsammans med skatte- och hyttegäls-jernet till 62,000 R:dr. Är väl denna summa af någon särdeles betydhet, i jämförelse med det hinder för en sund utveckling, som dessa skatters bibehållande uppställer? Jag skulle tro, att det är Statens skyldighet tillse, att skatterna icke verka hinderligt för produktionen och att, om sådana finnas, då desamma borttaga.

Dessutom huru komma till en fullt rättvis lösning af ersättningsfrågan? Icke allenast att privilegierna inom de olika bergslagerna äro olika, utan till och med inom samma bergslag finnas olika jordnaturer. Så t.ex. har Filipstads bergslag kronoskatte, frälse, hyttelag och bergsmanstorp, hvilka dels varit sedan långliga tider förenade med hyttebruk och dels aldrig haft sådant. Jag frågar då, finnes det någon billig-

het uti att ålägga dessa sednare ränta och rotering? Man kan möjligen försvara ett sådant förfarande med att ur ett damnigt Kollegii-arkiv framleta några gamla skatteförordningar, men praktiskt är det icke och än mindre billigt.

Huru ställer sig nu också den föreslagna lindringen? För att bergslagera skola erhålla en eftergift af 62,000 R:dr, vill man pålägga dem en beskattning, hvilken Stats-Utskottet beräknar till 68,000 R:dr, men som i sjelfva verket är mycket högre, om man räknar roteringen till hvad den kostar.

På dessa skäl yrkar jag att skyldigheten inom privilegierad bergslagsort till utgörande af tackjernstionde äfvensom af skatte- och hyttegäls-jern, der någondera af dessa tvänne sednare afgiftsposter blifvit åsatt och ännu kvarstår, må för framtiden upphöra.

Herr Montgomery-Cederhielm: Vid en fråga af så stor betydelse som den angående förändring i eller upphäfvande af en skatt, som länge utgått, är det lyckligt när åtminstone i en punkt alla meningar sammanstämma. Så tyckes händelsen vara i afseende å önskligheten att den produktionsskatt, som under benämningen tackjernstionde för närvarande utgår från bergslagen, måtte komma att upphöra. Sådana orimligheter existera redan och komma allt mera att uppstå till följd af denna skatt, att ingen torde finnas, som icke lifligt önskar, att den måtte försvinna. I afseende åter å villkoren, hvarunder detta må kunna verkställas, äro meningarne så mycket mera divergerande.

Till en början ber jag att få rätta ett misstag, som en reservant begått, då han förmenat, att Utskottets förslag komme att medföra förökad tunga, enär den inkomst statsverket för närvarande uppbär af tackjernstionden beräknats till 42,000 R:dr, men de prestationer, som i stället för skatten komme att utgå, skulle ega ett värde af 68,000 R:dr. Så är likväl icke förhållandet, ty i den beräkning, som Kammar- och Kommers-kollegierna uppgjort, upptages inkomsten af tiondetackjernet till 62,182 R:dr 65 öre, hvaremot visserligen i Riksstaten upptages förutnämnda belopp, 42,000 R:dr. Olikheten mellan dessa beräkningar grundar sig till en hufvudsaklig del derå, att i Riksstaten icke upptagits tiondetackjern för Westerbergslagen, enär det är tvifvel underkastadt, huruvida nämnda bergslag verkligen är bergslag, hvilket emellertid Kollegierna ansett utredt, hvarföre de ock i beräkningen intagit afgiften jemväl derifrån. Å andra sidan hafva Kollegierna uppskattat de friheter, Bergslagera för närvarande åtnjuta, till 68,522 R:dr 64 öre, det vill säga 6,339 R:dr 99 öre mer än den inkomst, Staten har af tackjernstionden. Naturligtvis kan rotingsfriheten åsättas olika värde, och detta skulle då inverka på sisträmda summor.

Uppkomsten af tackjernstionden tillskrifves ett Kongl. Bref den 18 Februari 1608, deri Carl IX uttalar den regel, att när tillverkarer finge mera, skulle han äfven skatta mera, och när han finge mindre, skulle han skatta mindre. Detta är ju grunden för all produktionsskatt och jag kan derföre icke anse, att nämnda förklaring innebär annat, än en definition på hvad som skulle menas med tack-

jernstionde. Att Kollegierna i sin utredning omnämnt, att stundom vissa delar af räntan blifvit förda på olika sätt, utmärker endast att ett misstag vid något särskildt fall kan hafva varit begånget, men som sedermera blifvit rättadt, äfvensom jag icke kan dela Herr Hejken skjöldes farhåga derutinnan att, i händelse Stats-Utskottets hemställen bifölles, en del hemman skulle påföras oriktig ränta, ty Kollegierna hemställa i sitt utlåtande, att det torde åt dem "öfverlemnas att påföra skattlagdt hemman, med mera, dess rätta ränta och låtadensamma, med författningsenlig omsättning och förenkling, i jordeboken införa".

Det är således sörjdt för att icke någon orättvisa komme att drabba hemmansegaren, ty han hade sig öppet lemnadt att anföra besvär öfver räntepåföringen, och i händelse hans talan vore befogad, måste man anse, att hans klagan vunne behörigt afseende. Vid frågans bedömande torde man jemväl böra taga i betraktande förhållandet med de bergslag, som upphört såsom sådana. Dessa äro till antalet tre, neml. Hellestads, Wånga och Gunnarskogs bergslag. När de upphörde att vara bergslag, påfördes dem både ränta och rotering, och då synes mig, att man icke gerna kan låta nämnda för detta bergslag fortfarande utgöra dessa prestationer, derest man fritoge öfriga bergslag derifrån, ty vid all beskattning måste man väl afse rättvisans fordringar.

Af de skäl, som anförts emot Utskottets förslag, har jag icke i någon måtto kunnat rubbas i den åsigt, jag redan vid förra riksdagen uttalade. Så ofta man ställer sig på "billighetens", eller, såsom den jemväl kan benämnas, koncessionernas grund, famlar man i osäkerhet, och då kan den ena yrka åsättande af endast ränta, en annan med lika mycket skäl åsättande af endast rotering och en tredje befrielse från både ränta och rotering. Det blir då det subjektiva tycket, som deciderar, och detta torde neppeligen vara mindre på sin plats, än då fråga är om beskattning.

Jag anser mig derföre fortfarande böra vidhålla Stats-Utskottets förslag och yrkar bifall till den nu föredragna punkten samt vill endast tillägga, att frågan om kopparräntan, derom Herr de Laval äfven yttrat sig, förekommer i 5:te punkten och således först efter det nämnde punkt blifvit föredragen bör till behandling upptagas.

Grefve Posse: Då denna fråga redan är afgjord i Andra Kammaren, och till följd af nämnde Kammares afslag å Stats-Utskottets hemställen icke för närvarande kan till någon åtgärd föranleda, torde det kunna anses, att det icke vore lämpligt att numera sysselsätta sig dermed; men då, å andra sidan, frågan torde återkomma, synes mig, att Första Kammaren redan nu bör genom ett beslut uttala sin åsigt.

Få saker torde väl anses så önskvärda, som åstadkommandet af en förenkling i vårt invecklade skatteväsende genom afskaffande af den massa prestationer, som hindra vår industriela utveckling. Men vill man göra sådant och lossa på dessa band, då kommer man oundvikligen i ett svårt dilemma mellan rätten och billigheten. Rätten säger ett, billigheten ett annat. Rätten säger, att den tunga,

som sedan mansåldrar tryckt, icke bör borttagas utan vederlag, och att således allenast ett utbyte bör ega rum. Billigheten åter ställer sig på näringarnes sida och påyrkar, att dessa skola upphjelpas. För min del omfattar jag i allmänhet rättens ståndpunkt, ty sedan t. ex. ett hemman fått sin skatt bestämd, vidlåder skatten hemmanet, och då hemmanet ombyter egare, mottager han det med denna skatt. En eftergift i detta hänseende blir således en gåfva till den nuvarande innehafvaren. Men, mine Herrar, om man i allmänhet måste i dylika frågor ställa sig på rättens ståndpunkt, gifves det dock ingen regel, som icke har undantag. Man måste derföre fråga sig, om i förekommande fall regeln skall tillämpas, eller om det är ett undantag, vid hvilket man bör fästa afseende. Jag har gjort mig detta spörsmål och dervid funnit, att undantaget i detta fall är för handen. Vi veta, att jernindustrien, vår fordna modernäring, behöfver uppmuntran och hjälp. Kasta en blick på de förhållanden, hvarunder denna industri för närvarande existerar! Sällan, om någonsin, har den befunnit sig i så betryckt ställning. Och då frågar jag, om icke detta är ett undantagsförhållande, som betingar ett frånträdande af den stränga rätten, för att öfvergå till koncessionernas och billighetens område. Vid den undersökning jag i detta hänseende gjort, har jag kommit till den åsigt, att man denna gång bör låta rätten vika och billigheten tala. Nu har Utskottet ställt sig på den stränga rättens ståndpunkt; reservationerna åter stå på billighetens grund, och bland dessa gifver jag företrädet åt Herr Hammarhjelm's reservation, som jag anser hafva löst frågan på det för bergslagen fördelaktigaste sätt.

Friherre Tersmeden: När man besinnar de svårigheter, hvarunder jernhandteringen i allmänhet arbetar, samt den vikt, denna industrigren har för Sverige, förefaller det verkligen, som om det för Staten icke kunde vara skäl att bibehålla en skatt, som såväl i och för sig som med afseende å de grunder, hvarefter den utgår, numera är allmänt utdömd. Icke nog med att hyttorna här i landet i likhet med andra beskattningsföremål äro åsatta bevillning, draga de derutöfver en särskild skatt under benämning tackjernstionde, då hyttorna nemligen äro belägna i bergslag. Att den kunnat qvarstå inom bergslagen, då den upphört för hyttorna utom bergslag, härrör emellertid deraf, att hyttorna inom bergslag haft sig särskilda friheter förunnade och att man ansåg, att en utredning beträffande dessa friheter borde ske innan skatten borttoges. Den har dock blifvit nedsatt till hälften af sitt förra belopp. Sedan följde en åtgärd, som visserligen ganska betydligt invecklat frågan, nemligen medgifvandet, att lott i hytta kunde förvärfvas utan sammanhang med bergsmansjord. Deraf har uppstått det förhållande, att på många ställen bergsmansjord innehafves af personer, som icke ega del i hyttan. Att nunera ordna frågan om tackjernstiondens borttagande, möter således stora svårigheter, då deremot en reglering härutinnan med lätthet bort kunna försiggå innan hyttebruket skiljdes från bergsmansjorden. Enklast vore visserligen att, på sätt reservanterna föreslagit, helt och hållet efterskänka skatten; men jag befarar, att ett sådant förslag icke skulle

skulle ega utsigt till framgång. och vid sådant förhållande tror jag, att enda sättet att komma till ett önskvärdt resultat vore att ingå till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan, att tackjernstionden måtte borttagas, och i dess ställe annan beskattning, byggd på billigare grunder än de af Kammar- och Kommers-kollegierna föreslagna, påföras jorden.

Att tiondetackjernet måtte komma att upphöra, vore så mycket önskligare som denna skatt, om den icke omöjliggör, så åtminstone högst betydligt försvårar åstadkommandet af masugnsanläggningar i större skala inom de orter, der denna handtering eljest är naturligtast. Nu har jernhandteringen de sednare åren visat en bestämd tendens att öfvergå till fabriksnäring, och det må då icke vara skäl att genom beskattningen motarbete denna tendens. Då nya verkstäder anlagts, erhålla de vanligen några frihetsår, men sedan skattläggas de efter sträng beräkning, och jag vet en nyanlagd hytta inom Lindes bergslag, som ensamt i tiondetackjern skulle komma att erlägga ungefär 4.000 R.dr. Att så beskatta en näring är orimligt och kan icke fortfares. Tiondetackjernet måste därför borttagas; men då detta icke torde kunna ske utan något slags vederlag, samt Riksdagen icke gerna kan bestämma i fråga om vilkoren huru detta borttagande må medgifvas, tager jag mig friheten hos Herr Grefven och Talmannen anhålla om proposition derå, att Riksdagen må i underdånig skrifvelse uttala som sin åsigt, att skyldigheten inom privilegierad bergslagsort att utgöra tackjernstionde äfvensom skattejern och hyttegälsjern, der någondera af dessa tvänne sednare afgiftsposter blifvit åsatt och ännu kvarstår, bör upphöra, och deremot de förmåner, som dylik ort af Kronan haft sig i egenskap af jernbergs-lag förunnade, beräknade efter lindrigare grunder, än Kammar- och Kommers-kollegierna föreslagit, indragas, samt hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla att, i händelse denna åsigt vinner Kongl. Maj:ts godkännande, Kongl. Maj:t täcktes till nästkommande Riksdag i ämnet aflåta derpå grundad nådig Proposition.

Friherre af Ugglas: Då det föreliggande förslaget snart sagdt helt och hållet öfverensstämmer med den Proposition Kongl. Maj:t i detta ämne afgaf till förlidet års Riksdag, torde det tillåtas mig att i denna viktiga fråga yttra några ord, och får jag då till en början förklara, att det är med glädje jag förmärkt, att tankarne inom denna Kammare äro eniga derom, att jernhandteringen bör befrias från den särskilda produktionsskatt, som hittills under namn af tionde varit den ålagd. Det är nemligen endast i afseende på sättet för denna befrielse, som tankarne äro delade; och det är denna menings-skiljaktighet, som ger mig anledning anhålla att få uttala min åsigt derom. Jag ämnar dock icke fördjupa mig i några kameralistiska beräkningar och funderingar; ty det är min öfvertygelse, att sådant snarare skulle inveckla än utreda frågan, som, ifall den ses i stort, är särdeles enkel och lättfattlig. Här finnes nemligen jord i Sverige, som blifvit befriad från ränta och rotering mot det att dess innehafvare tillförbundits att använda sin skog endast för drifvande af bergsbruk,

deraf Kronan i ersättning skulle erhålla tionde. Genom 1846 års författning blef kolhandeln fri och de ifrågavarande hemmanen erhöles samma dispositionsrätt öfver skogen, som hvarje annat hemman i landet. 1859 års författning åter befriade jordinnehafvarne från skyldigheten att drifva bergsbruk, hvadan således genom dessa båda författningar alla de skyldigheter, som ålegat jorden, blifvit borttagna under det att befrielsen från ränta och rotering, som den erhöles såsom ersättning för de åtagna skyldigheterna, fortfarande kvarstår. Är det då icke rättvist, att denna jord återföres till samma natur, som den tillförene haft? Detta är frågan i dess största enkelhet, och jag kan icke förstå huru, om den betraktas ur rättvisans synpunkt, man ett ögonblick kan tveka att lemna bifall till Stats-Utskottets förslag. Men, säger man, detta förslag innebär en orättvisa, i så måtto att den nya räntan och roteringen skulle komma att drabba helt andra personer än dem, som erhålla frihet från att utgöra tionden. Detta påstående är sannt, enär, sedan 1859 års författning gjort tackjernshandteringen fri och den sålunda kan bedrifvas utan i sammanhang med jordbruk, det är *jordinnehafvaren*, som kommer att drabbas af den ökade beskattningen, under det *bruksegaren* skulle befrias från tiondeafgiften. Men jag tillåter mig i detta afseende fästa uppmärksamheten på, att i samma författning är intaget det stadgande, att den, som ville begagna sig af friheten att såsom jordegare icke vidare vara *skyldig* att idka tackjernsblåsning, skulle vara underkastad borttagandet af bergslagsprivilegierna, d. v. s. underkastas räntan och roteringen. En olycka var, att icke den sednare delen af denna reform genomfördes samtidigt med den första delen, och jag vågar påstå, att, om man 1859 framlagt ett sådant förslag, som det nu af Stats-Utskottet framställda, ingen skulle tvekat att antaga det samma. Jag ber att dessutom få påpeka, till hvilka orättvisor ett annat sätt att gå tillväga skulle föranleda, och jag vill då såsom exempel anföra särskildt Lindes fögderi, hvarest räntan för ett helt mantal, beläget inom *landslagen* för närvarande i medeltal öfverstiger motsvarande ränta inom *bergslagen* med omkring 137 R:dr. Om nu tackjernstionden inom denna bergslag efterskänkes, utan att skatteförhållandena på samma gång ordnas, skulle följden blifva, att af tvänne grannar inom samma fögderi den ena vore beskattad med en ränta af 137 R:dr mer än den andra, ehuru deras egendomar hade samma hemmantal och samma natur. Äfven vill jag fästa uppmärksamhet på hvilken orättvisa, som skulle tillskyndas de bergslager, som redan undergått förvandling till landslag. Dessa äro, som vi veta, Hellestads och Wånga bergslager i Linköpings län samt Gunnarskogs i Wermlands län. Vid 1818 års riksdag begärde Rikets Ständer, att Kongl. Maj:t måtte låta undersöka, huruvida dessa bergslager verkligen fullgjorde de skyldigheter, som för de friheter de åtnjoto ålåg dem. Följden häraf blef en utredning, då det befanns, att de ifrågavarande bergslagerna icke på länge bläst något tackjern eller lemnat någon tionde, hvarföre ock emot deras protest bergslagsprivilegierna fräntogos dem. Jag vill särskildt betona, att det skedde mot deras vilja, emedan vid föregående riksdag en talare påstod, att det skedde på deras begäran. Herrarne behagade således vid efter-

sinnande finna, att, om man vid utbytande af de återstående bergslagsprivilegierna går tillväga på annat sätt än man gjort i afseende på de tre nyssnämnda bergslagerna, man utöfvar en så kallad billighet emot de ännu varande bergslagerna, som måste kännas såsom en orättvisa emot de förra.

De beräkningar Kongl. Kollegierna gjort öfver de friheter, som bergslagerna hittills åtnjutit för ränta och rotering, hafva här blifvit vidrörda, och i en Betänkandet vidfogad reservation förekommer en utredning, som visar, att genom påföring af *endast* rotering värdet af tackjernstionden skulle blifva Kronan ersatt. Jag vill dock mot denna utredning anmärka, att den grundar sig endast på medelförhållandet under åren 1855—1859. Sedan dess hafva ganska betydliga förändringar inträffat. Så har t. ex. värdet af räntan genom dess omförande i penningar nedgått, och hvad tackjernstionden beträffar, är det antagligt att dess belopp inom kort kommer att ökas. Den är visserligen i Kongl. Maj:ts nädiga Proposition beräknad till endast 42,000 R:dr, men när om få år frihetstiden går till ända för de flera stora masugnar, som på sednare tider blifvit anlagda, kan denna skatt komma att icke obetydligt ökas.

Jag har nu sökt i korthet visa, att, om man vid denna frågas bedömande vill ställa sig på rättsvisans ståndpunkt, man måste komma till samma resultat, som Stats-Utskottet, och jag vågar äfven påstå, att, om man ger sig in på billighetens väg, följden blir att man famlar i ovisshet och förlorar den enda fasta ståndpunkt man har att stödja sig vid. På samma gång jag således uttalar den åsigt, att man måste bifalla Stats-Utskottets förslag, erkänner jag dock, att jag fullt uppfattar den oro och ängslan, som gör sig gällande hos de personer, hvilka under en lång följd af år varit befriade från ränta och rotering, men nu skulle drabbas af dessa skatter. Derföre anser jag det vara Regeringens pligt, att, om förslaget bifalles, vid dess tillämpning tillvägagå så lindrigt som möjligt. I detta afseende finner jag också i Stats-Utskottets Betänkande en antydning, som jag särskildt vill påpeka. Utskottet säger nemligen i första punkten: "att skyldigheten inom privilegierad bergslagsort till utgörande af tackjernstionde äfvensom af skattejern och hyttegälsjern, der någondera af dessa tvänne sednare afgiftsposter blifvit åsatt och ännu qvarstår, må för framtiden upphöra, emot det att de förmåner, som dylik ort af Kronan haft sig i egenskap af jernbergslag förunnade, indragas"; och i den andra: "att i följd häraf och med hufvudsaklig tillämpning af hvad Kammar- och Kommers-kollegierna rörande grunderna och sättet för berörda förändrings genomförande förordat och hemställt, hvarje lägenhet inom dylik ort, som i sin egenskap att tillhöra tackjersbergslag åtnjuter någon frihet i afseende å ränta eller rotering eller bådadera, må, på ofvan angifna villkor, och i de fall, som vederbör, åsättas de skyldigheter härutinnan, som, efter vederbörandes hörande, finnas med förättningarne öfverensstamma". Dessa ord "efter vederbörandes hörande" inlades i den Proposition, Kongl. Maj:t i samma ämne afgaf till förlidet års Riksdag, just i den afsigt att ingen skulle ohörd blifva pålagd någon ny beskattning, utan att hvar och en skulle blifva i tillfälle att göra sin rätt gällande. Då

jag således uppfattat de nämnda orden såsom innefattande en antydning, att man vid verkställande af det beslut, som kan komma att fattas, icke får gå alltför strängt tillväga, vidhåller jag ännu bestämmande den ståndpunkt jag intog, då vid sistförflutna riksdag Kongl. Maj:ts Proposition i ämnet på min föredragning framlades, och får derföre anhålla om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Wærn: Jag har icke deltagit i denna frågas behandling inom Stats-Utskottet, emedan jag då var på permission frånvarande från Riksdagen. I annat fall skulle jag motsatt mig det rena afslag, Utskottet gifvit på grunderna i min motion, som afsåg icke allenast, att Riksdagen måtte taga i betraktande Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i ämnet till sistlidet års Riksdag, utan äfven, att frågan om tackjernstiondens, skattejernets och hyttegälsjernets upphörande måtte ställas oberoende af frågan om att bringa jordegendom inom bergslag under samma beskattning och onera, som jordegendom utom bergslag. Utskottet har i detta afseende icke besvarat min motion. Det är emellertid hög tid på att frågorna blifva behandlade hvar för sig, ty lika enkel och klar som den ena af dem är, lika delade äro tankarne i afseende på den andra. Det kan icke finnas mer än en mening om det orättvisa uti, att en industrigren skall drifvas under olika vilkor på skiljda orter. Jag anser derföre, att det enda rätta är att upphäfva de ifrågavarande produktionskatterna och att behandla beskattningsfrågan för sig. Mina åsikter hafva dock icke blifvit delade hvarken af Utskottet och reservanterna eller af den Konungens rådgifvare, som nyss yttrade sig. Då nu så är förhållandet, då den åsigt, som jag anser vara den rätta, icke lyckas göra sig gällande, vet jag ingen annan utväg för frågans lösning, synnerligast sedan Andra Kammaren afslagit den i sin helhet, än att gå till de rättsgrunder, som böra vara bestämmande. Oaktadt jag hyst och fortfarande hyser den åsigt, att bergslagerna böra beskattas i likhet med annan jord och icke, sedan produktionskatterna blifvit borttagna, böra bilda något nytt frälse, anser jag det ganska naturligt, att motsatta åsikter i detta fall existera. För 24 år sedan upphäfdes nemligen tvänget i afseende på kolförsäljningen, och då det nu är mer än 11 år sedan skyldigheten att blåsa tackjern borttogs, är det lätt förklarligt, att de ifrågavarande skatterna nu skola förefalla innehafvarne af bergslagsjord såsom något alldeles nytt. De hafva icke insett, att deras jord, sedan en del af de förut pålagda skyldigheterna blifvit upphäfdade, städse varit hotad af att i stället blifva påförd en ny skatt. Det kan icke nekas, att sådant måste inverka på rättsmedvetandet, och jag tror derföre, att vid denna frågas behandling det absolut rätta måste böja sig för det allmänna rättsmedvetandet. Då nu emellertid Andra Kammaren afslagit frågan, anser jag det mest praktiska vara att bifalla det förslag, som blifvit framställt af Friherre Tersmeden, ty, då frågan gång efter annan återkommer till Riksdagens behandling utan att derföre vinna lösning, blir följdén att den alltmåra invecklas. Kongl. Maj:ts medverkan torde derföre vara nödvändig för att få den löst på sådana vilkor, som kunna finnas vara billiga. Vigtigast anser jag dock vara att få ett slut på det

abnorma förhållande, som för närvarande existerar, i det den ena skattar för friheter, som en annan åtnjuter. Det är visserligen möjligt, att det är svårt finna de rättsgrunder, som böra följas vid frågans lösning, men, om en gordisk knut finnes, måste den afhuggas.

På grund af hvad jag anfört och då jag anser, att Friherre Tersmedens förslag snarast leder till det önskvärda målet, förenar jag mig med honom.

Herr von Koch: Vid sista riksdagen yrkade jag afslag på de då gjorda framställningarne i detta ämne af den anledning, att jag då verkligen icke hunnit sätta mig tillräckligt in i den särdeles invecklade frågan för att våga afgifva något bestämdt yttrande om huru den borde lösas. Då jag nu begärt ordet har det skett emedan det förekommit mig, som om det föreslagna sättet för lösningen icke är det rätta. Emedan jag till någon del medverkat till det uppskof i frågans lösning, som genom sistlidet års riksdags beslut orsakades, har jag ansett min skyldighet vara, att sätta mig in i de förhållanden, som med frågan ega samband och jag har dervid i synnerhet sökt upplysningar i de af Kammar- och Kommers-kollegierna afgifna utlåtanden, och har deraf bland annat funnit, att frågan icke är så enkel och klar, som Herr Finansministern nyss uppgifvit den vara. Hvad som emellertid på det högsta förvånar mig är, att de skarpa anmärkning, som under sistlidet års riksdag inom Andra Kammaren uttalades af en representant för en bergslag, icke blefvo vederlagda vare sig af Herr Finansministern eller af Kommersrådet Sjöberg, ehuru det är att antaga, att båda voro närvarande. Då de icke heller sedan blifvit tillbakavisade, tror jag, att man just icke har anledning att sätta alltför mycken tro till Kollegiernas utlåtanden.

Hvad tackjernstionden beträffar, är den en gammal pålaga. Här har särskildt blifvit påpekadt, huru ofantligt angeläget det är att denna pålaga snart borttages, alldenstund tionden egentligen endast utgår af de gamla hyttorna, under det en mängd nya hyttor erhållit frihetsår. Men dessa år gå ju snart tillända, och då blifva de nyanlagda hyttorna likställda med de gamla. Emellertid uppgår tackjernstionden för närvarande till ungefär 5 öre per centner. Det tyckes icke vara mycket, men jag har af fackmän erhållit den upplysning, att tackjernsblåsningen nätt och jemnt bär sig äfven för dem, som icke betala tionde. Då alla tyckas vara ense om att denna skatt bör borttagas, återstår det att se till under hvilka villkor det bör ske. Man har påstått att tionden pålades för att Kronan derigenom skulle vinna ersättning för den roteringsskyldighet, hvarifrån bergslagerna blefvo befriade. Detta påstående är icke sannt, ty tackjernstionden existerade redan innan roteringen uppstod. Denna skatt har sedan dess ömsom blifvit höjd ömsom minskad i förhållande till de rådande konjunkturerna. I 1859 års förordning heter det, att de som vilja begagna sig af de rättigheter, som i förordningen medgifvas, "skola vara underkastade den inskränkning i bergsmansfriheterna, som i behörig ordning kan vara gjord." Nu hafva visserligen några få begagnat sig af de medgifna rättigheterna och dessa äro således skyldiga att underkasta sig de särskilda onera, som kunna blifva påförda.

Men de kloka och förmögna, som hafva känt författningens andemening, de hafva heldre med stor uppoffring anlagt egna verk, än de förstört sin förträffliga malm och gjort den oduglig för världsmarknaden. Att Westerbergslagen påyrkar tackjernstiondens borttagande och ersättande med rotering, är ganska naturligt, ty der finnes redan rotering.

Det har talats om att man skall vara rättvis i allt och äfven i beskattningsväg. Men i afseende på beskattning finnes ingenting absolut rätt, utan der måste äfven billigheten tala. 1859 års komité föreslog, att alla, som icke hade större inkomst än 300 R:dr, skulle slippa erlägga skatt för den. Den utgick nemligen från den principen, att det icke var värdt taga från en person hvad han nödvändigt behöfde för att lifnära sig.

Då den summa, hvartill tionden uppgår, endast utgör omkring 40,000 R:dr och man genom efterskänkande af denna skatt i ganska väsendtlig mån skulle höja jernindustrien, kan jag icke finna något skäl att hålla på den. Ehuru jag i det väsendtligaste gillar Herr Hammarhjelm's förslag, kan jag dock icke gå så långt som han, då han föreslår, att äfven skatte- och hyttegälsjern måtte upphöra. Dessa ingå i den ordinarie räntan, på hvilken jag icke vill göra några eftergifter.

Till Herr Hammarhjelm's förslag i öfrigt anhåller jag om bifall, dock med den förändring, att orden "må för framtiden upphöra" utbytas mot "må från och med 1872 för framtiden upphöra."

Herr Nordström: Sedan man afhört den sednaste talarens särdeles omständliga, af till saken icke hörande detaljer och på sidan om densamma liggande framställningar allt för mycket uppfyllda tal, borde man väl kunna hållas ursäktad, om man kände sig hafva förlorat den ariadnetråd, som behöfdes, för att åter komma ur labyrinten och ånyo ställa hufvudfrågan på den ståndpunkt, från hvilken hon, för att kunna bringas till lösning, rätteligen bör bedömas. Så vidt min ringa förmåga medgifver, vill jag dock försöka, att från denna ståndpunkt taga den i betraktande.

Naturen själf, geologiskt betraktad, kunde sägas hafva ursprungligen gifvit anledning till det särskiljande af bergslag och landslag, som, med afseende på de två hufvudnäringar, hvilka tillhöra vårt land, lagstiftningen sedermera under tidens fortgång, efter olika uppfattningar af det ändamålsenliga för olika tidskiften, sökt att såsom hufvudkällor för produktion och inkomst ordna och reglera; och att redan i äldsta tider landets bebyggare icke försummat att göra sig denna naturens anvisning till godo, visar vårt lands inre historia. När de flera, redan i våra äldsta lagar omförmälda, skattebidrag, som för olika ändamål och under olika namn beviljats att utgå, begynte öfvergå till *ständiga*, finner man bland dem uti bergsnäringens hembygder förekomma osmundsjern, samt derefter äfven tackjern under namn af persedeljern; och när sedermera under Gustaf I:s regering de s. k. jordeböckerna infördes och deri äfven skulle upptagas den skatt eller grundränta, som från hemmanen till det allmänna skulle utgå, förekomma i bergslagsorterna åter osmundsjern och tack-

eller persedeljern såsom de hufvudsakliga bland de persedlar, af hvilka hemmanens dåvarande grundränta, eller s. k. jordeboksränta var sammansatt. Då, likasom sedermera, när ordentliga skattläggningsmetoder tillkommit, följdes så vidt möjligt den regel, att persedlarne i jordeboksräntan borde rättas efter arten af de produkter, hvaraf hemmanens i orten förnämsta inkomst bestod. I en gammal förordning om malnberg af år 1485 nämnes derjemte redan såsom vanlig *tionde* af bergverk på skatteegor.

En mycket väsendtlig förändring i hithörande förhållanden gör sig emellertid gällande, till en del redan i sednare hälften af det 16:de och förra hälften af det 17:de århundradet, genom en fastare och allmänare tillämpning af grundsatsen om Kronans *bergsregale*. en rättighet, om hvars första tillkomst det ej vid detta tillfälle är skäl att närmare tala. Det är nog att erinra om, huru i högsta grad viktigt detta regale var i Kronans hand såsom medel att befordra bergsnäringsens tillväxt, då det begagnades sålunda, att en hvar, som upptäckte ett malmfält och ville å grufvbrytning derå nedlagga arbete och kostnad, förklarades dertill berättigad, utan afseende på, huruvida jordegaren dertill ville gifva sitt samtycke eller ej. I sammanhang med denna fastare tillämpning af bergsregalet stod nu det förklarande, som först för vissa bergslager (1581, 1608) och derefter i afseende å bergslagen i allmänhet uttalades genom jernbergslagsordningen af år 1649, att *tionde* skulle utgöras af alla bergverk så länge de voro i gång. Detta var alltså den allmänna regeln; den lindring, som hyttan anlagd på frälsegrund, tillgodonjuter, är, utan inflytande på hufvudfrågan, och om derjemte ännu på åtskilliga orter äfven det gamla i jordeboksräntan upptagna osmunds- och persedeljernet tillika utgår, så är det ej att tillskrifva regeln, utan tillämpningen, emedan det allaredan år 1608 blifvit förklaradt, att mot utgörande af hvar 10:de pund i gjuteverk bergsmännen för sina hemman skulle befrias från jordeboksräntan. Den andra delen af ordinarie räntan, eller mantalsräntan, har hufvudsakligen sitt upphof från förra hälften af 17:de seklet; och beträffande frågan, huruvida och till huru stor del hemmanen inom de särskilda bergslagen åtnjuta befrielse från flera eller färre af de olika titlar, af hvilka denna grundränta består, är detta en fråga, hvarom ett allmänt stadgande saknas, och som inom olika bergslag företeer icke så få olikheter. Frihet från ordinarie roteringen är deremot en bergslagen i allmänhet och enligt regeln beviljad förmån, ehuru äfven i detta hänseende undantagsförhållanden förekomma. Men i allmänhet ansågs näringen icke kunna få försvagas i sin verksamhet och folket väl behöfvas för dess bedrifvande. Att för öfrigt äfven från hyttor och masugnar *utom* bergslag *tionde* skulle utgöras, var ytterligare en följd af grundsatsen om Kronans bergsregale.

Det strängt reglementerade ekonomiska system, som småningom utbildat sig och ända till nyare tider beherrskade bergsnärigen både inom och utom bergslag, hör icke till nu förevarande ämne att beröra. Endast det må här erinras om, att inom bergslag en hvar hemmansägare var förpligtad att tillika vara delegare i hyttelag, och att på denna väg således han för sin del vidkändes den efter blåsingspro-

dukten för året beräknade tiondeafgift, som motsvarade hans hemmans anpart i hyttelaget.

Vetenskapen, alltid storartad i de resultat af sina forskningar hon framlägger till mensklighetens tjänst, försummade sig emellertid icke heller på detta fält, och med en ständigt utvidgad insigt i materiens elementer och sammansättningar samt naturens verkande lagar, tillhandahöll hon äfven här åt bergsnärigen nya medel, egnade att ändamålsenligare använda dess krafter, förbättra dess produkter och bereda dem större efterfrågan. Med denna evolution kunde det gamla systemet ej förenas. Det måste derföre falla. Början gjordes år 1846, dels genom förordningen om den fria kolhandeln, inom bergslag inskränkt endast till föregående hembudsskyldighet till hyttelaget, dels och genom en annan förordning af samma år, som förklarade allt slags jernstillverkning och förädling utom bergslag fri och o begränsad, samt likaledes inom bergslag, dock här med en viss begränsning, om verket saknade egna, från tackjernsblåsning afskilda skogstillgångar. I alla afseenden genomgripande var dock det steg, som uttogs år 1859, då alla inrättningar utan undantag för tillgodogörande eller förädling af mineralrikets alster förklarades, så vidt de icke voro att anse såsom handtverkerier, vara i afseende å vilkoren för rörelsens utöfning att hänföra till fabriker och alltså, utan inskränkning i fråga om tillverkningsbelopp eller arbetsmethod, underkastade stadganden, som gälla för fabriker. I samband härmed förklarades ock, att den blåsning i hytta eller masugn, som dittills ovilkorligen ålegat bergsmansjord, finge upphöra, och att hyttelagen inom bergslagen ej vidare skulle utgöra tvungna föreningar, samt i följd deraf, lotter i hyttorna kunna äfven utan sammanhang med bergsmansjord förvärfvas och innehafvas.

Hithörande förordning, daterad den 20 September 1859, upphäfdde sålunda hela det äldre ekonomiska systemet vidkommande bergsnärigen och stälde denna näring i en alldeles ny position, ny i förhållande till äldre reglementeringar, men i full likhet med hvad då och sedermera var och blifvit stadgadt angående regimen för de industriela näringarne i allmänhet. Särskildt må uppmärksamheten fästas uppå, att härigenom äfven begreppet *bergslag* i sjelfva principen upphörde att ega någon speciel betydelse. De förut tvungna hyttelagsföreningarne inom bergslag frikallades från detta tvång och berättigades att upplösa sig; bergsmansjorden, med hvars innehafvande förut skyldighet att deltaga i tackjernstillverkning var förenad, skulle derefter kunna förvärfvas och innehafvas utan sådan skyldighet; och af denna för den nu föreliggande frågans rätta bedömande högst viktiga bestämmelse följde naturligen, att den förut i *tackjernstionde* utgående skatten för hemmanen inom bergslag icke vidare kunde utfordras från de hemman, som begagnade sig af den medgifna, nya friheten, och att således dessa hemman måste falla under de allmänna beskattningslagar, som gälla för hemmanen inom de delar af riket, som i motsats till bergslag, hört och höra till landslagen.

Denna regel blef ock uttryckligen fastställd i förordningen af år 1859, der 3 § innehåller: "Vid hvad nu angående utsträckt frihet för jernstillverkningen blifvit stadgadt är fastadt det *förbehåll*, att veder-

börande inom *bergslag*, som af nämnda frihet sig begagna, skola vara underkastade den inskränkning i *bergsmannafriheterna*, som i behörig ordning kan varda bestämd.“ Förbehållet är således uttryckligen fastställt på samma gång sjelfva friheten medgafs; de äro hvarandras villkor, och ingen, som begagnat sig af friheten, har således kunnat, eller får antagas hafva varit eller vara okunnig om förbehållet.

I afseende å sjelfva *beloppet af tackjernstionden* hafva dessutom betydliga nedsättningar till förmån för de skattskyldige i nyare tider egt rum. Så finner man af derom i författningssamlingen intagna Kongl. Kungörelser: att år 1844 beloppet nedsattes för tiden till nästa riksdag med hälften af dess dåvarande belopp; att år 1848 beloppet åter till nästa riksdag förhöjdes med 50 procent af beloppet år 1844; att år 1854 beloppet ånyo nedsattes med 1/3 del af det sednast fastställda beloppet, hvaraf effekten blef, att tackjernstionden derefter skulle utgå endast till *hälften* af det belopp, hvartill hytta eller masugn ursprungligen blifvit skattlagd; och slutligen år 1860, att tackjernstionden skulle för framtiden upphöra att utgå från alla de hytteverk och masugnar, som voro belägna *utom* de privilegierade bergslagen. Hytteverk och masugnar *inom* bergslagen äro således numera de enda, som erlägga tackjernstionde, dock endast till hälften af det ursprungliga beloppet.

Omförmälda nedsättningar tillkommo i följd af vid riksdagarne väckta enskilda motioner, deri jernhandteringens ofördelaktiga ställning och ogynsamma konjunkturen åberopades såsom hufvudskäl. Mot nedsättningarna i sig sjelfva finnes, efter mitt omdöme, intet att med skäl anmärka; men väl åtskilligt mot den olikhet och ojämhet vid beskattningen af samma näringsgren, som, allt efter orten, der näringen drefs, deraf blef en följd. Det är klart, att tillverkningskostnaderna vid masugnar och hytteverk *inom* bergslagen derigenom skulle blifva jemförelsevis större, eller nettoprovenuen mindre, än vid enahanda verk *utom* bergslag. Jag hade redan den tiden, då de sednare regleringarna af skattebeloppen beslötos, äran att vara riksdagsman, och bekämpade dem då från min plats efter bästa förmåga, icke för nedsättningarnes skull, utan för den ojämhet i beskattning, med dess följder, som derigenom för samma slags produktion inom och *utom* bergslag skulle uppkomma. Sådant hade emellertid de liberala motionärerna då alldeles förbisett, och beklagligtvis gafs derpå ej heller tillräcklig akt vid riksdagarne för den tiden. Det är emellertid uppenbart, åtminstone är det så för mig, att sedan man en gång, på goda skäl, beslutit sig för vidtagande af de genomgripande åtgärder, rörande grunderna för jernhandteringens bedrivande, som begynte år 1846 och afslutades år 1859, enligt hvad här ofvan är visadt, verkliga skäl i sig sjelf ej mera funnos, att i vissa stycken bibehålla den gamla bergslagsinrättningen jemte dess olikheter i beskattning och i åtskilliga andra afseenden. Hela detta förhållande hade bort reformeras ju förr desto bättre; och en sann förtjenst hos de män, som nu sitta i Konungens rådskammare måste det derföre efter mitt omdöme erkännas vara, att de, klart inseende de nya förhållandenas kraf, beslöt sig för, att, i hvad på dem ankom, fullgöra hvad uti irågarvarande afseende redan tidigare bort göras. Det förslag

i ämnet, som under nästförlidne riksdag, eller år 1869, efter samråd med dem af Konungen till Riksdagen afgafs, eger i min tanke ett stort värde, ej mindre för den noggranna och upplysande utredning, som der i saken meddelas, än derföre, att det åter sökte åt rättvisan återvinna hvad henne uppenbart tillkom, och åt idkarne af tackjernsnärningen, utan afseende på orten, den jemnlighet i beskattning, hvarpå de med skäl egde anspråk.

Detta förslag föll emellertid i den Första så väl som Andra Kammaren af skäl, hvilkas halt jag nu ej vill bedöma, men i alla fall ej kan gilla; och nu har på enskildt initiativ af åtskilliga medlemmar af hvardera Kamraren, frågan ånyo kommit under behandling och pröfning. Motionerna gå dock nu i något olika riktningar. Herr Wærn, från hvilken i egenskap af motionär de föregående förslagen om upphörande af hammarskatten samt om nedsättning af tackjernstionde inom och dess fullständiga afskaffande utom bergslag utgått, föreslår nu, att inom privilegierad bergslag detta tiondejern samt hyttegälsjern och skattejern, der dessa två sistnämnda afgifter ännu utgå, måtte förklarar skola för framtiden upphöra, äfven om betänkligheter skulle möta, att bringa jordegendom inom bergslag under samma beskattning och onera, som jordegendom utom bergslag. Herr Heijkensköld föreslår, att Westerbergslagen, som i olikhet med öfriga bergslagsorter af gammalt haft sig ordinarie rotering ålagd och tillika erlagt tackjernstionde, måtte från denna afgift för framtiden befrias. I samma syftning, beträffande Skinnskattebergs och Norbergs bergslager, går en i Andra Kammaren af Herr J. Bergström framställd motion, och dessutom har Herr P. de Laval i Första Kammaren föreslagit, att tillverkningen af alla bergsnärningens alster, och således äfven af tackjern, måtte, för så vidt sådant ej redan skett, befrias från tionde till Staten, eller denna tiondeavgift åtminstone så inskränkas, att den ej öfverstiger det understöd, närningens idkare i oafhändade förmåner ännu i verkligheten åtnjuta.

Stats-Utskottet deremot, erkännande den godtyckliga och mot rättsförhållandet i hithörande ämnen stridande grund, hvarpå anförda förslag stödjas, har, i hufvudsaklig likhet med hvad det i fråga om Kongl. Maj:ts förslag under sednaste riksdag hemstälde, äfven nu tillstyrkt det beslut af Riksdagen, att, för att uttrycka mig i korthet, utgörande af tackjernstionde inom privilegierad bergslag (äfven som skattejern och hyttegälsjern, der dessa afgifter ännu utgå) måtte för framtiden upphöra, mot förbehåll att bergslagsfribeterna indragas, ock att hvarje lägenhet inom sådan ort, som i sin egenskap af bergsmansjord åtnjuter frihet från ränta eller rotering, eller bådadera, de skyldigheter åsättas, som med gällande författningar öfverensstämma.

De bland Kamrarnes ärade ledamöter, som nu uppträd för att yrka afslag på Utskottets hemställan, hvilka skäl hafva de egentligen haft att anföras? Egentligen endast hvad de kalla *billighetsskäl*, *billighetsskäl*, hemtade från hvarjehanda olika synpunkter. De förbise och glömma dervid, att trakter flerstädes finnas, som förut varit bergslag samt åtnjutit bergslagsfriheter mot tackjernstiondes utgörande, men sedan upphört att vara det och fått sig påförda de skatter och de onera, som landslagshemmanen äro underkastade; och om något annat ar i sjelfva verket nu ej heller fråga. De förbise, att.

om hvad de begära bifölles, äfven äldre från bergslag till landslag öfvergångna trakter kunde med skäl göra anspråk på samma förmåner. Från andra håll påstås, att det vore obilligt påföra hemmanen inom bergslagen landslagsskatter och besvär, emedan de vore för svaga att bära denna tunga, yrkande de därför, att väl tackjernstionden måtte upphävas, men bergslagsfriheterna icke frantagas dessa hemman. Det är således i sjelfva verket ett nytt slag af privilegierad jord, de vilja tillskapa. Åter andra motståndare framhålla, att många af de hemman, hvilkas förra egare begagnat sig af den i 1859 års förordning medgifna rätt att utträda ur hyttelag, sedermera kommit i andra egares hand, hvilka icke beräknat eller beredt sig uppå att få sina hemman betungade med landslagsskatt. Detta skäl är i alla afseenden ohållbart, enär 1859 års förordning uttryckligen vid den af densamma medgifna utsträckta frihet för jernstillverkningen uttryckligen fäst at det förbehåll, att den egare af jord inom bergslag, som ville tillgodonjuta den nya friheten, äfven skulle vara underkastad de nya skyldigheterna efter landslagsrätt. Ingen, som inlåter sig i förvärf af sådana hemman, får antagas vara okunnig om detta stadgande och aldräminst kan hans okunnighet derom, äfven om den vore verklig, blifva ett skäl att för hans eller deras skull bevilja undantag från laga föreskrifter. Och sålunda upplösa sig de af motståndarne till Stats-Utskottets hemställan framställda önsknningar och billighetsskäl till åsigter och satsar, som icke kunde vinna framgång, utan att rätt och rättsjämnlighet störas. Det är så; med billighetsskäl allena kan samhällets välfärd icke vårdas och befordras. Med det man kallar *billighet* till ledtråd vid sådana frågor afgörande ställer man sig på ett gungfly, som saknar fast stöd både för sin ingång och sin utgång. Billigheten ur sådan synpunkt liknar en fågel, som qvittrande flyger från qvist till qvist; man vet ej rätt hvar man har den och slutligen försvinner hon i luften. Billigheten innefattar intet absolut, och kan ej fattas, utan i relation till något fast och bestämdt, och detta är här rätt och lag.

Hvad lag och rätt här fordra, det känna vi. De fordra att, om tackjernstionden, sådan den nu är, skall för framtiden upphöra att från bergslagen utgå, den skatt och de onera, som åligga hemmanen i allmänhet, och för hvilka tackjernstionden utgjort surrogat, i stället böra hemmanen derstädes i öfverensstämmelse med de allmänna beskattningslagarne påföras. Här af följer ock, att om från en eller annan bergslag redan nu en eller annan af dessa skatter eller dessa onera utgår, såsom exempelvis, efter hvad två af motionärerna anført, Westerbergslagen samt Skinnskattebergs och Norbergs bergslag, sådant då kommer att räknas dem till godo; och om vid tillämpning af de nya skatterna och onera efter landslagsrätt det skulle i särskilda konkreta fall befinnas, att följderna af den regelrätta tillämpningen blefve för särskilda orter eller särskilda hemman allt för betungande, då är tiden inne att taga *billighetsskäl* i betraktande. De kunna då noggrannt bedömas till sin rätta betydelse i förhållande till det normala och då vinna det afseende, de verkligen förtjena.

På alla dessa skäl tillåter jag mig vördsamt tillstyrka, att hvad Stats-Utskottet uti ifrågavarande viktiga angelägenhet tillstyrkt måtte af Kamnaren godkännas. Beträffande likväl 3:dje punkten af Ut-

skottets förslag, eller den, deri en undantagsbestämmelse för Nyeds bergslag i Wermland samt Gunnilbo och Heds till Skinnskattebergs bergslag hörande socknar i Westmanland föreslås, erkänner jag mig ej inse fullgiltigheten af de anförda skälen för detta undantag. Äfven här anser jag först en undersökning af det normalt rätta vara fullt behörig, och om då en modifikation af resultatet deraf i vederbörlig ordning pröfvades vara befogad, må en sådan komma dem tillgodo.

Herr Nisser: Då jag tagit mig friheten begära ordet, har det icke skett med någon förhoppning att kunna framlägga något egentligt nytt, men då jag befinner mig i den lyckliga eller olyckliga belägenheten att hvarken erlægga tackjernstionde eller innehafva någon bergsmansjord, och jag sålunda åtminstone är en opartisk domare i denna sak, torde det tillåtas mig att anförda några fakta, som kanske förtjena afseende. Att tackjernstionde skall borttagas, derom äro vi alla ense, men den stora frågan är *huru* detta skall tillgå. Här har ordats mycket om den rättvisa grunden för borttagande af denna skatt. Jag tror nog, att det arbete Kollegierna på frågans utredning nedlagt är i högsta mätto förtjenstfullt, och att deras förslag i allmänhet hvilar på en rättvis grund, men det händer icke så sällan, att tillämpningen af rättvisan blir ytterst svår, och det är just på några förhållanden i detta fall som jag vill fästa Kammarens uppmärksamhet. Man har anført, hurusom inom Lindesbergs bergslag ett frångående från Kollegiernas förslag och tillämpning i stället af billighetsprincipen skulle föranleda dertill, att en jordegare blefve mera betungad än hans granne. Nu är händelsen den, att inom andra trakter skulle ett alldeles motsatt förhållande inträda. I Westerbergslagen funnos år 1619 86 $\frac{3}{4}$ hemman, 1652, då dagsverksgården pålades, 113 $\frac{3}{4}$ hemman och 1825 182 $\frac{3}{4}$ hemman. Angående dessa hemman yttra nu Kollegierna, pag. 96: "Att i nyare tider tillkomna hemman, med räntor fullkomligt lika de äldre hemmanens, icke äro att betrakta såsom åtnjutande någon frihet i räntan". Alla dessa hemman äro således för närvarande lika beskattade, under det att, då tackjernstionde borttages, endast de äldre hemmanen anses skyldiga att underkastas en ytterligare beskattning. Här skulle således, om en allmänrättvis reglering tillämpades, den orättvisa uppstå, att äldre hemmanen pålades en tunga, som ej kunde åläggas de yngre, under det att i Lindesbergs bergslag orättvisan just skulle uppstå, i händelse man af billighetsskäl frånginge den allmänna regleringen. Detta bevisar emellertid, huru omöjligt det är för Riksdagen att uppgöra något för alla bergslager gemensamt gällande förslag; frågan måste öfverlemnas åt Regeringen att efter sig företeende omständigheter förordna för hvarje särskild ort. Herr Finans-ministerns nu uttalade tvifvelsmål om möjligheten att åstadkomma någon annan reglering, hoppas jag ej måtte vara hans sista ord i frågan, ty han måste genom ytterligare skärskådande af förhållandena komma till insigt derom, att regleringen icke kan ske genom en allmän föreskrift, utan måste lämpas efter de olika orterna. En annan fråga är hvad Staten kan vinna eller förlora på denna reglering. Jag antager, att det icke är meningen att Staten skall göra någon affär derpå, likasom jag tager för gifvet att någon beskattning på nya masugnar icke kan

ifrågakomma, då produktionsskatter äro förkastade af alla myndigheter, som deröfver haft att sig yttra. Förhållandet är nu, att afkastningen af tackjernstionde, enligt Kongl. Maj:ts nädiga Proposition till denna Riksdag, utgjort år 1865 43,228 R:dr, år 1866 42,955 R:dr och 1867 43,562 R:dr, eller i medeltal 43,248 R:dr. Detta är således de ersättningsbelopp statsverket bör bekomma, förutom afkastningen af tackjernstionde inom Westerbergslagen, hvilken ej medtagits i Kollegiernas beräkning. Enligt Kollegiernas utlåtande skulle nu den nya roteringen inbringa 31,795 R:dr, och skillnaden blefve således 11,453 R:dr, men man har anmärkt, att denna beräkning icke är alldeles riktig, utan för låg, och detta är lätt att kontrollera. Vi veta nemligen, att det finnes för närvarande 378 rotar, hvilka åtnjuta förmånen att vara extra roterade, och dessa skulle, ordinarie roterade, lemna i verkligheten, om de betalade 100 R:dr. 37,800 R:dr, och om de betalade 115 R:dr. 43,470 R:dr, eller något mer än hvad Staten för närvarande åtnjuter i tackjernstionde.

Af hvad jag nu anfört torde framgå, att en generel reglering under närvarande förhållanden har till följd att hvad som blir rättvist på ett ställe blir orättvist på ett annat, att vidare Statens inkomst af tackjernstionde icke är större, än att den kan antingen med endast ränta eller med endast rotering till fullo ersättas, och att således en lindring i endera af dessa skattebördor kan medgifvas utan förlust för Staten, och slutligen att det är omöjligt för Riksdagen att uppgöra något förslag i detta ämne för hela riket, utan att regleringen bör ske provinsvis. Vid sådant förhållande återstår ju intet annat än att instämma i Friherre Tersmedens förslag, för att få frågan hos Kongl. Maj:t ytterligare utredd, och jag anhåller derföre om proposition på bifall till nämnda förslag.

Herr Montgomery-Cederhielm: En talare har nyss sökt framkalla ett visst misstroende mot Kollegiernas yttranden i frågan och har såsom stöd härför åberopat ett anförande inom Andra Kamraren vid förra Riksdagen angående Nyeds bergslag. I afseende å denna bergslag behöfver jag blott hänvisa till den utredning, som finnes i Kollegiernas utlåtanden, sidorna 87—89; deraf framgår, att Kollegierna noga granskat alla privilegiebrefven, och att de ingalunda förbisett, att förhållandet med denna bergslag är olika med de andra, fast Kollegierna sedermera på andra skäl kommit till sitt tillstyrkande, att den borde underkastas samma skyldigheter i afseende å ränta och rotering som öfriga bergslagerna. För öfrigt har ju nu Stats-Utskottet biträdt den åsigt, som uttalades af reservanterna inom Stats-Rådet, samt af förra Riksdagens Stats-Utskott, och fara för att orättvisa skulle tillskyndas den ifrågavarande bergslagen genom något förbiseende af dess rätt förefinnes således ej.

Under diskussionen här i dag hafva egentligen endast två meningar gjort sig gällande, den ena för bifall till Stats-Utskottets förslag och den andra för antagande af Friherre Tersmedens förslag. Det förra, hvilket till hufvudsakliga delar öfverensstämmer med Kongl. Maj:ts Proposition vid förra riksdagen, har redan i Herr Nordström funnit en så värtalig och skicklig försvarare, att jag ej behöfver tillägga något. Mot Friherre Tersmedens förslag kan man göra åt-

skilliga invändningar; så föreslås att de vissa bergslagen hitills förunnade förmåner skulle upphöra, men mot lindrigare ersättning än Kollegierna och Kongl. Maj:t föreslagit. Både är detta alltför sväfvande och tillika skulle nödvändiggöras en ny utredning, något som efter den grundliga och långvariga granskning, ärendet redan erhållit, synes temligen öfverflödigt. Stats-Utskottets förslag torde således vara att föredraga. Särskildt ber jag emellertid få uttrycka min tillfredsställelse öfver att afslag ej yrkats. Med den utgång frågan nu erhållit inom Andra Kammaren, ligger det nemligen för frågans framtida lösning stor vikt på att antingen Utskottets eller Friherre Tersmedens förslag bifalles af denna Kammare, ty frågan kan ej falla, utan återkommer sannolikt redan nästa riksdag, och det blifver då för det Stats-Utskott, som kommer att behandla densamma, af väsentlig vikt att kunna till stöd för sin mening om det önskliga i att tackjernstonde måtte upphöra, åberopa åtminstone en Kammarens bestämdt uttalade åsigt.

Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Grefve Mörner, Carl Göran: En af de talare, som yttrade sig i början af denna diskussion, förklarade, att det vore billigt, om hälften af den af Kollegierna föreslagna skatten blefve pålagd, och ansåg roteringen vara alltför betungande. Härefter ber jag få erinra, att, då flera hemman i bergslagen redan äro roterade, den ersättning, som dessa skulle lemna, komme att stadna vid noll. Samma talare ansåg äfven, att räntor icke borde påföras, men nu förekommer redan inom åtskilliga bergslagsorter, att sådana hemman, som icke deltaga i hytteblåsning, för lång tid sedan genom Kongl. Maj:ts och Representationens gemensamma beslut fått sig skattejernsavgift påförd, och jag frågar då, hvilken billighet ligger deri, att denna ränta skulle efterskänkas mera för dem än för andra hemman, — hvarföre icke äfven denna kan omsättas. Om man antager, att sådana hemman, hvilka för det närvarande hafva skattejernsavgift mot befrielse från deltagande i hytteblåsning, icke kunna hafva större anspråk än andra hemman i landet att blifva befriade från sin ränta, så frågar jag, hvori billigheten ligger, att de hemman, som nu blåsa, skola erhålla befrielse från all skatt till Kronan för intet. Då genom Kongl. Maj:ts och Riksdagens beslut postskjutsen ändrades, fingo de hemman, som befriades från detta onus, åtnöja sig med att få sig påförda ränta och rotering. För icke länge sedan beslöt den nuvarande Representationen, att åtskilliga socknar i Örebro län, nemligen Axberg, Kihl, Hofsta och Glanshammar, hvilka voro dagsverkskyldige till Dylta bruk, skulle mot befrielse från denna skyldighet påföras rotering och till Kronan utgifva ränta. Detta har nu skett, och jag kan ej inse, hvarföre hemman i bergslagen skola hafva större rätt än andra hemman. Man har ansett, att Riksdagen borde aflåta en skrivelse till Kongl. Maj:t, men, då Andra Kammaren redan afslagit hela frågan, är det klart, att, äfven om denna Kammare skulle besluta en skrivelse, är det ett fruktlöst arbete, som icke leder till något resultat. En sådan skrivelse synes mig äfven olämplig, derföre att den icke bör utgå från Riksdagen utan från bergslagerna

sjelfva, ty frågan kommer då från rätta hållet, och, om förhållandet är sådant man sagt, eller att bergslagerna icke skulle önska den ifrågasatta befrielsen, är det icke skäl att truga den på dem. Jag har redan under förra riksdagen, då denna fråga behandlades, sökt gifva skäl för min åsigt, att man borde biträda Kongl. Maj:ts då framställda Proposition, och jag fortfar ännu i denna min åsigt samt förenar mig med dem, som yrkat bifall till 1:sta och 2:dra punkterna af Stats-Utskottets förslag. Jag hörde en talare å Blekingsbanken yttra med en viss belåtenhet eller motsatsen, jag vet icke hvilketdera, att, då han skulle bevaka Kronans rätt i afseende å våra fisken, han förlorade den processen, och jag hoppas, att han skall förlora äfven denna.

Herr Reuterswärd: Jag skulle icke taga Kammarens tid och uppmärksamhet i anspråk, så vida jag ej både skriftligen och muntligen erhållit uppmaningar från mina kommittenter att här framhålla den orättvisa, som i afseende å ifrågavarande beskattning vidlåder en särskild bergslag, nemligen Westerbergslagen. Genom den behandling frågan om tackjernstiondens upphörande erhållit inom Utskottet, har den verkligen blifvit mer invecklad än den bort blifva. Vi veta alla, att de särskilda bergslagerna äro i afseende å privilegiernas utsträckning ytterst olika; dessa privilegier hafva tillkommit under olika tider och under olika förhållanden; somliga hafva fått sina privilegier för 300 år sedan, andra för 200 år tillbaka, andra åter sednare, och bergslager finnas, såsom t. ex. Westerbergslagen, som endast äro privilegierade till namnet; under sådana förhållanden hade det rättaste varit att behandla hvarje bergslag för sig. I stället beslöt Utskottet att behandla alla bergslagerna i en klump, och derigenom har någon reda i det hela ej kunnat uppstå, och särskildt har Westerbergslagen icke vunnit någon rättelse i den allt annat än afundsvärda ställning, hvori den för närvarande befinner sig. Förhållandet är, att denna bergslag redan är roterad och lika strängt roterad, som i allmänhet öfriga delarne af riket, det vill säga omkring två mantal på hvarje rote. Dessutom betalas hemmansränta, och den ganska dryg, ty, efter hvad jag med min egen debetsedel kan styrka, uppgår för $2\frac{3}{4}$:dels mantal inom Norrberkes socken mantalsräntan till 163 R:dr 70 öre och kronotionden till 93 R:dr 72 öre. Vidare erlägges bevilling för jordbruksfastighet och för masugn och slutligen efter andra artikeln för inkomsten på det tillverkade tackjernet. Emellertid hade bergslagen alltifrån 1860 varit befriad från att erlægga tackjernstionde, och man lefde i den öfvertygelse att så skulle fortfara, enär man visste att sådan beskattning endast utgår inom privilegierad bergslag, och man fått den definition på dylik bergslag, att det är sådan, som är befriad från ränta och rotering. Men man hade bedragit sig. Förra året ålades genom ett utslag af Kammar-rätten bergslagen att betala tackjernstionde, och det icke blott för år 1869 utan för alla år från och med 1865, och med föreskrift tillika att den med utslaget missnöjde måste för ändrings sökande i ränteriet deponera den utkrädda skatten. Detta väckte naturligtvis en oerhörd sensation; man hade under tio år icke vetat af denna skatt,

och nu hade man blott, jag tror, 60 dagar på sig för att rangera alla formaliteter, (deposition af skatten etc.) som voro nödiga för att söka ändring. Härtill kommer det märkvärdiga förhållandet, att Kommers-kollegium två år förut förklarar att denna bergslag icke var privilegierad bergslag. Nyhammars bruksegare hade vid laga skifte å Kyrkoby och Saxhytte samfällighet inom Grangärdes socken yrkat, att skogsmarken icke skulle ingå i skiftet, enär densamma förut undergått storskifte och skifteslaget låge inom bergslag. Frågan härom drogs under Kongl. Maj:ts pröfning, och Kongl. Maj:t infortrade utlåtande från Kommers-kollegium, huruvida orten vore såsom bergslag att anse. I det underdåniga utlåtandet, afgifvet den 22 Maj 1867, yttrar nu Kollegium följande: "och får, på grund af hvad sålunda blifvit anfördt, Kollegium för sin del i underdånighet uttala den åsigten, att den ort, som benämnes Westerbergslagen, icke kan betraktas annorlunda än såsom hörande under bergslag, ehuru densamma i beskattningshänseende icke åtnjuter de förmåner, hvilka numera så kallade privilegierade bergslag hafva sig tillerkända". Två år derefter ålades vi att betala tackjernstionde såsom tillhörande privilegierad bergslag. Jag frågar, hvart vi skola vända oss för att få slut på detta rättslösa tillstånd, hvori vi äro försatta. Lyckligtvis är frågan nu beroende på Kongl. Maj:ts pröfning, och jag hoppas, att vi der skola få rättvisa, ty annars befarar jag, att oron och missnöjet komma att stiga i en betänklig grad. I sammanhang härmed, och då jag nu ser vid min sida den värde opponent, som så skarpt påfortrade, att man i dessa frågor endast borde hålla sig vid den stränga rätten, vill jag förklara att jag gerna skulle ställa mig på samma ståndpunkt, blott jag visste hvar rätten och rättvisan vore att finna. Här är verkligen nästan omöjligt att säga, hvad som är det absolut rätta, men visst är, att om icke alla kunna flytta sina masugnar från bergslagen och in under landslagen (ty der vill jag se, om någon kan tvinga dem att erlægga tackjernstionde), så rent aftvingar man tackjernsblåsningen att upphöra inom bergslagen, för hvilken dock denna näring är den naturliga. Är detta klokt och rätt? Man bör och ihågkomma, att tackjernstionde ingalunda utfaller lika och rättvist; till och med inom samma socken utgår den helt olika; af två masugnar med lika stor produktion lemnar den ena 2 lispund och den andra 24 lispund per dygn. Det går ej an att tillämpa samma princip för alla dessa olika förhållanden och blott helt enkelt säga: vi hafva bergslagerna fast, de slippa ej från tackjernstionde utan att lemna ersättning och denna ersättning vill Staten nu utkräfva till högre belopp än som motsvaras af tackjernstiondens afskaffande. Jag skall blifva den förste som vill gifva ersättning, men jag vill ej att, derföre att jag får en skattelindring, min granne skall lemna en så beskaffad godtgörelse som Utskottet föreslår. Det blir de stora masugnarnes egare, som åtnjuta lindringen, och de fattiga, mindre jordbrukarne som få betala den. Nu veta vi dock, att på många ställen få jordegarna redan vidkännas så stora skatter, att de stå på gränsen att vara brukare till Staten och kommunen och måste lemna all afkastning af jorden till Staten och kommunen, och

och då är väl ej hvarken rättvist eller klokt att pålägga ytterligare bördor. Min öfvertygelse är, att Staten, för den lilla eftergift den ger genom att efterskänka dessa 40,000 R:dr, blir till fullo ersatt genom den utveckling jernhandteringen tager, i händelse den göres fri. Staten får ju alltid godtgörelse genom beskattningen efter andra artikeln. Om nu Kongl. Maj:t skulle döma Vesterbergslagen skyldig att erlægga tackjernstionde, så och då bergslagen fått allt sedan 1860 betala till Staten bevillning efter andra artikeln, såsom hade den varit fri från tackjernstionde, och till kommunen utskylder i proportion efter denna bevillning, då frågar jag, hvar bergslagen skall få igen hvad den sålunda fått obehörigen utgifva. Man säger troligen: någon restitution kan icke komma i fråga, bergslagen får skylla sig sjelf, som icke sett upp bättre. Det blir dock väl nog hårdt, då felet ej varit bergslagens utan det är föregående Riksdagars beslut som utlagt denna snara för bergslagerna. Är nu frågan verkligen så riksviktig, att, då den ej gäller mera än 30 å 40,000 R:dr och Staten förut skänkt bort utan tvekan qvarnräntan, hammarskatten och många andra dylika skatter, man för blott rätthafveri skall åstadkomma all den obillighet och olägenhet, som ett antagande af Utskottets förslag skulle föranleda? Jag skulle derföre helst hafva velat biträda Herr Hammarhjelm's förslag, men då det å andra sidan torde, isynnerhet under närvarande tid, vara af vigt att hålla på rötteringen, hvilken ju fortfarande skall utgöra grunden för vårt försvarsväsende, har man en lämplig medelväg i Herr Heijkenskölds förslag, hvadan jag anser mig böra anhålla om proposition på bifall till detsamma.

Herr Lagerstråle: Sedan denna fråga redan i Andra Kammarren fallit, synes mig syftmålet med denna diskussion endast kunna vara att åstadkomma ett beslut, hvarigenom de olika meningarne i denna Kammar kunna sammanjemkas och bilda ett uttryck för majoritetens åsigt i frågan. Man har visserligen förklaradt, att rättvisan skulle fördra bifall till Utskottets förslag, och man har här tillika framhållit, att vid utfärdandet af Kongl. Förordningen den 20 September 1859 vederbörande jordegare inom bergslagen, som af den genom samma förordning beviljade utsträckta frihet i bergshandteringen ville sig begagna, fått för sig bestämdt, "att de skulle vara underkastade den inskränkning i bergsmansfriheterna, som i behörig ordning kunde vara bestämd". Jag anhåller med anledning häraf få fästa uppmärksamheten vid ordalagen i nämnda förordning, äfvensom vid de föreskrifter, som samtidigt med dess utfärdande afgingo från Kongl. Maj:t till Kammar- och Kommerce-kollegierna med befallning att afgifva de utlåtanden, hvilka legat till grund för Kongl. Maj:ts Proposition i ämnet. Det synes mig temligen påfallande, att, derest Kongl. Maj:ts mening varit den, att bergsmansfriheterna skulle *i allo* upphöra, sådant äfven blifvit i förordningen uttryckligen sagdt och att Kammar-kollegium då blifvit anbefaldt att gå i författning om behörig räntas påförande. Men nu står det i författningen:

”§ 3. Vid hvad nu angående utsträckt frihet för jernstillverknin-
ningen blifvit stadgadt, är fästadt det förbehåll, att vederbörande
inom bergslag, som af nämnda frihet sig begagna, skola vara under-
kastade den *inskränkning* i bergsmansfriheterna, som i behörig ordning
kan vara bestämd“;

och i skrifvelsen till Kammar- och Kommerce-kollegierna säges,
att Kollegierna borde ”efter omständigheterna och orternas särskilda
förhållanden föreslå om och i *hvad mån* föreskrifter rörande tillämpning
af det i författningen stadgade förbehåll i afseende å bergslags-
friheterna eller i öfrigt voro påkallade.“ Jag tror mig sålunda, utan
fara att begå ett misstag, kunna antaga, att Kongl. Maj:ts mening vid
dessa handlingars utfärdande icke varit, att bergsmansfriheterna i *hela*
deras omfattning skulle indragas. Om så nu varit förhållandet, och här
särskildta meningar blifvit framställda om minskning i den ena eller
den andra rigtningen, då den ena talaren föreslagit blott roterings på-
förande, den andre åter blott räntas åsättande, så synes man kunna
antaga, att de flesta inom denna Kammare äro benägna för att, med
bibehållande af grundsatsen, att bergsmansfriheterna upphöra, någon
lindring dervid dock bör beredas i de onera, som derefter skola ut-
göras. Då det af Friherre Tersmeden framställda förslag synes mig i
sådan syftning vara det bästa, anhåller jag att få ansluta mig dertill.

Herr Heijkenskjöld: Jag beklagar, att, då jag första gången
hade ordet, endast få af Kammarens ledamöter voro tillstädes och
finjo höra den framställning, jag då gjorde af tionde-tackjernets hi-
storia. Jag har nu egentligen begärt ordet för att besvara några
yttranden angående den stränga rättvisa, man fordrat vid bedömande
af denna fråga, och får dervid till den talare, som härom omständ-
ligast utlätit sig, hemställa, om det kan vara sträng rättvisa, att, då
meningen med tionde-tackjernets utbyte var att fyra räntor skulle
försvinna, dock endast två försvunnit. Kommercekollegium säger
nemligen i sitt Utlåtande på sidan 29, att endast två räntor för-
svunnit, och dock har under hela denna tid bergslagen fått betala
full tionde. hvadan bergslagen icke åtnjutit full rättvisa, utan synes
i detta afseende hafva anspråk att fordra någon billighet från Sta-
tens sida. Jag har tyckt mig finna, att åtskillige talare trott, att
bergslagen icke haft några räntor, oaktadt jag i mitt förra anförande
tillät mig åberopa ett utdrag ur Kammar-kollegii räkenskaper, hvil-
ket visar, att de gamla hemmanen hafva precis lika stora räntor
som de nya, och, om nu enligt Kommerce-kollegii förslag ränta blif-
ver ytterligare pålagd dessa gamla hemman, kommer det förhållande
att uppstå, att de gamla hemmanen komma att bära större skatt än
de sednare skattlagda och sålunda icke blifva af lika natur. En ta-
lare var dock så beskedlig, att han beklagade, att man vid utfärdan-
det af 1859 års förordning icke sagt något bestämdare än att veder-
börande skulle vara underkastade den *inskränkning* i bergsmansfrihe-
terna, som i behörig ordning kunde vara bestämd. Jag har sagt i
min reservation och vidhåller fortfarande, att högst ringa, knappt nå-
gon, bergmansjord skulle hafva blifvit ifrån hyttorna afskild, om man
vetat, att de skulle erhållit ränta och rotering. En talare har här

yttrat, att man icke sagt hvad man vill i denna fråga, men, då jag har bestämdt uttalat min önskan, att frihet måtte beviljas ifrån så väl räntor som rotering, kan detta yttrande icke gälla mig. En annan talare har föreslagit, att endast tackjernstionde skulle borttagas, men att deremot skattejern och hyttegälsjern skulle kvarstå, men någon billighet deri kan jag icke se, då skattejern och hyttegälsjern äro pålagda för bristande tackjernstillverkning; och skulle nu tackjernstionden upphöra, så bör väl äfven för rättvisans skull dessa skatter försvinna. Då jag emellertid har hört, att man icke vill ingå på det förslag, som jag framställt, men deremot flere talare yttrat sig till förmån för Friherre Tersmedens förslag, vill jag, i förhoppning om att det skall leda till ett bättre resultat, afstå från mitt förslag och instämna med Friherre Tersmeden.

Herr Faxé: Jag vill icke ingå i pröfnung af hvad som är rätt eller orätt i denna sak, utan har blott velat fästa mig vid den omständigheten, att i 1859 års förordning Kongl. Maj:t förklarar, att "vederbörande inom bergslag, som af den utsträckta friheten i bergshandteringen sig begagnade, skulle vara underkastade den inskränkning i bergmansfriheterna, som i behörig ordning kunde vara bestämd." Deraf är klart, att ingen bergslag bör kunna mot sin vilja åläggas att ingå på förändringen, ty sådant vore ett rent våld emot dem, som hafva dessa friheter emot vissa skyldigheter, likasom man icke gerna från annan privilegierad jord borttager dess privilegier. Jag skulle derföre till det af Friherre Tersmeden framställda förslag, hvilket jag gillar, vilja göra ett så lydande tillägg: "att hvad som stadgas likväl endast må tillämpas i fråga om sådana bergslager, som begagnat eller hädanefter begagna sig af den genom Kongl. Förordningen den 20 September 1859 medgifna frihet." Jag tror visserligen, att vid tillämpningen hvar och en skall finna, att förändringen icke kan gälla dem, som icke vilja derpå ingå, men, för den händelse att möjligen Kollegierna skulle kunna antaga något sådant, anser jag det af mig föreslagna tillägg vara af vigt. Så t. ex. bör icke förändringen gälla Tabergs bergslag, som enhälligt förklarar sig vilja utgöra tionde och blåsa vid sina hyttor.

Herr de Laval: Af den omfattande diskussionen har jag vunnit den öfvertygelse, att det af mig förut framställda förslag icke kommer att af Kammarern bifallas, och vill jag derföre afstå derifrån samt instämna i Friherre Tersmedens proposition.

Herr Nordström: Jag har funnit mig föranlåten att begära ordet för andra gången, för att besvara ett yttrande af en ärad talare af innehåll, att för afskaffande af tackjernstionde inom de privilegierade bergslagsorterna med hvad deraf skulle följa, det vore rättvist och nödigt, att höra de intresserade orternas innevånare och inhemta deras bifall. Jag erkänner mig icke kunna fatta grunden för detta påstående. Uttrycket "privilegierad" begagnas här ju icke i den betydelse, som det eger i fråga om privilegier för personer, klasser och korporationer. Saken vänder sig här endast omkring en ekonomisk

fråga, eller, huruvida det vederlag i tackjern, som bergslagen såsom skatt erlagt i stället för de skatter och onera, som utgöras af landslagsarterna, för framtiden skall upphöra eller fortfara; och grundlagen är deruti tydlig och klar, att Riksdagen eger om allt hvad som rörer beskattningen besluta, så vida klassers och korporationers välfångna privilegier och derpå grundade special-rätt ej trädes för nära. Men så beskaiffade privilegier hafva ej bergslagerna att uppvisa, och hela deras historia och ställning i beskattningsväg samt de författningar, på hvilka den grundas, vittna tvärtom om motsatsen.

Herr Fröman: Så vidt jag af diskussionen kunnat inhemta, hafva högst få förnekat rättvisan af Kongl. Maj:ts Proposition i detta ämne vid sistlidne riksdag äfvensom Stats-Utskottets nu framlagda förslag, men icke desto mindre hafva dessa framställningar rönt motstånd. Då emellertid det är af högsta vikt, ej mindre för den bergslag (den vestra), som nu utgör såväl tackjernstionde som rotering än ock för jernhandteringen i allmänhet, att denna fråga ju förr desto heldre vinner sin lösning, vill jag med min röst biträda det af Friherre Tersmeden framställda förslag, hvilket synes mig hafva största utsigten till framgång.

Herr Reuterswärd: Då Herr Heijkensköld afstått från sin reservation och jag är den ende som dertill yrkat bifall, så vill äfven jag, ehuru ogera, afstå derifrån, och förenar mig uti Friherre Tersmedens yrkande.

Herr von Koch: Jag vill endast tillkännagifva, att jag afstår från min förut gjorda framställning och förenar mig med Friherre Tersmeden uti hans yrkande.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande vidhållna yrkanden, nemligen: 1:o att Utskottets förslag i de förevarande punkterna skulle bifallas; 2:o af Herr Hammarhjelm, att Kammaren måtte fatta ett så lydande beslut: "att skyldigheten inom privilegierad bergslagsort till utgörande af tackjernstionde, äfvensom af skatte- och hyttegälsjern, der någondera af dessa tvenne sednare afgiftsposter blifvit åsatt och ännu kvarstår, må för framtiden upphöra"; 3:o af Friherre Tersmeden, att Kammaren skulle för sin del besluta: "att Riksdagen må i underdånig skrifvelse uttala som sin åsigt, att skyldigheten inom privilegierad bergslagsort att utgöra tackjernstionde, äfvensom skattejern och hyttegälsjern, der någondera af dessa tvenne sednare afgiftsposter blifvit åsatt och ännu kvarstår, bör upphöra, och deremot de förmåner, som dylik ort af Kronan haft sig i egenskap af jernbergslag förunnade, beräknade efter lindrigare grunder än Kammar- och Kommers-kollegierna föreslagit, indragas; — samt hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla att, i händelse denna åsigt vinner Kongl. Maj:ts godkännande, Kongl. Maj:t täcktes till nästkommande Riksdag i ämnet aflåta derpå grundad nådig proposition; samt slutligen 4:o af Herr Faxé, att Kammaren måtte besluta i en-

lighet med Friherre Tersmedens förslag med följande tillägg: "att hvad som stadgas likväl endast må tillämpas i fråga om sådana bergslager, som begagnat eller hädanefter begagna sig af den genom Kongl. Förordningen den 20 September 1859 medgifna frihet".

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets ifrågavarande förslag, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, sedermera proposition på antagande af Herr Hammarhjelm's förslag, då svaren utföllo med många nej jemte åtskilliga ja, och slutligen proposition på bifall till Friherre Tersmedens förslag, hvilken proposition besvarades med många så väl ja som nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Flera ledamöter begärde votering.

Efter förmälan, att Kammaren egde att bestämma, hvilketdera af de öfriga yrkandena skulle utgöra kontrapositionen vid den blifvande voteringen, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition derå, att såsom kontraposition vid voteringen skulle antagas bifall till Utskottets förslag, och då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Med anledning deraf, att votering begärdes om kontrapositionens innehåll, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den som vill, att vid blifvande votering om antagande af Friherre Tersmedens i anledning af 1:sta och 2:dra punkterna i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 58 framställda förslag, kontrapositionen skall innehålla bifall till ofvannämnda punkter, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antager Kammaren till kontraposition vid voteringen Herr Hammarhjelm's i frågan afgifna förslag.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—54;

Nej—19.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition för hufvudvoteringen:

Den som antager det förslag, som Friherre Tersmeden afgifvit i anledning af hvad Stats-Utskottet hemställt i 1:sta och 2:dra punkterna af Utlåtandet N:o 58, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifaller Kammaren Utskottets hemställanden i förberörda punkter.

Vid denna omröstnings utgång befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—40;
Nej—36.

3:dje punkten.

Friherre Tersmeden: Sedan Kammaren nu fattat beslut i afseende på 1:sta och 2:dra punkterna i enlighet med mitt förslag, får jag anhålla om afslag på den nu föredragna punkten, som till följd af det redan fattade beslutet kommer att behandlas i sammanhang med förslaget i sin helhet.

Herr von Koch: Såvidt jag kan se eger ej denna punkt sådant sammanhang med de föregående, att Betänkandet äfven i denna behöfver afslås. Som detta förslag, när den Kongl. Propositionen till 1869 års Riksdag afgafs, blifvit tillstyrkt af fyra utaf Statsrådets ledamöter, nemligen Herr Justitie-statsministern och Statsråden Bredberg, Carlsson och von Ehrenheim, och sedermera af tvenne Riksdagens Stats-Utskott, tager jag mig friheten anhålla om bifall till Utskottets framställning.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till punkten och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen propositioner å dessa yrkanden, som besvarades med blandade ja och nej; hvarefter och sedan proposition på bifall till punkten förnyats och på enahanda sätt besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

4:de punkten.

Herr Wærn: Då till följd af Kamrarnes olika beslut inga rättsförhållanden kunna inträffa, torde det ej återstå något annat än att afslå punkten.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten afslögs.

5:te punkten.

Bifölls.

Kammaren åtskiljdes kl. 11 e. m.

In fidem
O. Brakel.